ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ

ਸਟੀਕ

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ

ਸਟੀਕ

(ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ)

ਟੀਕਾਕਾਰ—

ਪੰਡਤ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ

ਵਿਦਿਆ ਮਾਰਤੰਡ ਮੁਜੰਗ ਨਿਵਾਸੀ (ਲਾਹੌਰ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ—

ਭਾ. ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਕੰ:

ਭੇਟਾ : 70-00

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ -

ਭਾ: ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਕੋ :

ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਗ , ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।

Publisher:

B.Jawahar Singh Kirpal Singh & Co.

Jallianwala Bagh , Amritsar -143006.
Website : www.jsks.co.in Email: contact@jsks.co.in
Phone/Fax : 0183-2545421
Mob-093169-85040,098786-48612

(Printed In India)

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਮੁਖ ਬੰਦ

ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੂੰ ਸਦਾ "ਨਿਰੰਕਾਰ" ਨਾਮ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ "ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ" ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਗਤ ਅਕਾਰ ਵਾਲੇ ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ "ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਿਰਾਕਾਰੀ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ"। ਯਥਾ :—

"ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ ਨ ਰੰਗੁ ਕਿਛੁ ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਪ੍ਰਭ ਭਿੰਨ ॥"

[ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ

ਉਸ ਰੇਖ, ਰੰਗ ਤੇ ਰੂਪ—ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪੇ ਹੀ ਏਕੰਕਾਰ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਏਕੰਕਾਰ ਦਾ ਏਕਾਂਗ ਤੇ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ੴ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਫੁਟ ਕਰਦੇ ਹਨ :—

ਨਿਰਾਧਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।

ਹੋਆ ਏਕੰਕਾਰੁ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ।

ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ ਚਲਿਤੁ ਰਚਾਇਆ।

ਸਚੁ ਨਾਉ ਕਰਤਾਰੁ ਬਿਰਦੁ ਸਦਾਇਆ। [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾਰ ੨੨]

ਉਸ ਅਕਾਰ ਰਹਿਤ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਧ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਸਿਖ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਅਕਾਰ ਵਾਲੇ ਬਨਾਉਟੀ ਰੱਬ ਦਾ ਟਪਲਾ ਨਾ ਲੱਗੇ।

ਦਾਸ—ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਟੀਕੇ ਦੇ ਨਿਯਮ

੧. ਮੂਲ ਮੋਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਤੁਕ ਨੂੰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਜਤਾਨ ਵਾਸਤੇ ਅੰਕ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ ।

੨. ਪਦ ਅਰਥ ਬਰੀਕ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਦ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਦੂਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਲ ਰੂਪ [ ] ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ।

੩. ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਛੋਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਲ ਦਾ ਅੰਕ ਵੀ ਬਰੈਕਟਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

੪. ਅਰਥ ਦੀ ਸੰਗਲੀ ਜੋੜਨ ਵਾਸਤੇ, ਜੋ ਪਦ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ = ਇਹਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹਨ ।

੫. ਅਰਥ—ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਲ ਵਾਸਤੇ—ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਤਰ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

੬. ਹਰ ਇਕ ਪਉੜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਿਧਾਂਤ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਖਰੇ ਪੈਰ੍ਹੇ ਉਪਦੇਸ਼ :— ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

੭. ਲੋੜ ਮੂਜਬ ਫੁਟਨੋਟ ਜਾਂ ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਯੋਗ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸਟੀਕ ਦੀ

ਭੂਮਿਕਾ

ਇਕ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰਨਹਾਰ, ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ—

'ਭਨਿ ਮਥੁਰਾ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਨਹੀ
ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਪਰਤਖ੍ਹ ਹਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੪੦੯)

ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਸੋ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ ਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨ ਹੋਇ ਹੋਇ ਸਨ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਮਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪ ਆਇਆ ਕਿ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਹਰ ਵਕਤ ਭਜਨ-ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਐਸੀ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਰਚੀਏ, ਜਿਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਹਰ-ਇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਖ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਤ ਬਤੀਤ ਹੋਈ, ਸਵੇਰੇ ਉਠੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਰਾਮਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ

ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਬੈਠ ਗਏ ।

ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—'ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ! ਸਨਾਤਨ ਮਤ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਗੀਤਾ ਦਾ ਇਕ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਆਪ ਜੀ ਵੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਸੌਖੀ ਬਾਣੀ ਰਚੋ, ਜਿਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੇ ੨੪ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਸ ਵੀ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਣ ।'

ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਸਾਰੀ 'ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ' ਬਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ—ਜੋ ਵੀ ਗੁਰਸਿਖ ਮਾਈ ਭਾਈ, ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਇਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰੇਗਾ । ਉਸ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੇ ਚੌਵੀ ਹਜ਼ਾਰ (੨੪੦੦੦) ਸਵਾਸ ਵੀ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ।

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ

ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ॥

ਸਲੋਕੁ ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਆਦਿ ਗੁਰਏ ਨਮਹ ॥ ਜੁਗਾਦਿ ਗੁਰਏ ਨਮਹ ॥ ਸਤਿਗੁਰਏ ਨਮਹ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵਏ ਨਮਹ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਦਿ ਗੁਰ=ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ। ਜੁਗਾਦਿ (ਜੁਗ+ਆਦਿ) ਦੋਂਹ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ। ਏ=ਤਾਈਂ ਨੂੰ। ਨਮਹ=ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਅਮਰਦਾਸ) ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ) ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੌਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨ ਰੂਪ ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥

ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਤਨ ਮਾਹਿ ਮਿਟਾਵਉ ॥ ਸਿਮਰਉ ਜਾਸੁ ਬਿਸੁੰਭਰ ਏਕੈ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਅਗਨਤ ਅਨੇਕੈ ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਧਾਖ੍ਹਰ ॥ ਕੀਨੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਇਕ ਆਖ੍ਹਰ ॥ ਕਿਨਕਾ ਏਕ ਜਿਸੁ ਜੀਅ ਬਸਾਵੈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਨੀ ਨ ਆਵੈ ॥ ਕਾਂਖੀ ਏਕੈ ਦਰਸ ਤੁਹਾਰੋ ॥ ਨਾਨਕ ਉਨ ਸੰਗਿ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰੋ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਲਿ=ਕਲਪਨਾ । ਕਲੇਸ=ਦੁਖ । ਬਿਸੁੰਭਰ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਾਲਕ । ਸੁਧਾਖ੍ਹਰ=ਅੱਖਰ, ਅੱਖਰ ਸੋਧਿਆ ਹੈ । ਕਾਂਖੀ=ਇੱਛਾ ਸਿਕ ।

ਅਰਥ—(ਹੇ ਭਾਈ! ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ, ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਓਗੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਕਲਪਨਾ ਆਦਿਕ ਦੁਖ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ । ਉਸ ਇਕ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਕ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਤੋਂ ਬੇਅੰਤ ਪੁਰਸ਼ ਜਪਦੇ ਹਨ । ਬੇਦਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਕਰਕੇ ਸੋਧਿਆ ਹੈ । ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਇਕ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਾਥੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਕ ਕਿਨਕਾ ਭਰ ਵੀ ਨਾਮ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਿਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਕ ਹੈ । ਮੈਂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਤਾਰ ਲਵੋ ॥੧॥

ਭਾਵ—"ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਭਿ ਸਾਸਤ ਇਨ੍ ਪੜਿਆ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ਏਕੁ ਅਖਰੁ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਪੈ ਤਿਸ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਈ ॥" ਇਸੇ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ ।

ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਰਥ—ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਖਮਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਹੈ। [ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ] ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਗਰਭਿ ਨ ਬਸੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦੂਖੁ ਜਮੁ ਨਸੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਾਲੁ ਪਰਹਰੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦੁਸਮਨੁ ਟਰੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਭਉ ਨ ਬਿਆਪੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦੁਖੁ ਨ ਸੰਤਾਪੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਰਹਰੈ=ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਘਨ=ਦੁੱਖ। ਸੰਤਾਪੈ=ਦੁਖਾਉਣਾ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ, ਜਮ ਦਾ ਦੁਖ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ

ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਵੀ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ (ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਰਾਤ ਦਿਨ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਸਤਾਉਂਦਾ। ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਿਆਂ ਸਾਰੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਗਿਆਸੂਓ! ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ। ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਤਤੁ ਬੁਧਿ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਜਪ ਤਪ ਪੂਜਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਬਿਨਸੈ ਦੂਜਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦਰਗਹ ਮਾਨੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਹੋਇ ਸੁ ਭਲਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਸੁਫਲ ਫਲਾ ॥ ਸੇ ਸਿਮਰਹਿ ਜਿਨ ਆਪਿ ਸਿਮਰਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਲਾਗਉ ਪਾਏ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੂਜਾ=ਦਵੈਤ, ਦੂਈ। ਤਤੁ=ਯਥਾਰਥ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਤੇ ਨੌਂ

ਨਿਧੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆਂ ਹੀ ਗਿਆਨ, ਧਿਆਨ ਵਾਲੀ ਯਥਾਰਥ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮ੍ਰਰਿਆਂ ਹੀ ਜਪ ਤਪ ਤੇ ਪੂਜਾ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਦਵੈਤ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਸਰੇਸ਼ਟ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ—ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਇਹ ਕੁਝ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਜੀਵੋ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਉਧਰੇ ਮੂਚਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸੁਝੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਹੀ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਪੂਰਨ ਆਸਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਜਾਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ

ਕੀ ਰਸਨਾ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕਾ ਦਾਸਨਿ ਦਸਨਾ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੂਚ=ਬਹੁਤੇ। ਤ੍ਰਾਸਾ=ਡਰ। ਦਸਨਾ=ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਜੀਵ ਤਰ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਆਸਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਉਤੇ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਜਨਾਂ ਦਾ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਦਾਸ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਭਾਵ—'ਸਿਮਰਨ' ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਉਤੇ ਕਰਤਾਰ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸਦਾ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਧਨਵੰਤੇ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਪਤਿਵੰਤੇ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਜਨ ਪਰਵਾਨ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਧਾਨ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ

ਸਿਮਰਹਿ ਸਿ ਬੇਮੁਹਤਾਜੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸਿ ਸਰਬ ਕੇ ਰਾਜੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਸੁਖਵਾਸੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਲਾਗੇ ਜਿਨ ਆਪਿ ਦਇਆਲਾ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੀ ਮੰਗੈ ਰਵਾਲਾ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੇ=ਉਹ । ਪ੍ਰਧਾਨ=ਮੁਖੀ । ਅਬਿਨਾਸੀ=ਨਾਸ ਰਹਿਤ । ਤੇ=ਉਹ । ਰਵਾਲਾ=ਚਰਨ ਧੂੜਿ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਓਹੀ ਧਨ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਓਹੀ ਇਜ਼ਤ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ । ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ । ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੇਮੁਥਾਜ ਹਨ । ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ । ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ । ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਹ ਲਗੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਦਿਆਲ ਹੋਇਆ ਹੈ । (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜਿ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ॥੫॥

ਭਾਵ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਜਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਜਦ ਮਨ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਸਮਝ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਨੀ

ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਮੁਖ ਸੁਹਾਵੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨ ਸੂਖਿ ਬਿਹਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨ ਆਤਮੁ ਜੀਤਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨ ਅਨਦ ਘਨੇਰੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਬਸਹਿ ਹਰਿ ਨੇਰੇ ॥ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਨੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਹਾਵੈ=ਬੀਤਦੀ ਹੈ, ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਹਨ । ਆਤਮ= ਮਨ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸੋਹਣੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰਾ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਬੀਤਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ । ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਨਿਰਮਲ ਹੈ । ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ

ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਕੋਲ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਵਿਦਿਆ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਾਗ ਕੇ ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ॥੬॥

ਭਾਵ—'ਮਨੁ ਬਸਿ ਆਵੈ ਨਾਨਕਾ ਜੇ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ ॥' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਵਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਬਹੁ ਨ ਝੂਰੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਹਰਿ ਗੁਨ ਬਾਨੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਨੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਨਿਹਚਲ ਆਸਨੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸਨੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਅਨਹਦ ਝੁਨਕਾਰ ॥ ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਨ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰ ॥ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਜਨ ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਮਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਜਨ ਸਰਨੀ ਪਇਆ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਮਲ ਬਿਗਾਸਨ=ਹਿਰਦਾ ਰੂਪੀ ਕਮਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਝੁਨਕਾਰ=ਸ਼ਬਦ। ਮਇਆ=ਕ੍ਰਿਪਾ। ਸਹਜ=ਤੁਰੀਆ ਪਦ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਝੂਰਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ

ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਅਚੱਲ ਅਸਥਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪੀ ਕਮਲ ਖਿੜ ਪਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪਾਰ ਉਰਵਾਰ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਿਆ ॥੭॥

ਭਾਵ—'ਸਿਮਰਨ' ਕੀਤਿਆਂ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆ ਹੋਇਆਂ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਮਰਨ ਲਈ ਸਦਾ ਯਾਚਨਾ ਕਰੋ।

ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਲਗਿ ਬੇਦ ਉਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਭਏ ਸਿਧ ਜਤੀ ਦਾਤੇ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਨੀਚ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ਜਾਤੇ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਧਾਰੀ ਸਭ ਧਰਨਾ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਹਰਿ ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਕੀਓ ਸਗਲ ਅਕਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ

ਆਪਿ ਬੁਝਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ ॥੮॥੧॥

ਅਰਥ—ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਗਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਬੇਦ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਸਿਧ ਜਤੀ ਤੇ ਦਾਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੀਚ ਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਚੌਹਾਂ ਕੁੰਟਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਪ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪੇ ਸਮਝ ਦਿਤੀ ਹੈ। (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥੮॥੧॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਸਾਰੀ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਮਰ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਤੇਰਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਹੋਵੇ। ਇਹੋ ਸਿਖੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਨੇ ਵਸਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਕਾਰਜ ਹੈ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਦੀਨ ਦਰਦ ਦੁਖ ਭੰਜਨਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ॥ ਸਰਣਿ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ਆਇਓ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਸਾਥ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਭੰਜਨਾ=ਨਾਸ ਕਰਨਾ, ਤੋੜਨਾ। ਘਟਿ ਘਟਿ=ਹਰਿ

ਇਕ ਹਿਰਦਾ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਘਟ ਘਟ ਦੇ ਦੁਖ ਨਾਸ ਕਰਨਹਾਰ, ਸਰਬ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਜੀ, ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਇਆ ਹਾਂ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਆਪਣਾ ਆਪ ਤੇ ਸਾਰੇ ਆਸਰੇ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਨ ਭਾਈ ॥ ਮਨ ਊਹਾ ਨਾਮੁ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ॥ ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਦੂਤ ਜਮ ਦਲੈ ॥ ਤਹ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਚਲੈ ॥ ਜਹ ਮੁਸਕਲ ਹੋਵੈ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਉਧਾਰੀ ॥ ਅਨਿਕ ਪੁਨਹਚਰਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਤਰੈ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਕੋਟਿ ਪਾਪ ਪਰਹਰੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਵਹੁ ਸੂਖ ਘਨੇਰੇ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਲੈ=ਮਾਰਨਗੇ, ਪੀੜਨਗੇ । ਮੁਸਕਲ=ਔਖਿਆਈ, ਤੰਗੀ । ਪੁਨਹਚਰਨ=ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ, ਪਾਪ ਨਾਸਕ ਕਰਮ । ਪਰਹਰੈ=ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ । ਭਇਆਨ=ਡਰਾਉਣੇ ।

ਅਰਥ—ਜਿਥੇ ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਪੁਤਰ, ਮਿਤਰ ਤੇ ਭਰਾ ਆਦਿਕ ਵਿਚੋਂ

ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਉਥੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਥੇ ਵਡੇ ਡਰਾਉਣੇ ਜਮਦੂਤ ਮਾਰਨਗੇ। ਹੇ ਮਨ! ਉਥੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਥੇ ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੰਗੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਥੋਂ ਤੈਨੂੰ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿਚ ਕੱਢ ਲਵੇਗਾ। ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕੀਤਿਆਂ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਬਹੁਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵੇਂਗਾ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਜਗਤ ਯਾਤਰਾ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਰਾਹ ਥਾਣੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਜਮ ਮਾਰਗ' ਹੈ ਗਰੁੜ ਆਦਿਕ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰਾਹ ਵਡਾ ਹੀ ਦੁਖਦਾਈ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, 'ਉਹ ਰਾਹ ਤੇ ਸਹਾਈ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ' ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਜਪੋ।

ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਰਾਜਾ ਦੁਖੀਆ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਹੋਇ ਸੁਖੀਆ ॥ ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ ਬੰਧੁ ਨ ਪਰੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਨਿਸਤਰੈ ॥ ਅਨਿਕ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਤਿਖ ਨ ਬੁਝਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਆਘਾਵੈ ॥ ਜਿਹ ਮਾਰਗਿ ਇਹੁ ਜਾਤ ਇਕੇਲਾ ॥ ਤਹ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਹੋਤ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ

ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈਐ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੰਧੁ=ਰੋਕ, ਸੰਤੋਖ । ਨਿਸਤਰੈ=ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ । ਰੰਗਿ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ । ਤਿਖ=ਤਰੇਹ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ । ਆਘਾਵੈ=ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੁਹੇਲਾ=ਮਿਤਰ, ਸਾਥੀ । ਪਰਮਗਤਿ=ਮੁਕਤਿ ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ । ਉਹ ਵੀ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ । ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਰੋਕ ਨਾ ਪਵੇ । ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝਾ ਸਕਦੀਆਂ । ਪਰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਹ ਜੀਵ ਇਕੱਲਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਉਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਤਰ ਹੋਵੇਗਾ । ਹੇ ਮਨ ! ਅਜਿਹਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਹੀ ਧਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਈਏ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਜੇ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੁਝਾਈਏ ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ । ਸਗੋਂ 'ਸਹਸ ਖਟੇ ਲਖ ਕਉ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ।' ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਛੂਟਤ ਨਹੀ ਕੋਟਿ ਲਖ ਬਾਹੀ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਤਹ ਪਾਰਿ ਪਰਾਹੀ ॥ ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਜਹ ਆਇ ਸੰਘਾਰੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ

ਤਤਕਾਲ ਉਧਾਰੈ ॥ ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਜਨਮੈ ਮਰਿ ਜਾਮ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਪਾਵੈ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ਹਉ ਮੈਲਾ ਮਲੁ ਕਬਹੁ ਨ ਧੋਵੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕੋਟਿ ਪਾਪ ਖੋਵੈ ॥ ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮਨ ਰੰਗਿ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਈਐ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਾਹੀ=ਸਹਾਇਕ । ਪਰਾਹੀ=ਲੰਘ ਜਾਵੇਗਾ । ਸੰਘਾਰੈ=ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ।

ਅਰਥ—ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸਹਾਇਕਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ । ਪਰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਲੰਘ ਜਾਵੇਗਾ । ਜਿਥੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਦੁਖ ਆਣ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਥੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਮਨੁਖ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਮਰਦਾ ਜੰਮਦਾ ਹੈ । (ਉਹ) ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਹੀ ਬਿਸਰਾਮ ਪਾ ਲਵੇਗਾ । ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਮੈਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮੈਲ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦੀ । ਪਰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪ ਸਣੇ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ । ਹੇ ਮਨ ! ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਭਾਵ—'ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੰਕਾਰ ਹੈ' ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਰਮ ਦੇ ਕੀਤਿਆਂ ਨਹੀਂ ਮਿਟ ਸਕਦਾ । ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਜਪਣੇ ਕਰ ਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਨਾਮ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ।

ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਊਹਾ ਸੰਗਿ ਤੋਸਾ ॥ ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਉਜੀਆਰਾ ॥ ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੋ ਨ ਸਿਞਾਨੂ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਹ ਨਾਲਿ ਪਛਾਨੂ ॥ ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਤਪਤਿ ਬਹੁ ਘਾਮ ॥ ਤਹ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੁਮ ਊਪਰਿ ਛਾਮ ॥ ਜਹਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਨ ਤੁਝੁ ਆਕਰਖੈ ॥ ਤਹ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਖੈ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੋਸਾ=ਰਸਤੇ ਦੀ ਖੁਰਾਕ । ਸਿਞਾਨੂ=ਵਾਕਫ । ਘਾਮ=ਧੁਪ । ਆਕਰਖੈ=ਵਿਆਕੁਲ ਕਰੇਗੀ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਦੇ ਕੋਹ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ । ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਥੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਸਤੇ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੋਵੇਗਾ । ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਵਡਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਉਥੇ ਚਾਨਣ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗਾ । ਹੇ ਬੰਦੇ ! ਜਿਸ ਰਾਹ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਵਾਕਫ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਾਲ ਪਛਾਣੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਵਡੀ ਡਰਾਉਣੀ ਤੇਜ਼ ਧੁੱਪ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਛਾਂ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਤੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਆਕੁਲ ਕਰੇਗੀ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਤਾਂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਸੇਗਾ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ 'ਜਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਰਾਹ ਵੱਡਾ ਕਰੜਾ ਦੁਖਦਾਈ, ਘਬਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇਜ਼ ਧੁਪ ਵਾਲਾ ਇਤਿਆਦਿਕ 'ਗਰੁੜ ਪੁਰਾਣ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੂਲ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹਿੰਦੂ ਉਹਨਾਂ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ 'ਕਿਰਿਆ' ਕਰਦੇ ਤੇ ਪਿੱਪਲ ਪਾਣੀ ਪਾਣ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਰਸਤੇ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਜਪੋ।

ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਬਰਤਨਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਦਾਸ ਕੀ ਓਟ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਉਧਰੇ ਜਨ ਕੋਟਿ ॥ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਰਤ ਸੰਤ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਾਧ ਕਮਾਤਿ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਜਨ ਕੀਨੋ ਦਾਨ ॥ ਮਨ ਤਨ ਰੰਗਿ ਰਤੇ ਰੰਗ ਏਕੈ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੈ ਬਿਰਤਿ ਬਿਬੇਕੈ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਉਖਧੁ=ਦਾਰੂ। ਬਿਰਤੀ=ਬ੍ਰਿਤਿ, ਬੁੱਧੀ। ਬਿਬੇਕੈ= ਵਿਚਾਰ।

ਅਰਥ—ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਨਾਮ ਹੀ ਵਰਤਣ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਓਟ ਹੀ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਤਰ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਤ

ਜਨ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਰੀ ਦਾ ਹੀ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਦਾਰੂ ਜਾਣ ਕੇ ਸੰਤ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਕੋਲ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਇਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਇਕ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਦਾਸ ਦੀ ਬੁਧਿ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ॥੫॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਦਸੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਹਰ ਕਾਰਜ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਣਾ ਪਵੇ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕਉ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਜਨ ਕਉ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭੁਗਤਿ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕਾ ਰੂਪ ਰੰਗੁ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਕਬ ਪਰੈ ਨ ਭੰਗੁ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਜਨ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕਉ ਭੋਗ ਜੋਗ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ਬਿਓਗੁ ॥ ਜਨੁ ਰਾਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਜੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇਵਾ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੁਗਤਿ=ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ। ਭੁਗਤਿ=ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ। ਭੰਗੁ=ਫਰਕ, ਵਿਛੋੜਾ। ਰਾਤਾ=ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ।

ਅਰਥ—ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੇ ਹੀ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਰੰਗ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਲੋਂ ਦਾਸ ਕਦੇ ਵੀ ਅਵੇਸਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਹੀ ਦਾਸਾਂ ਨੇ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਈ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣੇ ਕਰਕੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਵੀ ਯੋਗ ਵਾਂਗੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿਦਾਰਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਦਾਸ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਸੇਵਨ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਣਾ ਹੀ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਭਗਤ ਇਸੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਲੋਂ 'ਨਾਮ' ਵੱਡਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਸਮਝੋ 'ਰਾਮ' ਨਾਲੋਂ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਰਾਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ "ਵਡਾ ਸਾਹਿਬ ਊਚਾ ਥਾਉ ॥ ਊਚੇ ਉਪਰਿ ਊਚਾ ਨਾਉ ॥" ਇਸ ਲਈ ਭਗਤ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਧੇਅ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਨੂੰ ਧੇਅ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸੇ ਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਮਾਲੁ ਖਜੀਨਾ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ ਜਨ ਕਉ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭਿ ਦੀਨਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਓਟ ਸਤਾਣੀ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਤਾਪਿ

ਜਨ ਅਵਰ ਨ ਜਾਣੀ ॥ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਜਨ ਹਰਿ ਰਸਿ ਰਾਤੇ ॥ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਨਾਮ ਰਸ ਮਾਤੇ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਭਗਤੁ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀ ਛਪੈ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਬਹੁ ਕਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਸੰਗਿ ਕੇਤੇ ਤਰੇ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਤਾਣੀ=ਜ਼ੋਰਾਵਰ, ਤਾਕਤ ਵਾਲੀ। ਓਟ ਪੋਤ= ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ, ਆਪੋ ਵਿਚ, ਪਰਸਪਰ । ਸੁੰਨ=ਅਫੁਰ ਪਦ ।

ਅਰਥ—ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ । ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਨ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਆਸਰਾ ਹੈ । ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ । ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗੂੰ ਸੰਤ ਤੇ ਹਰੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਮੱਤਿਆਂ ਦੀ ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਤ ਹੈ । ਹਰੀ ਦਾ ਭਗਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ । ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੭॥

ਭਾਵ—ਜਿਵੇਂ ਤਾਣੇ ਤੇ ਪੇਟੇ ਦਾ ਸੂਤਰ ਦਿਸਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੋ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਵੇਂ ਸੰਤ ਤੇ ਅਨੰਤ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੋ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹਨ । ਅੰਤ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦੇ

ਲੱਛਣ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਅਰਥਾਤ—

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ॥ [੩੧੯

ਪਾਰਜਾਤੁ ਇਹੁ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ॥ ਕਾਮਧੇਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਮ ॥ ਸਭ ਤੇ ਊਤਮ ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ॥ ਨਾਮੁ ਸੁਨਤ ਦਰਦ ਦੁਖ ਲਥਾ ॥ ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੰਤ ਰਿਦ ਵਸੈ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਦੁਰਤੁ ਸਭੁ ਨਸੈ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਸੰਗੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥ ਸੰਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਕਛੁ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥੮॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਾਰਜਾਤੁ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ । ਕਾਮਧੇਨ=ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਊ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਗਾਮ=ਗਾਉਣਾ । ਦੁਰਤ=ਪਾਪ । ਤੁਲਿ=ਬਰਾਬਰ ।

ਅਰਥ— ਹਰਿ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਜਪਣਾ ਹੈ ਇਹੋ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ । ਹਰੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਹੀ ਕਾਮਧੇਨ ਹੈ । ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕਥਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਦੁਖ ਪੀੜ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦੀ

ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਜਗਜਾਸੂ ਦੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹੀ ਨਾਮ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥੮॥੨॥

ਭਾਵ—'ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ', 'ਕਾਮਧੇਨ' ਆਦਿਕ ਦੁਰਲਭ ਤੇ ਫਲ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਪਰ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਕ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਪਦਾਰਥ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ । ਪਰ ਜਨਾ ਖਣਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ :-

'ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥'

ਸਲੋਕੁ ॥

ਬਹੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਪੇਖੇ ਸਰਬ ਢਢੋਲਿ ॥ ਪੂਜਸਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਹਰੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਮੋਲ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਢੂੰਢ ਵੇਖੇ ਹਨ । ਪਰ ਹਰਿ ਹਰਿ (ਨਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੁਝ ਵੀ) ਨਹੀਂ ਪੁਜਦਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਜਾਪ ਤਾਪ ਗਿਆਨ ਸਭਿ ਧਿਆਨ ॥ ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਖਿਆਨ ॥ ਜੋਗ ਅਭਿਆਸ

ਕਰਮ ਧ੍ਰਮ ਕਿਰਿਆ ॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਬਨ ਮਧੇ ਫਿਰਿਆ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਏ ਬਹੁ ਜਤਨਾ ॥ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਹੋਮੇ ਬਹੁ ਰਤਨਾ ॥ ਸਰੀਰੁ ਕਟਾਇ ਹੋਮੈ ਕਰਿ ਰਾਤੀ ॥ ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ॥ ਨਹੀ ਤੁਲਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬੀਚਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪੀਐ ਇਕ ਬਾਰ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ=ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਨਜਾਯ, ਵੈਸੇਖਕ, ਸਾਂਖਜ, ਯੋਗ, ਮੀਮਾਂਸਾ, ਵੇਦਾਂਤ) । ਹੋਮੇ=ਹੋਮ ਕਰੇ । ਰਤਨਾ=ਘਿਉ । ਰਾਤੀ=ਰੱਤੀ ।

ਅਰਥ—ਜਪ, ਤਪ, ਗਿਆਨ, ਧਿਆਨ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਕਰੇ । ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ ਵਾਚੇ । ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਤੇ ਕਰਮ ਤੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ ਧਰਮ ਵੀ ਕਰੇ । ਸਭ ਕੁਝ ਛਡ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਰਹੇ । ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸਾਧਨ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਘਿਓ ਹੋਮ ਕਰ ਦੇਵੇ । ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਜਿੰਨਾ ਕੱਟ ਕੇ ਹੋਮ ਕਰ ਦੇਵੇ । ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਤ ਤੇ ਨੇਮ ਵੀ ਕਰੇ । ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਲਵੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਰੂਪ ਵਾਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਮੁੱਢ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪੇ ਪੁੱਜ ਜਾਣ

ਵਾਂਗੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਆਪੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਹੱਕ ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਹੈ।

ਨਉ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਫਿਰੈ ਚਿਰੁ ਜੀਵੈ ॥ ਮਹਾ ਉਦਾਸੁ ਤਪੀਸਰੁ ਥੀਵੈ ॥ ਅਗਨਿ ਮਾਹਿ ਹੋਮਤ ਪਰਾਨ ॥ ਕਨਿਕ ਅਸ੍ਵ ਹੈਵਰ ਭੂਮਿ ਦਾਨ ॥ ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਕਰੈ ਬਹੁ ਆਸਨ ॥ ਜੈਨ ਮਾਰਗ ਸੰਜਮ ਅਤਿ ਸਾਧਨ ॥ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਕਰਿ ਸਰੀਰੁ ਕਟਾਵੈ ॥ ਤਉ ਭੀ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਸਮਸਰਿ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਗਤਿ ਪਾਹਿ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਥੀਵੈ=ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕਨਿਕ=ਸੋਨਾ। ਅਸ੍ਵ=ਘੋੜਾ। ਹੈਵਰ=ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ। ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ=ਯੋਗ ਦੇ ਛੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਰਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਜੈਨ=ਇਕ ਭੇਖ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪਟੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰਖਦੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਫੋਲਣ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮਸਰਿ=ਬਰਾਬਰ।

ਅਰਥ—ਚਿਰਜੀਵੀ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਨੌ ਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭੌਂਦਾ

ਰਹੇ। ਵੱਡਾ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਤਪੀਸਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅੱਗ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਫੂਕ ਦੇਵੇ। ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਤੇ ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇ ਆਸਨ ਵੀ ਲਾਵੇ। ਕਰੜੇ ਸੰਜਮ ਤੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੈਨ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਕਮਾਵੇ। ਰਤਾ ਰਤਾ ਜਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰ ਵੀ ਕਟਾ ਦੇਵੇ ਤਦ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਬਰਾਬਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁਜ ਸਕਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਪਿਛੇ ਜਿੰਨੇ ਕਰਮ ਦਸੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤਿਆਂ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ, ਸਗੋਂ ਹੰਕਾਰ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਦੇਹ ਛੁਟੈ ॥ ਗਰਬੁ ਗੁਮਾਨੁ ਨ ਮਨ ਤੇ ਹੁਟੈ ॥ ਸੋਚ ਕਰੈ ਦਿਨਸੁ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ॥ ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਤਨ ਤੇ ਜਾਤਿ ॥ ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਬਹੁ ਸਾਧਨਾ ਕਰੈ ॥ ਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂ ਨ ਬਿਖਿਆ ਟਰੈ ॥ ਜਲਿ ਧੋਵੈ ਬਹੁ ਦੇਹ ਅਨੀਤਿ ॥ ਸੁਧ ਕਹਾ ਹੋਇ ਕਾਚੀ ਭੀਤਿ ॥ ਮਨ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਊਚ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਉਧਰੇ ਪਤਿਤ ਬਹੁ ਮੂਚ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ=ਮਨ ਦੀ ਇਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰਥ, ਮਣੀਕਰਨ ਤੀਰਥ । ਸੋਚ=ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ । ਭੀਤ=ਕੰਧ । ਮੂਚ=ਬਹੁਤ ।

ਅਰਥ—ਮਣੀ ਕਰਨ ਤੀਰਥ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵੇ । ਤਾਂ ਵੀ ਗਰਬ ਗੁਮਾਨ ਮਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ । ਦਿਨੇ ਰਾਤੀਂ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾਈ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰੇ । ਪਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸ਼ੁਧ ਕੀਤਿਆਂ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ਇਸੇ ਦੇਹ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਧਨ ਕਰਦਾ ਰਹੇ । ਤਾਂ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ । ਦੇਹ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਧੋਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਅਨੀਤੀ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਨੇ ਧੋਤਿਆਂ ਕਦ ਸ਼ੁਧ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਹੇ ਮਨ ! ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਹੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਮਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਪਾਪੀ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਹੀ ਤਰ ਗਏ ਹਨ ॥੩॥

ਭਾਵ—ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਕਦੇ ਸ਼ੁਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਹਾਂ, ਜੋ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੁਧੀ ਦਾ ਕਰਤਬ ਮਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਮਨ ਉਤੇ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ । ਸੋ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮਨ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇਕੋ ਕਰਮ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ ।

ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਜਮ ਕਾ ਭਉ ਬਿਆਪੈ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨ ਨਾ ਧ੍ਰਾਪੈ ॥ ਭੇਖ ਅਨੇਕ ਅਗਨਿ ਨਹੀ ਬੁਝੈ ॥ ਕੋਟਿ ਉਪਾਵ ਦਰਗਹ ਨਹੀ ਸਿਝੈ ॥ ਛੂਟਸਿ ਨਾਹੀ ਊਭ ਪਇਆਲਿ ॥ ਮੋਹਿ ਬਿਆਪਹਿ ਮਾਇਆ

ਜਾਲਿ॥ ਅਵਰ ਕਰਤੂਤਿ ਸਗਲੀ ਜਮੁ ਡਾਨੈ॥ ਗੋਵਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਦੁਖੁ ਜਾਇ॥ ਨਾਨਕ ਬੋਲੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਪੈ=ਲਗਦਾ ਹੈ। ਧ੍ਰਾਪੈ=ਰੱਜਦੀ। ਅਗਨਿ=ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਸਿਝੈ=ਛੁਟਕਾਰਾ। ਊਭ=ਉਚੇ, ਅਕਾਸ਼।

ਅਰਥ—ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਪਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਲਗੇਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ 'ਕੱਠੀ ਕਰੇ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਰੱਜੇਗੀ। ਅਨੇਕਾਂ ਭੇਖ ਧਾਰ ਕੇ ਵੀ ਇਹ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਬੁਝਣੀ। ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਉਪਾਵ ਕੀਤਿਆਂ ਵੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਹਿਸਾਬ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਅਕਾਸ਼ ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਜਾ ਲੁਕੇ ਤਾਂ ਵੀ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਜਾਲ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੋਰਨਾਂ ਕਰਤਬਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਦੰਡ ਦੇਵੇਗਾ। ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਤਿਲ ਜਿੰਨੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਜੀਵ! ਤੁਸੀਂ ਦਿਲੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪੋ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਪੁਰਸ਼ ਅਨੇਕਾਂ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ 'ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਤਿਨ ਜਮ ਜਾਗਾਤੀ ਲੂਟੈ॥ ਨਿਰਬਾਣ ਕੀਰਤਨ ਗਾਵਹੁ ਕਰਤੇ ਕਾ ਨਿਮਖ ਸਿਮਰਤ ਜਿਤ ਛੂਟੈ॥' ਇਸੇ ਲਈ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪੋ।

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਗੈ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ ॥ ਜੇ ਕੋ ਆਪੁਨਾ ਦੂਖੁ ਮਿਟਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਗਾਵੈ ॥ ਜੇ ਕੋ ਅਪੁਨੀ ਸੋਭਾ ਲੋਰੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਇਹ ਹਉਮੈ ਛੋਰੈ ॥ ਜੇ ਕੋ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਡਰੈ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਰੈ ॥ ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ ॥੫॥

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਮੰਗਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਦੁਖ ਮਿਟਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਵੇ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਸੋਭਾ ਲੋੜਦਾ ਹੋਵੇ। ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਡਰ ਦੁਖਦਾਈ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚਾਹ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੫॥

ਭਾਵ—ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੋ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪੋ।

ਸਗਲ ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਧਾਨੁ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਾ ਕਾ ਮਿਟੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਆਪਸ

ਕਉ ਜੋ ਜਾਣੈ ਨੀਚਾ ॥ ਸੋਊ ਗਨੀਐ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ ॥ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਹੋਇ ਸਗਲ ਕੀ ਰੀਨਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤਿਨਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਚੀਨਾ ॥ ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਤੇ ਬੁਰਾ ਮਿਟਾਨਾ ॥ ਪੇਖੈ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਾਜਨਾ ॥ ਸੂਖ ਦੂਖ ਜਨ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਨਹੀ ਲੇਪਾ ॥੬॥

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਪਰਮ ਮੁਖੀ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਨਾ ਮਿਟਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਪੋਂਹਦਾ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਨਿਰਧਨ ਕਉ ਧਨੁ ਤੇਰੋ ਨਾਉ ॥ ਨਿਥਾਵੇ ਕਉ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਥਾਉ ॥ ਨਿਮਾਨੇ ਕਉ ਪ੍ਰਭ

ਤੇਰੋ ਮਾਨੁ ॥ ਸਗਲ ਘਟਾ ਕਉ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰ ਸੁਆਮੀ ॥ ਸਗਲ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਜਾਨਹੁ ਆਪੇ ॥ ਆਪਨ ਸੰਗਿ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭ ਰਾਤੇ ॥ ਤੁਮ੍ਰੀ ਉਸਤਤਿ ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਸਿ ਕੋਇ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਰਧਨ=ਧਨ ਹੀਨ, ਕੰਗਾਲ । ਘਟਾ=ਜੀਵ । ਗਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ।

ਅਰਥ—ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਧਨ ਹੈ । ਨਿਥਾਵੇਂ ਲਈ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਥਾਉਂ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੁਸੀਂ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦੇਂਦੇ ਹੋ । ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹੋ । ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਤੇ ਕਰਾਵਨ ਵਾਲੇ ਹੋ । ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਜਾਣਦੇ ਹੋ । ਆਪਣੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋ । ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਹੀ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹੋ । ਤੁਹਾਡੀ ਉਪਮਾ ਤੁਹਾਥੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਆਪ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ॥੭॥

ਭਾਵ—'ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ ਤੋਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸਟ ਧਰਮੁ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥ ਸਗਲ ਕ੍ਰਿਆ

ਮਹਿ ਊਤਮ ਕਿਰਿਆ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਦੁਰਮਤਿ ਮਲੁ ਹਿਰਿਆ ॥ ਸਗਲ ਉਦਮ ਮਹਿ ਉਦਮੁ ਭਲਾ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਜੀਅ ਸਦਾ ॥ ਸਗਲ ਬਾਨੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਜਸੁ ਸੁਨਿ ਰਸਨ ਬਖਾਨੀ ॥ ਸਗਲ ਥਾਨ ਤੇ ਓਹੁ ਊਤਮ ਥਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਹ ਘਟਿ ਵਸੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥੮॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕ੍ਰਿਆ=ਕਰਮ, ਕਰਨੀ । ਹਿਰਿਆ=ਨਾਸ ਕਰਨੀ ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਹੈ । ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਹੈ । ਸਾਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਕਰਨੀ ਉੱਤਮ ਹੈ । ਜੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਖੋਟੀ ਮਤ ਰੂਪ ਮੈਲ ਨਾਸ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਸਾਰਿਆਂ ਉੱਦਮਾਂ 'ਚੋਂ ਇਹ ਉੱਦਮ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਦਿਲ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ । ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੈ । ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਆਖਣਾ ਹੈ । ਸਾਰੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਉੱਤਮ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ ॥੮॥੩॥

ਸਲੋਕੁ ॥

ਨਿਰਗੁਨੀਆਰ ਇਆਨਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲਿ ॥ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਸੁ ਚੀਤਿ ਰਖੁ

ਨਾਨਕ ਨਿਬਹੀ ਨਾਲਿ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਇਆਣੇ ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰ। ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰਖ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਓਹੋ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਿਭੇਗਾ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਰਮਈਆ ਕੇ ਗੁਨ ਚੇਤਿ ਪਰਾਨੀ ॥ ਕਵਨ ਮੂਲ ਤੇ ਕਵਨ ਦ੍ਰਿਸਟਾਨੀ ॥ ਜਿਨਿ ਤੂੰ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਿ ਸੀਗਾਰਿਆ ॥ ਗਰਭ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਿਨਹਿ ਉਬਾਰਿਆ ॥ ਬਾਰ ਬਿਵਸਥਾ ਤੁਝਹਿ ਪਿਆਰੈ ਦੂਧ ॥ ਭਰਿ ਜੋਬਨ ਭੋਜਨ ਸੁਖ ਸੂਧ ॥ ਬਿਰਧਿ ਭਇਆ ਊਪਰਿ ਸਾਕ ਸੈਨ ॥ ਮੁਖਿ ਅਪਿਆਉ ਬੈਠ ਕਉ ਦੈਨ ॥ ਇਹੁ ਨਿਰਗੁਨੁ ਗੁਨੁ ਕਛੂ ਨ ਬੂਝੈ ॥ ਬਖਸਿ ਲੇਹੁ ਤਉ ਨਾਨਕ ਸੀਝੈ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦ੍ਰਿਸਟਾਨੀ=ਵਿਖਾਇਆ। ਬਿਵਸਥਾ=ਉਮਰਾ। ਸੂਧ= ਸੂਝ, ਖਬਰ। ਅਪਿਆਓ=ਭੋਜਨ। ਸੀਝੈ=ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਚੇਤੇ ਕਰ। ਜਿਸ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਤੋਂ ਕੀ ਬਣਾ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਬਣਾਇਆ, ਸਵਾਰਿਆ ਤੇ ਸਜਾਇਆ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਹੈ। ਬਾਲ ਉਮਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਦੁਧ ਪਿਆਇਆ ਹੈ। ਭਰ ਜਵਾਨੀ

ਵੇਲੇ ਤੈਨੂੰ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਤੇ ਸੂਝ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਬੁਢੇ ਹੋਇਆਂ ਮਗਰੋਂ ਉਪਰਲੇ ਸਾਕ ਸੈਨ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੁਣ ਹਨ ਜੋ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਕਰਤਾਰ ਬਖਸ਼ ਲਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇਗਾ ॥੧॥

ਭਾਵ—'ਇਸੁ ਪਾਨੀ ਤੇ ਜਿਨਿ ਤੂ ਘਰਿਆ ॥ ਮਾਟੀ ਕਾ ਲੇ ਦੇਹੁਰਾ ਕਰਿਆ ॥ ਉਕਤਿ ਜੋਤਿ ਲੈ ਸੁਰਤਿ ਪਰੀਖਿਆ ॥ ਮਾਤ ਗਰਭ ਮਹਿ ਜਿਨਿ ਤੂ ਰਾਖਿਆ ॥ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ਸਮ੍ਾਰਿ ਜਨਾ ॥ ਸਗਲੇ ਛੋਡਿ ਬੀਚਾਰ ਮਨਾ ॥' ਇਹੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਧਰ ਊਪਰਿ ਸੁਖਿ ਬਸਹਿ ॥ ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤ ਮੀਤ ਬਨਿਤਾ ਸੰਗਿ ਹਸਹਿ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪੀਵਹਿ ਸੀਤਲ ਜਲਾ ॥ ਸੁਖਦਾਈ ਪਵਨੁ ਪਾਵਕੁ ਅਮੁਲਾ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭੋਗਹਿ ਸਭਿ ਰਸਾ ॥ ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ਬਸਾ ॥ ਦੀਨੇ ਹਸਤ ਪਾਵ ਕਰਨ ਨੇਤ੍ਰ ਰਸਨਾ ॥ ਤਿਸਹਿ ਤਿਆਗਿ ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਰਚਨਾ ॥ ਐਸੇ ਦੋਖ ਮੂੜ ਅੰਧ ਬਿਆਪੇ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਢਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਆਪੇ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ । ਸੁਤ=ਪੁਤਰ । ਭ੍ਰਾਤ=ਭਰਾ । ਬਨਿਤਾ=ਇਸਤਰੀ, ਵਹੁਟੀ। ਪਾਵਕ=ਅੱਗ। ਹਸਤ=ਹੱਥ। ਕਰਨ=ਕੰਨ।

ਰਸਨਾ=ਜੀਭ । ਦੁਖ=ਗੁਨਾਹ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਸਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਪੁਤਰ, ਭਰਾ, ਮਿਤਰ, ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਹਸਦਾ ਹੈਂ । ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਠੰਡਾ ਜਲ ਪੀਂਦਾ ਹੈਂ । ਪੌਣ ਤੇ ਅੱਗ ਆਦਿਕ ਅਮੋਲਕ ਪਦਾਰਥ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੁਆਦ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਵਸਦਾ ਹੈਂ । ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਕੰਨ, ਜੀਭ ਆਦਿਕ ਇੰਦਰੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਉਸ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾ ਹੋਇਆਂ ਹੈਂ। ਅਜਿਹੇ ਦੋਖਾਂ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਮੂਰਖ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਹੀ ਕੱਢ ਲਵੋ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਜੀਵ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਦਾਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਈ ਬੈਠਾ ਵੇਖ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਹਾਲ ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਇਹ ਤਾਂ ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਬਚਾ ਲਵੋ ।

ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਜੋ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ॥ ਤਿਸ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕਰੈ ਗਵਾਰੁ ॥ ਜਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਵ ਨਿਧਿ ਪਾਵੈ ॥ ਤਾ ਸਿਉ ਮੂੜਾ ਮਨੁ ਨਹੀ ਲਾਵੈ ॥ ਜੋ ਠਾਕੁਰੁ ਸਦ ਸਦਾ ਹਜੂਰੇ ॥ ਤਾ ਕਉ ਅੰਧਾ ਜਾਨਤ ਦੂਰੇ ॥ ਜਾ ਕੀ ਟਹਲ ਪਾਵੈ ਦਰਗਹ ਮਾਨੁ ॥ ਤਿਸਹਿ ਬਿਸਾਰੈ ਮੁਗਧੁ

ਅਜਾਨੁ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਇਹੁ ਭੂਲਨਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ॥੩॥

ਅਰਥ—ਜੋ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੂਰਖ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਿਆਂ ਨੌ ਨਿਧਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੂਰਖ ਉਸ ਨਾਲ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਮਾਲਕ ਸਦਾ ਹੀ ਹਾਜਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ। ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਇਜ਼ਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅਗਿਆਨੀ ਮੂਰਖ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਤਾਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਭੁਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਇਸ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਭਾਵ—ਜੀਵ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰਕ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਫਿਰ ਵੀ ਤੇਰਾ ਹੀ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਓ ਜੋ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇ।

ਰਤਨੁ ਤਿਆਗਿ ਕਉਡੀ ਸੰਗਿ ਰਚੈ ॥ ਸਾਚੁ ਛੋਡਿ ਝੂਠ ਸੰਗਿ ਮਚੈ ॥ ਜੋ ਛਡਨਾ ਸੁ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ॥ ਜੋ ਹੋਵਨੁ ਸੋ ਦੂਰਿ ਪਰਾਨੈ ॥ ਛੋਡਿ ਜਾਇ ਤਿਸ ਕਾ ਸ੍ਰਮੁ ਕਰੈ ॥ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਤਿਸੁ ਪਰਹਰੈ ॥ ਚੰਦਨ ਲੇਪੁ ਉਤਾਰੈ ਧੋਇ ॥ ਗਰਧਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਸਮ ਸੰਗਿ

ਹੋਇ ॥ ਅੰਧ ਕੂਪ ਮਹਿ ਪਤਿਤ ਬਿਕਰਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਢਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆਲ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਚੈ=ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰਮੁ=ਕਸ਼ਟ । ਭਸਮ=ਸਵਾਹ । ਪਤਿਤ=ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਡਿਗਦਾ ਹੈ । ਪਰਾਨੈ=ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ— ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਤਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਕੌਡੀ ਨਾਲ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸੱਚੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਝੂਠੇ ਜਗਤ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਚੱਲ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਮੌਤ ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਛੱਡ ਜਾਣੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਕਸ਼ਟ ਝਾਗਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨਾਮ ਨੇ ਨਾਲ ਸਹਾਈ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਨ ਦਾ ਲੇਪ ਲਾਹ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖੋਤਾ ਸਵਾਹ ਵਿਚ ਲੇਟਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੀ ਸਵਾਹ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਹਾਲ ਇਸ ਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਡਰਾਉਣੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿਗ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਵੋ ॥੪॥

ਕਰਤੂਤਿ ਪਸੂ ਕੀ ਮਾਨਸ ਜਾਤਿ ॥ ਲੋਕ ਪਚਾਰਾ ਕਰੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਬਾਹਰਿ ਭੇਖ ਅੰਤਰਿ ਮਲੁ ਮਾਇਆ ॥ ਛਪਸਿ ਨਾਹਿ ਕਛੁ ਕਰੈ ਛਪਾਇਆ ॥ ਬਾਹਰਿ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਇਸਨਾਨ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਿਆਪੈ ਲੋਭੁ ਸੁਆਨੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਬਾਹਰਿ ਤਨੁ ਸੁਆਹ ॥

ਗਲਿ ਪਾਥਰ ਕੈਸੇ ਤਰੈ ਅਥਾਹ ॥ ਜਾ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਬਸੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜਨ ਸਹਜਿ ਸਮਾਤਿ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਰਤੂਤਿ=ਕਰਨੀ। ਪਚਾਰਾ=ਦਿਖਾਵਾ। ਸੁਆਨ=ਕੁੱਤਾ। ਸਹਜਿ=ਤੁਰੀਆ ।

ਅਰਥ—ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਤੀ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਭੇਖ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੈਲ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿੰਨਾ ਲੁਕਾ ਕਰੇ, ਲੁਕਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਦਰ ਲੋਭ ਕੁੱਤਾ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਪਿੰਡੇ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਮਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਅੰਦਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਅੱਗ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਗਲ ਨਾਲ ਪੱਥਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਤਰੇਗਾ ? ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰਤਾਰ ਆਪੇ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਭਾਵ—ਕਲਜੁਗੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਫੋਟੋ ਖਿਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖਧਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗ ਠੱਗ ਕੇ ਜੋ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹੋ ਗਲ ਨਾਲ ਪੱਥਰ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰਕ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਖਲਾਸੀ ਪਾਣਗੇ। ਕਰਤਾਰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤਿ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣੀ।

ਸੁਨਿ ਅੰਧਾ ਕੈਸੇ ਮਾਰਗੁ ਪਾਵੈ ॥ ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਓੜਿ ਨਿਬਹਾਵੈ ॥ ਕਹਾ ਬੁਝਾਰਤਿ

ਬੂਝੈ ਡੋਰਾ ॥ ਨਿਸਿ ਕਹੀਐ ਤਉ ਸਮਝੈ ਭੋਰਾ ॥ ਕਹਾ ਬਿਸਨਪਦ ਗਾਵੈ ਗੁੰਗ ॥ ਜਤਨ ਕਰੈ ਤਉ ਭੀ ਸੁਰ ਭੰਗ ॥ ਕਹ ਪਿੰਗੁਲ ਪਰਬਤ ਪਰ ਭਵਨ ॥ ਨਹੀ ਹੋਤ ਊਹਾ ਉਸੁ ਗਵਨ ॥ ਕਰਤਾਰ ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਦੀਨੁ ਬੇਨਤੀ ਕਰੈ ॥ ਨਾਨਕ ਤੁਮਰੀ ਕਿਰਪਾ ਤਰੈ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਓੜਿ=ਅਖੀਰ । ਨਿਸਿ=ਰਾਤ । ਭੋਰਾ=ਦਿਨ । ਭਵਨ= ਭੌਣਾ, ਫਿਰਦਾ । ਗਵਨ=ਜਾਣਾ । ਕਰੁਣਾਮੈ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਰੂਪ ।

ਅਰਥ—ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਿਵੇਂ ਰਾਹੇ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਥ ਫੜ ਲਵੇ ਤਾਂ ਤੋੜ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਬੋਲਾ ਕਿਵੇਂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਬੁੱਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਉਸ ਨੂੰ ਜੇ ਰਾਤ ਆਖੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ਗੁੰਗਾ ਕਿਵੇਂ ਬਿਸਨ ਪਦੇ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜੇਕਰ ਉਹ ਯਤਨ ਵੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ । ਪਿੰਗਲੇ ਦਾ ਪਹਾੜ ਉਤੇ ਫਿਰਨਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਜਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ ! ਇਸ ਦੀਨ ਵੱਲੋਂ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਤਰੇਗਾ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਇਹ ਜੀਵ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਬੋਲਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਜਸ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ । ਜੀਵ ਗੁੰਗਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦਾ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦਾ । ਜੀਵ ਪਿੰਗਲਾ ਹੈ, ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਜੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ :—

'ਭੈ ਕੇ ਚਰਣ ਕਰ ਭਾਵ ਕੇ ਲੋਇਣ ਸੁਰਤਿ ਕਰੇਇ ॥
ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸਿਆਣੀਏ ਇਵ ਕੰਤ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥'

[ਸਲੋਕੁ ਮ: ੨

ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਸੁ ਆਵੈ ਨ ਚੀਤਿ ॥ ਜੋ ਬੈਰਾਈ ਤਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਬਲੂਆ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਭੀਤਰਿ ਬਸੈ ॥ ਅਨਦ ਕੇਲ ਮਾਇਆ ਰੰਗਿ ਰਸੈ ॥ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ॥ ਕਾਲੁ ਨ ਆਵੈ ਮੂੜੇ ਚੀਤਿ ॥ ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥ ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧ੍ਰੋਹ ॥ ਇਆਹੂ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੈਰਾਈ=ਵੈਰੀ ਹਨ । ਬਲੂਆ=ਰੇਤ । ਕੇਲ=ਖੁਸ਼ੀ । ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੀਤਿ । ਬਿਹਾਨੇ=ਬਿਤਾਏ ਹਨ । ਕਰਮ=ਬਖਸ਼ਸ਼, ਕ੍ਰਿਪਾ । ਧ੍ਰੋਹੀ=ਠੱਗੀ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਹਾਈ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹ ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਜੋ ਵੈਰੀ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਰੇਤ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲਾ ਕੇ ਅਨੰਦ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਸਚਾ ਹੈ । ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਮੌਤ ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ।

ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੋਹ, ਝੂਠ, ਵਿਕਾਰ, ਲੋਭ ਤੇ ਦਗੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ਬਿਤਾਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲੈ ॥੭॥

ਭਾਵ—ਸਰੀਰ ਰੇਤ ਦੇ ਘਰ ਵਰਗਾ ਹੈ ਜੋ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਕਿਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੀਵ ਦੇ ਚਿਤ ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਵੀ 'ਗਿਰਤ ਕੂਪ ਮਹਿ ਖਾਹਿ ਮਿਠਾਈ'। ਜੇ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਬਖਸ਼ੇ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸਦਗਤੀ ਹੋਊ।

ਤੂ ਠਾਕੁਰੁ ਤੁਮ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰੀ ਰਾਸਿ ॥ ਤੁਮ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੇਰੇ ॥ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਹਿ ਸੂਖ ਘਨੇਰੇ ॥ ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਤੁਮਰਾ ਅੰਤੁ ॥ ਊਚੇ ਤੇ ਊਚਾ ਭਗਵੰਤ ॥ ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤੁਮਰੈ ਸੂਤ੍ਰਿ ਧਾਰੀ ॥ ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇ ਸੁ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ॥ ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨੀ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨੀ ॥੮॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਰਦਾਸਿ=ਬੇਨਤੀ। ਰਾਸਿ=ਪੂੰਜੀ, ਮੂੜੀ। ਪਿੰਡੁ= ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ [ਸਾਡੀ] ਅਰਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਤੇ ਸਰੀਰ [ਆਦਿਕ] ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰੀ ਰਾਸ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ

ਸਾਡੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਹੋ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ ਹਾਂ। ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਸੁਖ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਹੇ ਭਗਵੰਤ ! ਤੂੰ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਚਾ ਹੈਂ। ਜਗਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਰੀਤੀ ਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ। ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਆਪ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੮॥੪॥

ਭਾਵ—ਅਸਟਪਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਰਤਾਰ ਅੱਗੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਦੇਨਹਾਰੁ ਪ੍ਰਭ ਛੋਡਿ ਕੈ ਲਾਗਹਿ ਆਨ ਸੁਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕਹੂ ਨ ਸੀਝਈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਜਾਇ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਨ=ਹੋਰ। ਸੁਆਇ=ਕੰਮ, ਸਵਾਦ। ਸਿਝਈ=ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਣਾ।

ਅਰਥ—ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਕਦੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਇਜ਼ਤ ਗਵਾ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਦਸ ਬਸਤੂ ਲੇ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥ ਏਕ ਬਸਤੁ

ਕਾਰਨਿ ਬਿਖੋਟਿ ਗਵਾਵੈ ॥ ਏਕ ਭੀ ਨ ਦੇਇ ਦਸ ਭੀ ਹਿਰਿ ਲੇਇ ॥ ਤਉ ਮੂੜਾ ਕਹੁ ਕਹਾ ਕਰੇਇ ॥ ਜਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਚਾਰਾ ॥ ਤਾ ਕਉ ਕੀਜੈ ਸਦ ਨਮਸਕਾਰਾ ॥ ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਲਾਗਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮੀਠਾ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਤਾਹੂ ਮਨਿ ਵੂਠਾ ॥ ਜਿਸੁ ਜਨ ਅਪਨਾ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਇਆ ॥ ਸਰਬ ਥੋਕ ਨਾਨਕ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਖੋਟ=ਨਿਸਚਾ, ਭਰੋਸਾ। ਹਿਰਿ=ਖੋਹ। ਚਾਰਾ=ਜ਼ੋਰ। ਵੂਠਾ=ਵਸਿਆ। ਥੋਕ=ਪਦਾਰਥ। ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ=ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ।

ਅਰਥ—ਕਰਤਾਰ ਵਲੋਂ ਦਸ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣਾ ਵਿਸਾਹ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਕੋਲੋਂ ਦਸੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖੋਹ ਲਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮੂਰਖ ਜੀਵ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਸਕੇਗਾ? ਜਿਸ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਚਲ ਸਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮਿਠਾ ਲਗਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਵਾਇਆ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਪਾ ਲਏ ਹਨ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਦਾਰਥ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਜੋ

ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਇਸ ਤੋਂ ਖੁਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰੋਂਦਾ ਕੁਰਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਅਮਾਨਤ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡਾ ਰੋਣਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਉਤੇ ਸ਼ਾਕਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਗਨਤ ਸਾਹੁ ਅਪਨੀ ਦੇ ਰਾਸਿ ॥ ਖਾਤ ਪੀਤ ਬਰਤੈ ਅਨਦ ਉਲਾਸਿ ॥ ਅਪੁਨੀ ਅਮਾਨ ਕਛੁ ਬਹੁਰਿ ਸਾਹੁ ਲੇਇ ॥ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਕਰੇਇ ॥ ਅਪਨੀ ਪਰਤੀਤਿ ਆਪ ਹੀ ਖੋਵੈ ॥ ਬਹੁਰਿ ਉਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ ਨ ਹੋਵੈ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਬਸਤੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਰਾਖੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨੈ ਮਾਥੈ ॥ ਉਸ ਤੇ ਚਉਗੁਨ ਕਰੈ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਲਾਸਿ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ । ਬਹੁਰਿ=ਫੇਰ । ਚਉਗੁਨ=ਚੌਣਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪ ਰਾਸ ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਖਾ, ਪੀ ਵਰਤ ਕੇ ਅਨੰਦ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹੇ । ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀ ਅਮਾਨਤ ਰਾਸ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਮੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਆਪੇ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸ਼ਾਹ

ਦਾ ਫੇਰ ਇਸ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਝਦਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਜੀਵ ਹਸਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰਖੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਮੰਨੇ। ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਚਾਰ ਹਿਸੇ ਵਧ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰੇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਲਕ ਸਦਾ ਹੀ ਦਿਆਲੂ ਹੈ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਲਈ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ।

ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ ਮਾਇਆ ਕੇ ਹੇਤ ॥ ਸਰਪਰ ਹੋਵਤ ਜਾਨੁ ਅਨੇਤ ॥ ਬਿਰਖ ਕੀ ਛਾਇਆ ਸਿਉ ਰੰਗੁ ਲਾਵੈ ॥ ਓਹ ਬਿਨਸੈ ਉਹੁ ਮਨਿ ਪਛੁਤਾਵੈ ॥ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਚਾਲਨਹਾਰੁ ॥ ਲਪਟਿ ਰਹਿਓ ਤਹ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰੁ ॥ ਬਟਾਊ ਸਿਉ ਜੋ ਲਾਵੈ ਨੇਹ ॥ ਤਾ ਕਉ ਹਾਥਿ ਨ ਆਵੈ ਕੇਹ ॥ ਮਨ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਲਏ ਲਾਈ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹੇਤ=ਪਿਆਰ। ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ। ਅਨੇਤ=ਨਾਸ, ਅਨਿਤ। ਲਪਟਿ=ਫਸਨਾ, ਲਗਨਾ। ਬਟਾਊ=ਰਾਹੀ, ਮੁਸਾਫਰ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਚ ਜਾਣੋ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾ ਬਹੇਗਾ। ਉਹ ਉਸ ਛਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ

ਮਗਰੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਪਛੁਤਾਏਗਾ । ਇਵੇਂ ਹੀ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਚਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਐਵੇਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੋ ਕੋਈ ਮੁਸਾਫਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇਗਾ । ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ । ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹਰੀ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲਾਵੇਗਾ ॥੩॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਦੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਫਿਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ, ਪੁੱਤਰ, ਮਿੱਤਰ, ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਭੈਣ, ਭਰਾ ਆਦਿਕ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਮੁਸਾਫਰ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆਂ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ।

ਮਿਥਿਆ ਤਨੁ ਧਨੁ ਕੁਟੰਬੁ ਸਬਾਇਆ ॥ ਮਿਥਿਆ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਮਾਇਆ ॥ ਮਿਥਿਆ ਰਾਜ ਜੋਬਨ ਧਨ ਮਾਲ ॥ ਮਿਥਿਆ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਕਰਾਲ ॥ ਮਿਥਿਆ ਰਥ ਹਸਤੀ ਅਸ੍ਵ ਬਸਤ੍ਰਾ ॥ ਮਿਥਿਆ ਰੰਗ ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ਪੇਖਿ ਹਸਤਾ ॥ ਮਿਥਿਆ ਧ੍ਰੋਹ ਮੋਹ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਮਿਥਿਆ ਆਪਸ ਊਪਰਿ ਕਰਤ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ਅਸਥਿਰੁ ਭਗਤਿ ਸਾਧ ਕੀ ਸਰਨ ॥ ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਿਥਿਆ=ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤ੍ਰ, ਭਰਮ ਮਾਤ੍ਰ । ਹਸਤੀ=ਹਾਥੀ । ਬਿਕਰਾਲ=ਡਰਾਉਣਾ, ਭਿਆਨਕ । ਅਸ੍ਵ=ਘੋੜੇ । ਅਸਥਿਰੁ=ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ।

ਅਰਥ—ਤਨ, ਧਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ । ਹਉਮੈ, ਮਮਤਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ । ਰਾਜ, ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਧਨ ਮਾਲ ਵੀ ਝੂਠਾ ਹੈ । ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਘਰ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹਨ। ਰਥ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਕਪੜੇ ਵੀ ਨਾਸਵੰਤ ਹਨ । ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵੇਖਣੀਆਂ ਵੀ ਝੂਠੀਆਂ ਹਨ । ਦਗਾ, ਫਰੇਬ, ਮੋਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵੀ ਝੂਠਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤੇ ਹੀ ਆਕੜ ਕੇ ਬਹਿਣਾ ਵੀ ਮਿਥਯਾ ਹੈ । ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹੀ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸੰਤ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪ ਕੇ ਹੀ ਜੀਊਂਦੇ ਹਨ ॥੪॥

ਭਾਵ—'ਥਿਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੋ ਸੇਵਕੁ ਥਿਰੁ ਹੋਸੀ' ਇਹੋ ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਮਿਥਿਆ ਸ੍ਰਵਨ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨਹਿ ॥ ਮਿਥਿਆ ਹਸਤ ਪਰ ਦਰਬ ਕਉ ਹਿਰਹਿ ॥ ਮਿਥਿਆ ਨੇਤ੍ਰ ਪੇਖਤ ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪਾਦ ॥ ਮਿਥਿਆ ਰਸਨਾ ਭੋਜਨ ਅਨ ਸ੍ਵਾਦ ॥ ਮਿਥਿਆ ਚਰਨ ਪਰ ਬਿਕਾਰ ਕਉ ਧਾਵਹਿ ॥ ਮਿਥਿਆ ਮਨ ਪਰ ਲੋਭ ਲੁਭਾਵਹਿ ॥ ਮਿਥਿਆ ਤਨ ਨਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰਾ ॥ ਮਿਥਿਆ ਬਾਸੁ

ਲੇਤ ਬਿਕਾਰਾ॥ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਮਿਥਿਆ ਸਭ ਭਏ॥ ਸਫਲ ਦੇਹ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਲਏ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ੍ਰਵਨ=ਕੰਨ । ਤ੍ਰਿਅ=ਇਸਤਰੀ । ਅਨ=ਹੋਰ । ਪਰਉਪਕਾਰਾ=ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ ।

ਅਰਥ—ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨਣ ਵਾਲੇ ਕੰਨ ਵੀ ਝੂਠੇ ਹਨ । ਪਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੱਥ ਵੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹਨ । ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਵਿਅਰਥ ਹਨ । ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਦ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਜੀਭ ਵੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ । ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਦੌੜਨ ਵਾਲੇ ਪੈਰ ਵੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹਨ । ਪਰਾਏ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲੋਭ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨ ਵੀ ਝੂਠਾ ਹੈ । ਪਰਾਏ ਦਾ ਭਲਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਵੀ ਨਾ ਹੋਏ ਵਰਗਾ ਹੈ । ਵਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਵਾਸ਼ਨਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਨੱਕ ਵੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ । ਸੱਚ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਵੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ । ਜੋ ਦੇਹ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਦੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਫਲੀ ਹੈ ॥੫॥

ਭਾਵ—ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਅੰਗ ਸਫਲ ਨਹੀਂ । ਸਾਰੀ ਦੇਹ ਨਿਕੰਮੀ ਹੈ । ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਆਤਮਾ ਹੀ ਸਫਲੀ ਹੈ ।

ਬਿਰਥੀ ਸਾਕਤ ਕੀ ਆਰਜਾ॥ ਸਾਚ ਬਿਨਾ ਕਹ ਹੋਵਤ ਸੂਚਾ॥ ਬਿਰਥਾ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਤਨੁ ਅੰਧ॥ ਮੁਖਿ ਆਵਤ ਤਾ ਕੈ ਦੁਰਗੰਧ॥ ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਿਹਾਇ॥

ਮੇਘ ਬਿਨਾ ਜਿਉ ਖੇਤੀ ਜਾਇ॥ ਗੋਬਿਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬ੍ਰਿਥੇ ਸਭ ਕਾਮ॥ ਜਿਉ ਕਿਰਪਨ ਕੇ ਨਿਰਾਰਥ ਦਾਮ॥ ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਤੇ ਜਨ ਜਿਹ ਘਟਿ ਬਸਿਓ ਹਰਿ ਨਾਉ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਕਤ=ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰਾ। ਆਰਜਾ=ਉਮਰਾ। ਮੇਘ=ਬੱਦਲ, ਵਰਖਾ। ਕਿਰਪਨ=ਸੂਮ। ਨਿਰਾਰਥ=ਨਿਕੰਮੇ। ਤੇ=ਉਹ।

ਅਰਥ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਉਮਰਾ ਹੀ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸੁੱਚਾ ਹੋਵੇਗਾ ? ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਤਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਬਦਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਬੀਤਣਾ ਇਉਂ ਵਿਅਰਥ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖੇਤੀ ਐਵੇਂ ਹੀ ਸੁਕ ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਸਾਰੇ ਇਉਂ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸੂਮ ਦਾ ਧਨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ ਨਾਮ ਵੱਸਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਹਾਰ ਕਾਰ, ਘੜੀ ਪਲ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਨਹੀਂ। ਲੇਖੇ ਤਾਂ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਹੈ।

ਰਹਤ ਅਵਰ ਕਛੁ ਅਵਰ ਕਮਾਵਤ॥ ਮਨਿ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਖਹੁ ਗੰਢ ਲਾਵਤ॥

ਜਾਨਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਬੀਨ ॥ ਬਾਹਰਿ ਭੇਖ ਨ ਕਾਹੂ ਭੀਨ ॥ ਅਵਰ ਉਪਦੇਸੈ ਆਪਿ ਨ ਕਰੈ ॥ ਆਵਤ ਜਾਵਤ ਜਨਮੈ ਮਰੈ ॥ ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਬਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸੀਖ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਜੋ ਤੁਮ ਭਾਨੇ ਤਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਉਨ ਜਨ ਚਰਨ ਪਰਾਤਾ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਹਿਤ=ਰਹਿਣੀ । ਭੀਨ=ਭਿੱਜਦਾ । ਪਰਾਤਾ=ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਰਹਿਣੀ ਹੋਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਦਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ । ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੂੰਹੋਂ ਗੰਢ ਤੁਪ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਬੜਾ ਚਤੁਰ ਹੈ । ਬਾਹਰ ਦਾ ਭੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਭਿੱਜਦਾ । ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਆਵੇ ਜਾਵੇਗਾ । ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਭਾਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਭਾਵ—ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤੇ ਆਪ ਕਰਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹਨ, ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੋਂ ਹੀ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣੀ ਤਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਗਲੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢਣਗੇ । ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ :—

'ਭੇਖ ਦਿਖਾਏ ਜਗਤ ਕੋ ਲੋਗਨ ਕੋ ਬਸੁ ਕੀਨ ॥
ਅੰਤ ਕਾਲ ਕਾਤੀ ਕਟਿਓ ਬਾਸ ਨਰਕ ਮੋ ਲੀਨ ॥'

ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਭੁ ਜਾਨੈ॥ ਅਪਨਾ ਕੀਆ ਆਪਹਿ ਮਾਨੈ॥ ਆਪਹਿ ਆਪ ਆਪਿ ਕਰਤ ਨਿਬੇਰਾ॥ ਕਿਸੈ ਦੂਰਿ ਜਨਾਵਤ ਕਿਸੈ ਬੁਝਾਵਤ ਨੇਰਾ॥ ਉਪਾਵ ਸਿਆਨਪ ਸਗਲ ਤੇ ਰਹਤ॥ ਸਭੁ ਕਛੁ ਜਾਨੈ ਆਤਮ ਕੀ ਰਹਤ॥ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਲਏ ਲੜਿ ਲਾਇ॥ ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਜਿਸੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ॥ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਹਰੀ॥੮॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਤਮ=ਮਨ। ਥਨੰਤਰਿ=ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਨਿਮਖ=ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਤਕ, ਪਲਕ।

ਅਰਥ—ਇਉਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ! ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ। ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ। ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਨਬੇੜੇ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਿਲਣਾ ਦੂਰ ਜਨਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਸਮਝਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ। ਸਾਰੇ ਉਪਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਆਣਪਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਕਹਿਣੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਤੂੰ ਹੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਉਹ ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਤੂੰ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਹਰੀ! (ਉਹ ਹੀ ਤੈਨੂੰ) ਪਲ ਪਲ ਜਪਦਾ ਹੈ ॥੮॥੫॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭੇਖ ਧਾਰੀ ਕਰਤਾਰ ਅਗੇ ਇਉਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤਾਂ ਦਰਗਾਹੇ ਕਬੂਲੇ ਜਾਣਗੇ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਅਹੰਮੇਵ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਗਤੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਗੁਰਦੇਵ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਹੰਮੇਵ=ਹੰਕਾਰ । ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ ।

ਅਰਥ—(ਅੰਨਵੈ) ਹੇ ਗੁਰਦੇਵ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਹਿ ॥ ਤਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਰਖੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਗੰਧਤ ਤਨਿ ਲਾਵਹਿ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਸਿਮਰਤ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਸਹਿ ਸੁਖ ਮੰਦਰਿ ॥ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਇ ਸਦਾ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗ੍ਰਿਹ ਸੰਗਿ ਸੁਖ ਬਸਨਾ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਸਿਮਰਹੁ ਤਿਸੁ ਰਸਨਾ ॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰੰਗ ਰਸ ਭੋਗ ॥ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ ਧਿਆਵਨ ਜੋਗ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ=ਰਸ ਛੇ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਛੇਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਛੇ ਹਿੱਸੇ ਕਰਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਈਏ ਤਾਂ ਛੱਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਯਥਾ-'ਖਟ ਰਸ ਮਿਠ ਰਸ ਮੇਲ ਕੇ ਛੱਤੀ ਭੋਜਨ ਹੋਣ ਰਸੋਈ। ਅਨੇਕਾਂ ਸਵਾਦੀਕ ਭੋਜਨ। ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ। ਗ੍ਰਿਹ=ਇਸਤਰੀ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਸਵਾਦੀਕ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਸਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਰਖ। ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਪਾਵੇਂਗਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੁਖਦਾਈ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਯਾਦ ਕਰ। ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ, ਪੁਤਰ ਦੇ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ ਜੀਭ ਨਾਲ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਉਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ। ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਰਸਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਧਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਧਿਆਉਣ ਯੋਗ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਰਸਾ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਜੀਵ! ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਹਢਾਵਹਿ ॥ ਤਿਸਹਿ ਤਿਆਗਿ ਕਤ ਅਵਰ ਲੁਭਾਵਹਿ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਖਿ ਸੇਜ ਸੋਈਜੈ ॥ ਮਨ ਆਠ

ਪਹਰ ਤਾ ਕਾ ਜਸੁ ਗਾਵੀਜੈ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੁਝੁ ਸਭੁ ਕੋਊ ਮਾਨੈ ॥ ਮੁਖਿ ਤਾ ਕੋ ਜਸੁ ਰਸਨ ਬਖਾਨੈ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੋ ਰਹਤਾ ਧਰਮੁ ॥ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਇ ਕੇਵਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਜਪਤ ਦਰਗਹ ਮਾਨੁ ਪਾਵਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਵਹਿ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਟੰਬਰ=(ਪਟਅੰਬਰ) ਪਟ ਦੇ ਕਪੜੇ। ਸੇਤੀ=ਨਾਲ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਕਿਉਂ ਲੋਭ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੁਖਦਾਈ ਸੇਜਾ ਉਤੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈਂ। ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉ। ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਉਸੇ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਉ। ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਧਰਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਉਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰ। ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ ਹੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਨ ਪਾਵੇਂਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਜ਼ਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਵੇਂਗਾ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰ ਕੇ ਸੂਚਨ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਐਡੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਤੇਰੀ ਇਜ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਰੋਗ ਕੰਚਨ ਦੇਹੀ ॥ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ ਤਿਸੁ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ ॥ ਜਿਹ

ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰਾ ਓਲਾ ਰਹਤ ॥ ਮਨ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਹਤ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੇ ਸਗਲ ਛਿਦ੍ਰ ਢਾਕੇ ॥ ਮਨ ਸਰਨੀ ਪਰੁ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭ ਤਾ ਕੈ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੁਝੁ ਕੋ ਨ ਪਹੂਚੈ ॥ ਮਨ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਊਚੇ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਈ ਦ੍ਰੁਲਭ ਦੇਹ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੇਹ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੰਚਨ=ਸੋਨਾ। ਓਲਾ=ਪੜਦਾ। ਛਿਦ੍ਰ=ਔਗੁਣ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਦੇਹ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੋਨੇ ਵਰਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲਾਓ। ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਪੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮਨ! ਉਸ ਹਰੀ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜਸ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਵੇਂਗਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਔਗੁਣ ਢੱਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਮਨ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਉ। ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ। ਹੇ ਮਨ! ਉਸ ਉੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਾਸ ਸਾਸ ਯਾਦ ਕਰ। ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ ਪਾਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ॥੩॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਭੂਖਨ ਪਹਿਰੀਜੈ ॥ ਮਨ ਤਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਕਿਉ ਆਲਸੁ ਕੀਜੈ ॥ ਜਿਹ

ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਸ੍ਵ ਹਸਤਿ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ਮਨ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਕਬਹੂ ਨ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਾਗ ਮਿਲਖ ਧਨਾ ॥ ਰਾਖੁ ਪਰੋਇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨੇ ਮਨਾ ॥ ਜਿਨਿ ਤੇਰੀ ਮਨ ਬਨਤ ਬਨਾਈ ॥ ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸਦ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਈ ॥ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਇ ਜੋ ਏਕ ਅਲਖੈ ॥ ਈਹਾ ਊਹਾ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਰਖੈ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਭੂਖਨ=ਸੋਹਣੇ ਗਹਿਣੇ । ਮਿਲਖ=ਜਗੀਰ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈਂ, ਹੇ ਮਨ ! ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਲਗਾ ਆਲਸ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ? ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ । ਹੇ ਮਨ ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਭੁਲਾ । ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਬਾਗ, ਜਗੀਰ ਤੇ ਧਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ । ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰੋਈ ਰਖ ਹੇ ਮਨ ! ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਰੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ਹੈ । ਉਠਦਿਆਂ ਬੈਠਦਿਆਂ ਸਦਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ । ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ, ਜੋ ਇਕ ਅਲੱਖ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਸਦਾ ਤੇਰੀ ਇਥੇ ਉਥੇ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਰਖੇਗਾ ॥੪॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਹਿ ਪੁੰਨ ਬਹੁ ਦਾਨ ॥ ਮਨ ਆਠ ਪਹਰ ਕਰਿ ਤਿਸ ਕਾ ਧਿਆਨ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੂ ਆਚਾਰ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥ ਤਿਸੁ

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਚਿਤਾਰੀ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪੁ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਹੁ ਸਦਾ ਅਨੂਪੁ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੀ ਨੀਕੀ ਜਾਤਿ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਿ ਸਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੀ ਪਤਿ ਰਹੈ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਕਹੈ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਚਾਰ=ਕਰਮ । ਚਿਤਾਰੀ=ਯਾਦ ਕਰ । ਨੀਕੀ= ਸੁੰਦਰ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਬਹੁਤੇ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਉਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰ । ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਕਾਰ ਤੇ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਰੂਪ ਹੈ । ਉਸ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰ । ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਜਾਤਿ ਸੁੰਦਰ ਹੈ । ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਯਾਦ ਕਰ । ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਆਖ ॥੫॥

ਭਾਵ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਪਦਾਰਥ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚੇਤੇ ਰਖੋ ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਨਹਿ ਕਰਨ ਨਾਦ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪੇਖਹਿ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਬੋਲਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸਨਾ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਖਿ ਸਹਜੇ ਬਸਨਾ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਸਤ ਕਰ ਚਲਹਿ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੰਪੂਰਨ ਫਲਹਿ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਹਿ ॥ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਆਗਿ ਅਵਰ ਕਤ ਲਾਗਹੁ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਜਾਗਹੁ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਰਨ=ਕੰਨ । ਹਸਤ=ਹੱਥ । ਪਰਮ ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕੰਨ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਅਸਚਰਜ ਰੰਗ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜੀਭ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੱਥ ਪੈਰ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਫਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਦੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਲੱਗਾ ਹੈਂ ? ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਮਨ ! ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਅਵਿਦਯਾ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਜਾਗ ਪਉ ॥੬॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰਗਟੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਮੂਲਿ ਨ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰਿ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰਾ ਪਰਤਾਪੁ ॥ ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ ਤੂ ਤਾ

ਕਉ ਜਾਪੁ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ॥ ਤਿਸਹਿ ਜਾਨੁ ਮਨ ਸਦਾ ਹਜੂਰੇ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੂੰ ਪਾਵਹਿ ਸਾਚੁ ॥ ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂੰ ਤਾ ਸਿਉ ਰਾਚੁ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਪੁ ਜਪੈ ਜਪੁ ਸੋਇ ॥੭॥

ਅਰਥ— ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈਂ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਮਨੋਂ ਨਾ ਭੁਲਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! ਤੂੰ ਉਸੇ ਨੂੰ ਜਪ। ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਮਨ! ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਨੇੜੇ ਜਾਣ। ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸਚ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂਗਾ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਲਗ ਜਾਹ। ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਜਾਪ ਨੂੰ ਜਪ ॥੭॥

ਆਪਿ ਜਪਾਏ ਜਪੈ ਸੋ ਨਾਉ ॥ ਆਪਿ ਗਾਵਾਏ ਸੁ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹੋਇ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਦਇਆ ਤੇ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਬਸੈ ਮਨਿ ਸੋਇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆ ਤੇ ਮਤਿ ਊਤਮ ਹੋਇ ॥ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ਮਇਆ ॥ ਆਪਹੁ ਕਛੂ

ਨ ਕਿਨਹੂ ਲਇਆ ॥ ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਲਾਵਹੁ ਤਿਤੁ ਲਗਹਿ ਹਰਿ ਨਾਥ ॥ ਨਾਨਕ ਇਨ ਕੈ ਕਛੂ ਨ ਹਾਥ ॥੮॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪ੍ਰਗਾਸ=ਚਾਨਣ, ਗਿਆਨ । ਬਿਗਾਸ=ਖਿੜਦਾ ਹੈ। ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨੇ । ਮਇਆ=ਕ੍ਰਿਪਾ । ਸੋਇ=ਸੋਭਾ, ਸਿਫਤ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਜਪਵਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪ ਗਾਵਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਇਆ ਨਾਲ ਹਿਰਦਾ ਕਮਲ ਖਿੜਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਇਆ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਉੱਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ । ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਹੇ ਹਰੀ ਮਾਲਕ ! ਜਿਧਰ ਜਿਧਰ ਤੁਸੀਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ, (ਜੀਵ) ਉਧਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੮॥੬॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਸਾਰੀ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦਰਸਾ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਤਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਸੋ ਨਾਮ ਲਈ ਸਦਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੋਇ ॥ ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਸੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ ॥ ਸੁਨਿ ਮੀਤਾ ਨਾਨਕੁ

ਬਿਨਵੰਤਾ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਅਚਰਜ ਕਥਾ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਗਮ ਤੇ ਅਗਾਧ ਹੈ । ਜੋ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਮਿੱਤਰ ! ਸੁਣ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਅਚਰਜ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਸੰਤ ਤੇ ਅਨੰਤ ਵਿਚ ਭੇਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਰਤਬਾਂ ਦਾ ਕਦ ਅੰਤ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮੁਖ ਊਜਲ ਹੋਤ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਮਲੁ ਸਗਲੀ ਖੋਤ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਟੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਗਟੈ ਸੁਗਿਆਨੁ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਬੁਝੈ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਭੁ ਹੋਤ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਏ ਨਾਮ ਰਤਨੁ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਏਕ ਊਪਰਿ ਜਤਨੁ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨੈ ਕਉਨੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਪ੍ਰਭ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨੀ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੋਤ=ਨਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਨਿਬੇਰਾ=ਫੈਸਲਾ।

ਅਰਥ—ਸੰਤ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਿਆਂ ਮੂੰਹ ਉੱਜਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਿਆਂ ਮਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਗਿਆਂ ਹੰਕਾਰ ਮਿਟਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਿਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਿਆਂ ਨਿਬੇੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਰਤਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਯਤਨ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—'ਸਾਧ ਰੂਪ ਅਪਨਾ ਤਨ ਧਾਰਿਆ ॥' ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਰਗੁਨ ਰੂਪ 'ਸੰਤ' ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਰਸ਼ ਪਾਸੋਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਅਗੋਚਰੁ ਮਿਲੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਪਰਫੁਲੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਆਵਹਿ ਬਸਿ ਪੰਚਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਭੁੰਚਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹੋਇ ਸਭ ਕੀ ਰੇਨ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਨੋਹਰ ਬੈਨ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨ ਕਤਹੂੰ ਧਾਵੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਅਸਥਿਤਿ ਮਨੁ ਪਾਵੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ਤੇ ਭਿੰਨ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗੋਚਰ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ । ਪਰਫੁਲੈ=ਖਿੜਦਾ ਹੈ । ਮਨੋਹਰ=ਸੁੰਦਰ । ਰੇਨੁ=ਧੂੜਿ ।

ਅਰਥ—ਸੰਤ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਿਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਿਆਂ ਸਦਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਿਆਂ ਪੰਜੇ ਵਿਕਾਰ ਵੱਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਿਆਂ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲਈਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤ੍ਹਿਆਂ ਮਿਠੇ ਮਿਠੇ ਬਚਨ (ਬੋਲਣ ਦਾ ਵਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) । ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਅਚੱਲ ਪਦ ਪਾ ਲੈਂਦਾ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਦੁਸਮਨ ਸਭਿ ਮੀਤ ॥ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਹਾ ਪੁਨੀਤ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਕਿਸ ਸਿਉ ਨਹੀ ਬੈਰੁ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨ ਬੀਗਾ ਪੈਰੁ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਕੋ ਮੰਦਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਾਨੇ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਹਉ ਤਾਪੁ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਜੈ ਸਭੁ ਆਪੁ ॥ ਆਪੇ ਜਾਨੈ ਸਾਧ ਬਡਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭੂ ਬਨਿ ਆਈ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੈਰ=ਮਨ । ਤਾਪ=ਦੁਖ । ਆਪ=ਆਪਾ ਭਾਵ ।

ਅਰਥ—ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕੀਤਿਆਂ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਭੀ ਮਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਿਆਂ ਮਨ ਪਵਿਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮਨ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਭੋਗਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਆਪਾ ਭਾਵ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਸਾਧ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਾਧ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਬਣ ਆਈ ਹੈ ॥੩॥

ਭਾਵ—ਸਾਧ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ । ਸਾਧ ਦੀ ਕੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਉਤੇ ਸੰਤ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸੰਗੀ ਦਾ ਮਨ ਵੀ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨ ਕਬਹੂ ਧਾਵੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਬਸਤੁ ਅਗੋਚਰ ਲਹੈ ॥ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਅਜਰੁ ਸਹੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਬਸੈ ਥਾਨਿ ਊਚੈ ॥ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਹਲਿ ਪਹੂਚੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਦ੍ਰਿੜੈ ਸਭਿ ਧਰਮ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਕੇਵਲ

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਏ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਕੈ ਕੁਰਬਾਨ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜਰ=ਨਾ ਜਰ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਤਾਕਤ, ਕਰਾਮਾਤ। ਥਾਨਿ ਊਚੈ=ਤੁਰੀਆ ਪਦ। ਮਹਲਿ=ਆਪਣੇ ਰੂਪ।

ਅਰਥ—ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗੀ ਦਾ ਮਨ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ। ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਅਗੋਚਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਨਾ ਜਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤਾਕਤ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਜਾ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਇਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਹੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਨਾਮ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਸਾਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਵਾਰਨੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨੋ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਭ ਕੁਲ ਉਧਾਰੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਕੁਟੰਬ ਨਿਸਤਾਰੈ ॥ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੋ ਧਨੁ ਪਾਵੈ ॥ ਜਿਸੁ ਧਨ ਤੇ ਸਭੁ ਕੋ ਵਰਸਾਵੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਰੇ ਸੇਵਾ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੋਭਾ ਸੁਰ ਦੇਵਾ ॥ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਪ ਪਲਾਇਨ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਨ ਗਾਇਨ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸ੍ਰਬ ਥਾਨ ਗੰਮਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਫਲ ਜਨੰਮ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਰਦੇਵਾ=ਇੰਦ੍ਰ । ਪਲਾਇਨ=ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਗੰਮਿ= ਪਹੁੰਚ ।

ਅਰਥ—ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਸਜਣਾਂ ਮਿਤਰਾਂ ਤੇ ਕੁਟੰਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਉਹ ਧਨ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਧਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਰੋਸਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗੀ ਦੀ ਧਰਮਰਾਜ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗੀ ਦੀ ਸੋਭਾ ਇੰਦਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗੀ ਦੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਅਮਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗੀ ਦੀ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਹੈ ॥੫॥

ਭਾਵ—ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਸੁਖੱਲਾ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰੋ ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਘਾਲ ॥ ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਕਲੂਖਤ ਹਰੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਰਕ ਪਰਹਰੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਈਹਾ ਊਹਾ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ

ਬਿਛੁਰਤ ਹਰਿ ਮੇਲਾ ॥ ਜੋ ਇਛੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨ ਬਿਰਥਾ ਜਾਵੈ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਾਧ ਰਿਦ ਬਸੈ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੈ ਸਾਧ ਸੁਨਿ ਰਸੈ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਘਾਲ=ਕਮਾਈ । ਕਲੂਖਤ=ਪਾਪ । ਹਰੈ=ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪਰਹਰੈ=ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸੁਹੇਲਾ=ਸੁਖੀ । ਰਸੈ=ਰਸਨਾ ਦੇ ਬਚਨ ।

ਅਰਥ—ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗੀ ਨੂੰ ਤਪ ਆਦਿਕ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗੀ ਦੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਇਥੇ ਤੇ ਉਥੇ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਛੜਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲਦੀ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਫਲ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਾ ਬਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਨਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਲਈ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ "ਸੰਤਨ ਦੁਖ ਪਾਏ ਤੇ ਦੁਖੀ ॥ ਸੁਖ ਪਾਏ ਸਾਧਨ ਕੇ ਸੁਖੀ ॥" ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇ ਅਭਿਲਾਖੀ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ ।

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੁਨਉ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥ ਸਾਧ ਕੈ

ਸੰਗਿ ਨ ਮਨ ਤੇ ਬਿਸਰੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਰਪਰ ਨਿਸਤਰੈ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਲਗੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮੀਠਾ ॥ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਡੀਠਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਭਏ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗਤਿ ਭਈ ਹਮਾਰੀ ॥ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਟੇ ਸਭਿ ਰੋਗ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਭੇਟੇ ਸੰਜੋਗ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ । ਭੇਟੇ=ਮਿਲੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ—ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣੋ । ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੋ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਦੇ ਵੀ ਮਨੋਂ ਨਾ ਭੁਲਾਵੋ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਤਾਰ ਲਵੇਗੀ । ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਣ ਮਿੱਠਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਦਾ ਸੰਗੀ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਦੇ ਸੰਗੀ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਸਾਡੀ ਗਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ॥੭॥

ਭਾਵ—'ਬਿਨ ਭਾਗਾਂ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ ॥' ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਦ ਭਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥ ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ

ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਦੂਰਿ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀ ਅੰਤ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਊਚ ਤੇ ਊਚੀ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੂਚ ਤੇ ਮੂਚੀ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥੮॥੭॥

ਅਰਥ—ਸਾਧ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵੇਦ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ । ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣੀ ਹੈ ਉਨੀ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਸੰਤ ਦੀ ਉਪਮਾ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ । ਸਾਧ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸੰਤ ਦੀ ਸੋਭਾ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਸੰਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਅੰਤ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸਾਧ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ । ਸਾਧ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਨੂੰ ਹੀ ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਧ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੮॥੭॥

ਭਾਵ—ਸੰਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਰਨਣ ਕਰ ਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ । ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ 'ਵੇਦ ਪੁਕਾਰੈ ਤ੍ਰਿਬਿਧ ਮਾਇਆ ॥ ਮਨਮੁਖ ਨ ਬੂਝਹਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇਆ ॥' ਅਤੇ ਸਾਧ-ਸੰਤ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਇਉਂ ਰਹਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲੀਣ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਮਨ ਵਿਚ ਸਚਾ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਭੀ ਉਸ ਸੱਚੇ ਦਾ ਜਪ ਹੈ। ਇਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ' ਦੇ ਲੱਛਣ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ 'ਮੇਰੀ ਜਿਹਬਾ ਬਿਸਨ ਨੈਣ ਨਾਰਾਇਣ ਹਿਰਦੈ ਬਸੈ ਗੋਬਿੰਦਾ ॥' ਅਰਥਾਤ 'ਜੇਹਬਾ ਨਾਮ ਰਸਾਇਣ ਰਾਤੀ' ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ ॥ ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲ ਅਲੇਪ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਨਿਰਦੋਖ ॥ ਜੈਸੇ ਸੂਰੁ ਸਰਬ ਕਉ ਸੋਖ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਮਾਨਿ ॥ ਜੈਸੇ ਰਾਜ ਰੰਕ ਕਉ ਲਾਗੈ ਤੁਲਿ ਪਵਾਨ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਧੀਰਜੁ ਏਕ ॥ ਜਿਉ ਬਸੁਧਾ

ਕੋਊ ਖੋਦੈ ਕੋਊ ਚੰਦਨ ਲੇਪ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਪਾਵਕ ਕਾ ਸਹਜ ਸੁਭਾਉ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਖ=ਸੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰੰਕ=ਕੰਗਾਲ। ਪਵਾਨ=ਪਵਨ, ਹਵਾ। ਬਸੁਧਾ=ਧਰਤੀ, ਜ਼ਮੀਨ। ਖੋਦੈ=ਪੁੱਟੇ। ਪਾਵਕ=ਅੱਗ।

ਅਰਥ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਉਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੌਲ ਫੁੱਲ ਅਲੇਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਹੀ ਦੋਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਇਉਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਕਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੋਖ ਦਾ ਭਾਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਇਉਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੰਗਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤਕ ਹਵਾ ਸਭ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਰ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਧੀਰਜ ਇਉਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਪੁਟੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਲਿੰਬੇ, ਉਹ ਇਕਸਾਰ ਹੀ ਧੀਰਜ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਧੀਰਜ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਦੇ ਸੁਭਾਵਕ ਗੁਣ ਹਨ ਕਿ ਕੋਲ ਆਏ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸਰਦੀ ਦੂਰ ਕਰਨੀ। ਇਵੇਂ ਕੋਲ ਆਏ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਅਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਨਿਰਮਲਾ ॥ ਜੈਸੇ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਜਲਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ

ਕੈ ਮਨਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ਜੈਸੇ ਧਰ ਊਪਰਿ ਆਕਾਸੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨਿ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਨਾਹੀ ਅਭਿਮਾਨ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਊਚ ਤੇ ਊਚਾ ॥ ਮਨਿ ਅਪਨੈ ਹੈ ਸਭ ਤੇ ਨੀਚਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੇ ਜਨ ਭਏ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਕਰੇਇ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਲਾ=ਅੱਗ, ਕਈ ਪਾਣੀ ਅਰਥ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪਾਣੀ ਗੰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਲਈ ਯੋਗ ਅਰਥ ਅੱਗ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨਿਰਮਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਇਉਂ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਨੂੰ ਕਦੇ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਉਂ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੋਸਤ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਉੱਚਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਨੀਵਾਂ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੨॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਗਲ ਕੀ ਰੀਨਾ ॥ ਆਤਮ ਰਸੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਚੀਨਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ

ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਸਭ ਊਪਰਿ ਮਇਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਕਛੁ ਬੁਰਾ ਨ ਭਇਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਸਮਦਰਸੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਸੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬੰਧਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਜੁਗਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਭੋਜਨੁ ਗਿਆਨ ॥ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨੁ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੀਨਾ=ਧੂੜਿ । ਰਸ=ਅਨੰਦ । ਮਇਆ=ਕ੍ਰਿਪਾ । ਸਮਦਰਸੀ=ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਵੇਖਣਾ । ਮੁਕਤਾ=ਰਹਿਤ ।

ਅਰਥ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜਿ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਹੀ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਹੀ ਇਕਸਾਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਨਿਰਮਲ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਭੋਜਨ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਏਕ ਊਪਰਿ ਆਸ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਗਰੀਬੀ ਸਮਾਹਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਨਾਹੀ ਧੰਧਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਲੇ ਧਾਵਤੁ ਬੰਧਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਹੋਇ ਸੁ ਭਲਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੁਫਲ ਫਲਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਗਿ ਸਗਲ ਉਧਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜਪੈ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੁ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਮਾਹਾ=ਅਨੰਦ । ਉਮਾਹਾ=ਉਮੰਗ, ਉਤਸ਼ਾਹ ।

ਅਰਥ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਉਤੇ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਉਮੰਗ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਧੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਦੌੜਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਚੰਗੇ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲ ਗਿਆ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਗੀਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਜਪਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਏਕੈ ਰੰਗ ॥ ਬ੍ਰਹਮ

ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਬਸੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਨਾਮੁ ਪਰਵਾਰੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਸਦ ਜਾਗਤ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਅਹੰਬੁਧਿ ਤਿਆਗਤ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਮਨਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਘਰਿ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੁਖ ਸਹਜ ਨਿਵਾਸ ॥ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ । ਸਹਜ=ਤੁਰੀਆ ਪਦ ।

ਅਰਥ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਨਾਮ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਹੀ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਅਨੰਦ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥੫॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਬੇਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਏਕ ਸੰਗਿ ਹੇਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਹੋਇ ਅਚਿੰਤ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਮੰਤ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜਿਸੁ ਕਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਬਡ ਪਰਤਾਪ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਦਰਸੁ ਬਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੇਤਾ=ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ । ਹੇਤਾ=ਪਿਆਰਾ । ਅਚਿੰਤ=ਬੇਫਿਕਰ । ਮੰਤ=ਸਲਾਹ, ਮਸ਼ਵਰਾ । ਮਹੇਸਰੁ=ਸ਼ਿਵਜੀ ਵਰਗੇ ਧਿਆਨੀ ।

ਅਰਥ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਇਕ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਸਾਰਕ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਸੁਧ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵੱਡਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਵਰਗੇ ਧਿਆਨੀ ਢੂੰਡਦੇ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੈ ॥੬॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾਹਿ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਸਗਲ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਕਉਨ ਜਾਨੈ ਭੇਦੁ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਸਦਾ ਅਦੇਸੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ
ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਕਥਿਆ ਨ ਜਾਇ ਅਧਾਖ੍ਯਰੁ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਰਬ ਕਾ ਠਾਕੁਰੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ
ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਉਨੁ ਬਖਾਨੈ ॥ ਬ੍ਰਹਮ
ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜਾਨੈ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਦੇਸ=ਨਮਸ਼ਕਾਰ । ਅਧਾਖ੍ਯਰੁ=ਅੱਧਾ ਅੱਖਰ ।

ਅਰਥ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਾ ਅੱਧਾ ਅੱਖਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਰੀਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਉਰਾਰ ਪਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਾਡੀ ਬ੍ਰਹਮ

ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ॥੭॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਕਰਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦ ਜੀਵੈ ਨਹੀ ਮਰਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਜੀਅ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਅਨਾਥ ਕਾ ਨਾਥੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਸਭ ਊਪਰਿ ਹਾਥੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਾ ਸਗਲ ਅਕਾਰੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਸੋਭਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬਨੀ ॥ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਰਬ ਕਾ ਧਨੀ ॥੮॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਧਾਤਾ=ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਧਨੀ=ਮਾਲਕ ।

ਅਰਥ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਜੀਊਂਦਾ ਹੈ, ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਨਾਥ ਹੈ । ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਹੀ ਹੱਥ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰੂਪ ਹੈ । ਆਪ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ

ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਸੋਭਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ॥੮॥੮॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਸਾਰੀ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ' ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਸਿਧਾਂਤ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਆਤਮ ਰਸ ਦਾ ਰਸੀਆ ਇਤਿਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਵਡਿਆਈ, ਉਪਮਾ ਇਕ ਜੀਵ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਲਈ ਉਪਮਾਨ ਵੀ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਸੇ ਲਈ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ 'ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ ਤੋਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥'

ਸਲੋਕੁ ॥

ਉਰਿ ਧਾਰੈ ਜੋ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸਰਬ ਮੈ ਪੇਖੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਠਾਕੁਰ ਨਮਸਕਾਰੈ ॥ ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਅਪਰਸੁ ਸਗਲ ਨਿਸਤਾਰੈ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਰਿ=ਹਿਰਦਾ । ਅਪਰਸੁ=ਵਿਰਕਤ, ਤਿਆਗੀ, ਸੰਤ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਅਪਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰੇ । ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖੇ । ਛਿਨ ਛਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵਿਰਕਤ ਹੈ ਜੋ ਸਭ

ਨੂੰ ਤਾਰ ਲਵੇਗਾ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਮਿਥਿਆ ਨਾਹੀ ਰਸਨਾ ਪਰਸ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਰੰਜਨ ਦਰਸ ॥ ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪੁ ਨ ਪੇਖੈ ਨੇਤ੍ਰ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਟਹਲ ਸੰਤਸੰਗਿ ਹੇਤ ॥ ਕਰਨ ਨ ਸੁਨੈ ਕਾਹੂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ॥ ਸਭ ਤੇ ਜਾਨੈ ਆਪਸ ਕਉ ਮੰਦਾ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਿਖਿਆ ਪਰਹਰੈ ॥ ਮਨ ਕੀ ਬਾਸਨਾ ਮਨ ਤੇ ਟਰੈ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਜਿਤ ਪੰਚ ਦੋਖ ਤੇ ਰਹਤ ॥ ਨਾਨਕ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਐਸਾ ਅਪਰਸ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਿਥਿਆ=ਝੂਠ । ਪਰਸ=ਛੋਹਣਾ, ਲਗਣਾ, ਬੋਲਣਾ । ਨਿਰੰਜਨ=ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਕਰਤਾਰ । ਹੇਤੁ=ਪਿਆਰ । ਪੰਚ ਦੋਖ= ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜ ਵੇਕਾਰ ।

ਅਰਥ—ਜੀਭ ਨਾਲ ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੇ । ਮਨ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰੱਖੇ । ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪਰ-ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਨਾ ਵੇਖੇ । ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਰੱਖੇ । ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਸੁਣੇ । ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮੰਦਾ ਜਾਣੇ । ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ । ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਮਨੋਂ ਮੇਟ ਦੇਵੇ । ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਰਖੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਵੇਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ

ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਤਿਆਗੀ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਜਪੇ ਉਹ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਵੀ ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਗੁਣਾਂ ਬਿਨਾਂ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

ਬੈਸਨੋ ਸੋ ਜਿਸੁ ਊਪਰਿ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ॥ ਬਿਸਨ ਕੀ ਮਾਇਆ ਤੇ ਹੋਇ ਭਿੰਨ ॥ ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ ॥ ਤਿਸੁ ਬੈਸਨੋ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਧਰਮ ॥ ਕਾਹੂ ਫਲ ਕੀ ਇਛਾ ਨਹੀ ਬਾਛੈ ॥ ਕੇਵਲ ਭਗਤਿ ਕੀਰਤਨ ਸੰਗਿ ਰਾਚੈ ॥ ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਸਿਮਰਨ ਗੋਪਾਲ ॥ ਸਭ ਊਪਰਿ ਹੋਵਤ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ਆਪਿ ਦ੍ਰਿੜੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਬੈਸਨੋ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੈਸਨੋ=ਵਿਸ਼ਨ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਵੈਸ਼ਨਵ । ਬਾਛੈ=ਚਾਹੇ, ਕਰੇ । ਰਾਚੈ=ਲੱਗਾ ਰਹੇ । ਦ੍ਰਿੜੈ=ਧਾਰਨ ਕਰੇ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਹ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ, ਉਹ ਵੈਸ਼ਨਵ ਹੈ । ਜੋ ਵਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅਲੱਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਵੈਸ਼ਨਵ ਦਾ ਧਰਮ ਸੁਧ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਇਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਇਕ ਭਗਤੀ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਹੀ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਰੀਰ ਵਿਚ (ਰਹਿੰਦੇ ਦਮ ਤਕ) ਮਨ ਨਾਲ ਗੋਪਾਲ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ

ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ (ਆਪਣੇ ਮਨ) ਨਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਨਾਮ ਜਪਵਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮੁਕਤੀ ਪਾਵੇਗਾ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਪਖੰਡੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੈਸ਼ਨਵ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣ ਹੋਣਗੇ, ਓਹੀ ਵੈਸ਼ਨਵ ਹੈ ਅਤੇ ਓਹੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੇਗਾ।

ਭਗਉਤੀ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਕਾ ਰੰਗੁ ॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ ਦੁਸਟ ਕਾ ਸੰਗੁ ॥ ਮਨ ਤੇ ਬਿਨਸੈ ਸਗਲਾ ਭਰਮੁ ॥ ਕਰਿ ਪੂਜੈ ਸਗਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਾਪਾ ਮਲੁ ਖੋਵੈ ॥ ਤਿਸੁ ਭਗਉਤੀ ਕੀ ਮਤਿ ਊਤਮ ਹੋਵੈ ॥ ਭਗਵੰਤ ਕੀ ਟਹਲ ਕਰੈ ਨਿਤ ਨੀਤਿ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪੈ ਬਿਸਨ ਪਰੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਬਸਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਭਗਉਤੀ ਭਗਵੰਤ ਕਉ ਪਾਵੈ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਭਗਉਤੀ=ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਗਤ। ਬਿਸਨ= ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਪਾਲਕ, ਕਰਤਾਰ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਭਗਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮਨ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਭਰਮ

ਮੇਟ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਸਭ ਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧੋਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਭਗਤ ਦੀ ਬੁਧ ਉੱਤਮ ਹੈ । ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰੋਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਨ, ਮਨ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਗਤ ਭਗਵੰਤ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ॥੩॥

ਭਾਵ—ਭੇਖ ਧਾਰ ਕੇ ਲੋਕੀ ਭਗਤ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਗਤ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁਰੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਨੇਮੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ । ਸਗੋਂ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸੇਵਕ ਹੈ । ਉਹ ਹੀ ਭਗਤ ਭਗਵੰਤ ਨੂੰ ਪਾਵੇਗਾ ।

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧੈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਆਤਮ ਮਹਿ ਸੋਧੈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਾਰੁ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ॥ ਉਸੁ ਪੰਡਿਤ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ਜਗੁ ਜੀਵੈ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਹਿਰਦੈ ਬਸਾਵੈ ॥ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੂਝੈ ਮੂਲ ॥ ਸੂਖਮ ਮਹਿ ਜਾਨੈ ਅਸਥੂਲੁ ॥ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਦੇ ਉਪਦੇਸੁ ॥ ਨਾਨਕ ਉਸੁ ਪੰਡਿਤ ਕਉ ਸਦਾ ਅਦੇਸੁ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਰਬੋਧੈ=ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਆਤਮ=ਆਪਣੇ ਆਪ ਅੰਤਹਕਰਣ । ਸੋਧੇ=ਢੂੰਢਦਾ, ਲੱਭਦਾ । ਸਾਰ ਰਸ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ । ਸੂਖਮ=ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ । ਅਸਥੂਲ=ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ । ਅਦੇਸ= ਨਮਸਕਾਰ ।

ਅਰਥ—ਪੰਡਤ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚੋਂ ਲਭਦਾ ਹੈ । ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਪੰਡਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜਗਤ ਨੂੰ ਨਿਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਪੰਡਤ ਮੁੜ ਕੇ ਜੂਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ । ਵੇਦਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਸੂਖਮ ਅਸਥੂਲ ਵਿਚ ਇਕੋ ਨੂੰ ਸਮਝੇ । ਚੌਹਾਂ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ॥੪॥

ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਰਬ ਕੋ ਗਿਆਨੁ ॥ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਮਹਿ ਜਪੈ ਕੋਊ ਨਾਮੁ ॥ ਜੋ ਜੋ ਜਪੈ ਤਿਸ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅੰਤਰਿ ਉਰ ਧਾਰੈ ॥ ਪਸੁ ਪ੍ਰੇਤ ਮੁਘਦ ਪਾਥਰ ਕਉ ਤਾਰੈ ॥ ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ ॥ ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਮ ॥ ਕਾਹੂ ਜੁਗਤਿ ਕਿਤੈ ਨ ਪਾਈਐ ਧਰਮਿ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਜਿਸੁ

ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਕਰਮਿ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਕਰਤਾਰ । ਧੁਰਿ=ਧੁਰੋਂ।

ਅਰਥ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈ, ਪਰ ਚੌਹਾਂ ਵਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਗਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਨਾਮ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਪਸੂ, ਪ੍ਰੇਤ, ਮੂਰਖ ਤੇ ਪੱਥਰ ਵੀ ਤਰ ਜਾਏਗਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਦਾ ਜਸ ਤੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਜੁਗਤੀ ਜਾਂ ਧਰਮ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਜਾਪ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧੁਰ ਤੋਂ ਕਰਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਜਪਣਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਨਾਮ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਕੈ ਮਨਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਤਿ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਤਿਸੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥ ਦਾਸ ਦਸੰਤਣ ਭਾਇ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ ॥ ਸਦਾ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਹਰਿ ਜਾਨੁ ॥ ਸੋ ਦਾਸੁ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਅਪੁਨੇ ਦਾਸ ਕਉ ਆਪਿ ਕਿਰਪਾ

ਕਰੈ ॥ ਤਿਸੁ ਦਾਸ ਕਉ ਸਭ ਸੋਝੀ ਪਰੈ ॥ ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਆਤਮ ਉਦਾਸੁ ॥ ਐਸੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਨਕ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਾਮਦਾਸੁ=ਰਾਮ ਦਾ ਦਾਸ, ਸੇਵਕ, ਜਗਿਆਸੂ । ਦਸੰਤਣ ਭਾਇ=ਦਾਸਾ ਭਾਵ । ਆਤਮ=ਮਨ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੱਚਾ ਰਾਮ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈ । ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ ਉਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਹਰੀ ਦਾ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਨੇੜੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਓਹੀ ਦਾਸ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਸੋਝੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਰਾਮ ਦੇ ਦਾਸ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਰਤਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥੬॥

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ ॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥ ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥ ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥ ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥ ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ॥

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ॥ ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਗਿਆ=ਭਾਣਾ। ਹਿਤਾਵੈ=ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਹਾ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਤੇਹਾ ਹੀ ਸੋਗ ਹੈ। (ਸਦਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਹਾ ਸੋਨਾ ਹੈ, ਤੇਹੀ ਮਿਟੀ ਹੈ। ਜੇਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਤੇਹਾ ਹੀ ਦੁਖਦਾਈ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਜੇਹਾ ਆਦਰ ਹੈ, ਤੇਹਾ ਹੀ ਨਿਰਾਦਰ ਹੈ। ਜਿਹਾ ਕੰਗਾਲ ਹੈ ਤੇਹਾ ਹੀ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸੋਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਖ ਜੀਊਂਦਾ ਹੀ ਮੁਕਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਗਲੇ ਠਾਉ ॥ ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਨਾਉ ॥ ਆਪੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਗੁ ॥ ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗ ॥ ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗ ॥ ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਦੇਇ ਤੈਸਾ ਪਰਗਾਸ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਤਾ ਅਬਿਨਾਸ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ

ਨਿਹਾਲ ॥੮॥੯॥

ਅਰਥ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨ ਹਨ, ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਓਹੀ ਨਾਮ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪੇ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਫਿਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਰੰਗ ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਜੇਹੀ ਮੱਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤੇਹਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ (ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ) ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਦਿਆਲੂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਬੇਅੰਤ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਹਨ ॥੮॥੯॥

ਸਲੋਕੁ ॥

ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਜਨ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਭਿ ਰਚੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜੋ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਵੀ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਕਈ ਕੋਟਿ ਹੋਏ ਪੂਜਾਰੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਆਚਾਰ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਭਏ ਤੀਰਥ

ਵਾਸੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਬਨ ਭ੍ਰਮਹਿ ਉਦਾਸੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਬੇਦ ਕੇ ਸ੍ਰੋਤੇ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਤਪੀਸੁਰ ਹੋਤੇ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਆਤਮ ਧਿਆਨੁ ਧਾਰਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਕਬਿ ਕਾਬਿ ਬੀਚਾਰਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਵਤਨ ਨਾਮ ਧਿਆਵਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਹਿ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੂਜਾਰੀ=ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਆਚਾਰ ਬਿਉਹਾਰੀ=ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ। ਭ੍ਰਮਹਿ=ਭੌਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੋਤੇ=ਸੁਨਣ ਵਾਲੇ। ਆਤਮ=ਪਰਮਾਤਮਾ। ਕਾਬਿ=ਸਾਹਿਤਯ ਦੇ ਪੁਸਤਕ। ਨਵਤਨ=ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ।

ਅਰਥ—ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਪੂਜਾਰੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਤੀਰਥ ਵਾਸੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਉਦਾਸੀ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭੌਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸੁਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਤਪੀਸੁਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਕਵੀਸ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਕਾਬਯ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਆਦਮੀ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਈਸ਼ਰ ਪਰਾਇਣ ਰਚਨਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਭਏ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ

ਅੰਧ ਅਗਿਆਨੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਕਿਰਪਨ ਕਠੋਰ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਅਭਿਗ ਆਤਮ ਨਿਕੋਰ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਰ ਦਰਬ ਕਉ ਹਿਰਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਰ ਦੂਖਨਾ ਕਰਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਮਾਇਆ ਸ੍ਰਮ ਮਾਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਰਦੇਸ ਭ੍ਰਮਾਹਿ ॥ ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਲਾਵਹੁ ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਗਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੀ ਜਾਨੈ ਕਰਤਾ ਰਚਨਾ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿਰਪਨ=ਸੂਮ । ਅਭਿਗ=ਨਾ ਭਿਜਣ ਵਾਲੇ । ਆਤਮ=ਮਨ । ਨਿਕੋਰ=ਸੁਕੇ । ਦਰਬ=ਧਨ । ਹਿਰਹਿ=ਚੁਰਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਦੂਖਨਾ=ਨਿੰਦਾ । ਸ੍ਰਮ=ਕਸ਼ਟ, ਦੁਖ ।

ਅਰਥ—ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਹੰਕਾਰੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਗਿਆਨੀ ਹਨ । ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਮਨ ਦੇ ਕਠੋਰ ਸ਼ੂਮ ਹਨ । ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਮਨ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਭਿਜਦੇ । ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਪਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਮਾਇਆ ਵਾਸਤੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਮਾਇਆ ਲਈ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਭੌਂਦੇ ਹਨ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਧਰ ਜਿਧਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਧਰ ਉਧਰ ਹੀ ਜੀਵ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਕਰਤੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਕਈ ਕੋਟਿ ਸਿਧ ਜਤੀ ਜੋਗੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ

ਰਾਜੇ ਰਸ ਭੋਗੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਉਪਾਏ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਾਥਰ ਬਿਰਖ ਨਿਪਜਾਏ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਦੇਸ ਭੂ ਮੰਡਲ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਨਖ੍ਯਤ੍ਰ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਇੰਦ੍ਰ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ॥ ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਅਪਨੈ ਸੂਤਿ ਧਾਰੈ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਤਿਸੁ ਨਿਸਤਾਰੈ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਸੀਅਰ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ । ਨਖ੍ਯਤ੍ਰ=ਤਾਰੇ । ਦਾਨਵ=ਦੈਂਤ । ਸੂਤਿ=ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਹੁਕਮ ।

ਅਰਥ—ਕਈ ਕਰੋੜ ਸਿਧ, ਜਤੀ ਤੇ ਜੋਗੀ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜ ਪੰਛੀ ਤੇ ਸੱਪ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜ ਪੱਥਰ ਤੇ ਦਰਖਤ ਉਪਜਾਏ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਪੌਣਾਂ ਪਾਣੀ ਤੇ ਅੱਗਾਂ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਦੇਸ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਮੰਡਲ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੇ ਤਾਰੇ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਦੇਵਤੇ, ਦੈਂਤ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਛੱਤ੍ਰ ਝੁਲਦਾ ਹੈ । ਸਾਰੀ ਸਮਗਰੀ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਕਈ ਕੋਟਿ ਰਾਜਸ ਤਾਮਸ ਸਾਤਕ ॥ ਕਈ

ਕੋਟਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਰੁ ਸਾਸਤ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਰਤਨ ਸਮੁਦ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੰਤ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਚਿਰ ਜੀਵੇ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਗਿਰੀ ਮੇਰ ਸੁਵਰਨ ਥੀਵੇ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਜਖ੍ ਕਿੰਨਰ ਪਿਸਾਚ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਸੂਕਰ ਮ੍ਰਿਗਾਚ ॥ ਸਭ ਤੇ ਨੇਰੈ ਸਭਹੂ ਤੇ ਦੂਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਅਲਿਪਤੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਾਜਸ=ਰਜੋ ਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਬ੍ਰਹਮਾ । ਤਾਮਸ=ਤਮੋ ਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ਼ਿਵਜੀ । ਸਾਕਤ=ਸਤੋ ਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ । ਗਿਰਿ= ਪਹਾੜੀਆਂ । ਮੇਰ ਸੁਵਰਨ=ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ । ਥੀਵੇ=ਹੋਏ ਹਨ । ਜਖ੍= ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਖਾਸ ਜਾਤੀ । ਕਿੰਨਰ=ਉਹ ਦੇਵਤੇ ਜੋ ਤਾਰ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਸੂਕਰ=ਸੂਰ । ਮ੍ਰਿਗਾਚ=ਮ੍ਰਿਗ ਭੱਖੀ, ਸ਼ੇਰ । ਅਲਿਪਤੁ=ਅਲੇਪ ।

ਅਰਥ—ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵਜੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ, ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਰਤਨਾਂ ਸਣੇ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੰਤੂ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਚਿਰਜੀਵੀ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਪਹਾੜ ਤੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜ ਹੀ ਜੱਖ, ਕਿੰਨਰ ਤੇ ਪਿਸਾਚ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਸੂਰ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਹਨ ।

ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹੈ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨਵਾਨ ਲਈ ਤਾਂ ਕਰਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਲਈ ਦੂਰ ਹੈ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਾਤਾਲ ਕੇ ਵਾਸੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਨਿਵਾਸੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਜਨਮਹਿ ਜੀਵਹਿ ਮਰਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਫਿਰਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਬੈਠਤ ਹੀ ਖਾਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਘਾਲਹਿ ਥਕਿ ਪਾਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਧਨਵੰਤ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਚਿੰਤ ॥ ਜਹ ਜਹ ਭਾਣਾ ਤਹ ਤਹ ਰਾਖੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਹਾਥੇ ॥੫॥

ਅਰਥ—ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਜੀਵ ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਨਰਕਾਂ ਤੇ ਸਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਜੰਮਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਜੀਊਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਰੋਜ਼ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਜੀਵ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਬੈਠੇ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹੀ ਥਕ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ ਪਰ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਫਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਧਨ ਵਾਲੇ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ॥੫॥

ਕਈ ਕੋਟਿ ਭਏ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਤਿਨਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਖੋਜੰਤੇ ॥ ਆਤਮ ਮਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਲਹੰਤੇ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਭ ਪਿਆਸ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਮਿਲਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਮਾਗਹਿ ਸਤਸੰਗੁ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤਿਨ ਲਾਗਾ ਰੰਗੁ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਹੋਏ ਆਪਿ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜਨ ਸਦਾ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ॥੬॥

ਅਰਥ—ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਵੈਰਾਗ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਢੂੰਢਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚਾਹ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਦਾ ਹੀ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹਨ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਪਿਛੇ ਸੰਸਾਰਕ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੀ ਚਾਹ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰ ਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਪਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਖਾਣੀ ਅਰੁ ਖੰਡ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਅਕਾਸ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਹੋਏ ਅਵਤਾਰ ॥ ਕਈ ਜੁਗਤਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ਕਈ ਬਾਰ ਪਸਰਿਓ ਪਾਸਾਰ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਇਕੁ ਏਕੰਕਾਰ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਨੇ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ॥ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭ ਮਾਹਿ ਸਮਾਤਿ ॥ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਾਣੀ=ਕਾਨਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ। ਖੰਡ=ਟੁਕੜੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਨੌਂ ਟੁਕੜੇ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨੌਂ ਖੰਡ ਹੈ। ਸਮਾਤਿ=ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ—ਕਈ ਕ੍ਰੋੜ ਖਾਣੀਆਂ ਤੇ ਖੰਡ ਹਨ। ਕਈ ਕਰੋੜ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹਨ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਜੁਗਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿੰਨੀ ਵੇਰੀ ਹੀ ਪਸਾਰਾ

ਪਸਰਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਕਰਤਾਰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗ ਬਣਾਏ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਹੋਏ ਹਨ ਫਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਣਗੇ । ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਦਾਸ ॥ ਤਿਨ ਹੋਵਤ ਆਤਮ ਪਰਗਾਸ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਤਤ ਕੇ ਬੇਤੇ ॥ ਸਦਾ ਨਿਹਾਰਹਿ ਏਕੋ ਨੇਤ੍ਰੇ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪੀਵਹਿ ॥ ਅਮਰ ਭਏ ਸਦ ਸਦ ਹੀ ਜੀਵਹਿ ॥ ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ॥ ਆਤਮ ਰਸਿ ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਹਿ ॥ ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਕਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਮਾਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਓਇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ॥੮॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਤਮ=ਸਰੂਪ । ਪਰਗਾਸ=ਗਿਆਨ । ਤਤ=ਸਰੂਪ । ਬੇਤੇ=ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ । ਨਿਹਾਰਹਿ=ਵੇਖਦੇ ਹਨ । ਨੇਤ੍ਰੇ=ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ। ਸਹਜਿ=ਅਚੁਤ ।

ਅਰਥ—ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਕਈ ਕਰੋੜ ਸਰੂਪ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਇਕ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ

ਨਾਮ ਰਸ ਪੀਂਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਅਮਰ ਹੋ ਕੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਆਤਮ ਰਸੀਏ ਅਚੁਤ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਕਰਤਾਰ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਸ ਸਾਸ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥੮॥੧੦॥

ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਹੀ=ਧਰਤੀ, ਜ਼ਮੀਨ । ਅਲਿ=ਆਕਾਸ਼ ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਕਰਨ ਤੇ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਜਗਤ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਾਂ ਉਸ ਉਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਤੀ ਆਕਾਸ਼ ਆਦਿਕ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਓਹੀ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਕਰਨੈ ਜੋਗੁ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਹੋਗੁ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ ॥ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥

ਹੁਕਮੇ ਧਾਰਿ ਅਧਰ ਰਹਾਵੈ ॥ ਹੁਕਮੇ ਉਪਜੈ ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ਹੁਕਮੇ ਊਚ ਨੀਚ ਬਿਉਹਾਰ ॥ ਹੁਕਮੇ ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਪਰਕਾਰ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਅਪਨੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਥਾਪਿ=ਬਨਾਉਣਾ। ਉਥਾਪਨ=ਮੇਟਣਾ। ਅਧਰ=ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਅਰਥ—ਕਰਨ, ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਰਤਾ ਓਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਬਨਾਉਣ ਤੇ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਦਾ ਕੁਝ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਗਤ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਊਚ ਨੀਚ ਆਦਿਕ ਵਿਹਾਰ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਵੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ। ਆਪੇ ਹੀ ਬਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਮਾਨੁਖ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾ ਪਾਥਰ ਤਰਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਾਸ ਤੇ ਰਾਖੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਭਾਖੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੈ ॥ ਆਪਿ ਕਰੈ

ਆਪਨ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਦੁਹਾ ਸਿਰਿਆ ਕਾ ਆਪਿ ਸੁਆਮੀ ॥ ਖੇਲੈ ਬਿਗਸੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਜੋ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਾਰ ਕਰਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਅਵਰੁ ਨ ਆਵੈ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਤਿਤ=ਪਾਪੀਆਂ। ਸਿਰਿਆ=ਕਿਨਾਰਿਆਂ, ਪਾਸਿਆਂ। ਬਿਗਸੈ=ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਭੂ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਮਨੁਖ ਮੁਕਤੀ ਪਾਵੇਗਾ। ਕਰਤਾਰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਲਵੇ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਸਾਸਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਰਖ ਲਵੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਲਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਦਾ ਆਪ ਹੀ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਆਪ ਹੀ ਖੇਡਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਖੇਡ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਤੋਂ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਭਾਵ—'ਦੋ ਦੋ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਦਿਸੈ।' ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਵਲਾ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਹਨ। ਜਦ ਸਭ ਖੇਡਾਂ ਉਸੇ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਖਿਡਾਰੀ, ਖੇਡ ਤੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੨॥

ਕਹੁ ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਕਿਆ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਾਵੈ ॥ ਇਸ ਕੈ ਹਾਥਿ

ਹੋਇ ਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਲੇਇ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰੇਇ ॥ ਅਨਜਾਨਤ ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਰਚੈ ॥ ਜੇ ਜਾਨਤ ਆਪਨ ਆਪ ਬਚੈ ॥ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਵੈ ॥ ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਅਪਨੀ ਭਗਤਿ ਦੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜਨ ਨਾਮਿ ਮਿਲੇਇ ॥੩॥

ਅਰਥ—ਦੱਸੋ ਮਨੁਖ ਕੋਲੋਂ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਮਨੁਖ ਤੋਂ ਓਹੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ (ਮਨੁਖ) ਦੇ ਹੱਥ ਕੁਝ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਲੈ ਲਵੇ । ਜੋ ਉਸ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਮਨੁਖ ਵੀ ਓਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਜੀਵ ਅਨਜਾਣ ਪੁਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸਣ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵਿਸ਼ਿਆ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਵੇ । ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਦਸਾਂ ਦਿਸਾਂ ਵਿਚ ਭਜਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । (ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਘੋੜੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ) ਛਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਚੌਹਾਂ ਕੁੰਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਖਿਨ ਮਹਿ ਨੀਚ ਕੀਟ ਕਉ ਰਾਜ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥ ਜਾ ਕਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ

ਕਛੂ ਨ ਆਵੈ ॥ ਤਿਸੁ ਤਤਕਾਲ ਦਹ ਦਿਸ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ ॥ ਜਾ ਕਉ ਅਪੁਨੀ ਕਰੈ ਬਖਸੀਸ ॥ ਤਾ ਕਾ ਲੇਖਾ ਨ ਗਨੈ ਜਗਦੀਸ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭ ਤਿਸ ਕੀ ਰਾਸਿ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ ਅਪਨੀ ਬਣਤ ਆਪਿ ਬਨਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਜੀਵੈ ਦੇਖਿ ਬਡਾਈ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੀਟ=ਕੀੜਾ । ਤਤਕਾਲ=ਛੇਤੀ ਨਾਲ । ਪਿੰਡੁ= ਸਰੀਰ ।

ਅਰਥ—ਖਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀੜੇ ਵਰਗੇ ਨੀਵੇਂ ਨੂੰ ਰਾਜ (ਦੇ ਕੇ ਵੱਡਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ) । ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਨੂੰ ਦਸਾਂ ਦਿਸਾਂ ਦਾ ਚਾਨਣ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜਗਤ ਦਾ ਈਸ਼ਰ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦਾ ਜੀਵ ਕੋਲ ਸਰੀਰ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਓਸੇ ਦੀ ਰਾਸ ਹਨ । ਉਹ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਘਟ ਘਟ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਆਪਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਉਸ ਨੇ ਆਪੇ ਬਣਾਈ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਜੀਊਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜੀਵ ਦੇ ਵਸ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਕਰਤਾਰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ 'ਕੀੜਾ ਥਾਪਿ ਦੇਇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਲਸਕਰ ਕਰੇ ਸੁਆਹ' ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਰਹਿ

ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਕਾ ਬਲੁ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਹਾਥ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਰਬ ਕੋ ਨਾਥ ॥ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਬਪੁਰਾ ਜੀਉ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਥੀਉ ॥ ਕਬਹੂ ਊਚ ਨੀਚ ਮਹਿ ਬਸੈ ॥ ਕਬਹੂ ਸੋਗ ਹਰਖ ਰੰਗਿ ਹਸੈ ॥ ਕਬਹੂ ਨਿੰਦ ਚਿੰਦ ਬਿਉਹਾਰ ॥ ਕਬਹੂ ਊਭ ਅਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥ ਕਬਹੂ ਬੇਤਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਪੁਰਾ=ਵਿਚਾਰਾ । ਚਿੰਦ=ਉਸਤਤ । ਊਭ=ਉੱਚਾ ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਪਾਸੋਂ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ । ਇਹ ਵਿਚਾਰਾ ਜੀਵ ਤਾਂ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਪਾਸੋਂ ਓਹੀ ਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਜੀਵ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਤੇ ਕਦੇ ਨੀਚ ਕੁਲ ਵਿਚ ਜਾ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਸੋਗ ਵਿਚ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਹੱਸਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਨਿੰਦਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਉਸਤਤਿ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਉੱਚੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕਦੇ ਨੀਵੇਂ ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਭੌਂਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਪਦਵੀਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੫॥

ਕਬਹੂ ਨਿਰਤਿ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ॥ ਕਬਹੂ ਸੋਇ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਕਬਹੂ ਮਹਾ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਕਰਾਲ ॥ ਕਬਹੂੰ ਸਰਬ ਕੀ ਹੋਤ ਰਵਾਲ ॥ ਕਬਹੂ ਹੋਇ ਬਹੈ ਬਡ ਰਾਜਾ ॥ ਕਬਹੁ ਭੇਖਾਰੀ ਨੀਚ ਕਾ ਸਾਜਾ ॥ ਕਬਹੂ ਅਪਕੀਰਤਿ ਮਹਿ ਆਵੈ ॥ ਕਬਹੂ ਭਲਾ ਭਲਾ ਕਹਾਵੈ ॥ ਜਿਉ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖੈ ਤਿਵ ਹੀ ਰਹੈ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਕਹੈ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਰਤ=ਨਾਚ। ਬਿਕਰਾਲ=ਡਰਾਉਣਾ। ਰਵਾਲ=ਧੂੜਿ। ਅਪਕੀਰਤਿ=ਬਦਨਾਮੀ ।

ਅਰਥ—ਕਦੇ ਜੀਵ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਚ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਸੁੱਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਵੱਡਾ ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੋ ਕੇ ਡਰਾਉਣਾ ਭੇਖ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਧੂੜਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਨੀਚ ਮੰਗਤੇ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਬਦਨਾਮੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਭਲਾ ਭਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪੰਜਵਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਸਚ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੬॥

ਕਬਹੂ ਹੋਇ ਪੰਡਿਤੁ ਕਰੇ ਬਖ੍ਯ੍ਯਾਨੁ ॥ ਕਬਹੂ ਮੋਨਿਧਾਰੀ ਲਾਵੈ ਧਿਆਨੁ ॥ ਕਬਹੂ ਤਟ

ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨ ॥ ਕਬਹੂ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਮੁਖਿ ਗਿਆਨ ॥ ਕਬਹੂ ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਪਤੰਗ ਹੋਇ ਜੀਆ ॥ ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਭਰਮੈ ਭਰਮੀਆ ॥ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਜਿਉ ਸ੍ਵਾਗੀ ਦਿਖਾਵੈ ॥ ਜਿਉ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਨਚਾਵੈ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਟ=ਕੰਢਾ। ਸਾਧਿਕ=ਸਿਧੀਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਕਦੇ ਪੰਡਤ ਹੋ ਕੇ ਵਖਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਮੋਨਧਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਧਿਆਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਸਿਧ, ਕਦੇ ਸਾਧਿਕ ਤੇ ਕਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਗਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਕੀੜਾ, ਹਾਥੀ ਆਦਿਕ ਜੀਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭੌਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭੌਂਦਾ ਹੈ। ਨਟ ਵਾਂਗੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੭॥

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥ ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ ॥ ਮਨ ਤਨ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਇਕ ਰੰਗਿ ॥

ਸਦਾ ਬਸਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥ ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥ ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥੮॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਹੁਰਿ=ਮੁੜ ਕੇ । ਖਟਾਨਾ=ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗਵਨ= ਭੌਣਾ । ਬਿਸ੍ਰਾਮ=ਆਰਾਮ ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਜੀਵ ਕਦੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਤਦ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵ ਮਨ ਤਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਦਾ ਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਵੇਂ ਹੀ ਜੀਵ ਦੀ ਜੋਤਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਜੋਤ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਤਦੇ ਹੀ ਜੀਵ ਦਾ ਭੌਣਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਾਮ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਇਹ ਕੌਤਕ ਹਨ ॥੮॥੧੧॥

ਭਾਵ—ਤਿੰਨਾਂ ਪੌੜੀਆਂ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦੀ ਪ੍ਰਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਦੇ ਜੀਵ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਦਿਲ ਜਮਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਇਕ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਅਗੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ

ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਣ ਵਾਂਗੂ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਨਾਮ ਮੁਕਤੀ ਹੈ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮਸਕੀਨੀਆ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰਿ ਤਲੇ ॥ ਬਡੇ ਬਡੇ ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਾਨਕ ਗਰਬਿ ਗਲੇ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਸਕੀਨੀਆ=ਗਰੀਬੀ ਵਾਲਾ, ਗਰੀਬ । ਆਪੁ= ਹੰਕਾਰ । ਨਿਵਾਰਿ=ਛਡ ਕੇ । ਤਲੇ=ਨੀਵਾਂ । ਗਰਬਿ=ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਗਰੀਬ ਸੁਖੀ ਵਸਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਨੀਂਵਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਰਾਜ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸੋ ਨਰਕਪਾਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨੁ ॥ ਜੋ ਜਾਨੈ ਮੈ ਜੋਬਨਵੰਤੁ ॥ ਸੋ ਹੋਵਤ ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਜੰਤੁ ॥ ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਮਵੰਤੁ ਕਹਾਵੈ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਵੈ ॥ ਧਨ ਭੂਮਿ ਕਾ ਜੋ ਕਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ਸੋ ਮੂਰਖੁ ਅੰਧਾ ਅਗਿਆਨੁ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਗਰੀਬੀ

ਬਸਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਈਹਾ ਮੁਕਤੁ ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਭਿ=ਹਿਰਦਾ । ਮਾਨ=ਹੰਕਾਰ । ਪਾਤੀ=ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਸੁਆਨ=ਕੁੱਤਾ । ਬਿਸਟਾ=ਗੰਦਗੀ । ਵੰਤ=ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਉਹ ਨਰਕ ਵਿਚ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਕੁੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬੜਾ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਹਾਂ । ਉਹ ਗੰਦਗੀ ਦਾ ਕੀੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭੌਂਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਧਨ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮੂਰਖ ਅੰਨ੍ਹਾ ਅਗਿਆਨੀ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਥੇ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰੀ ਦਾ ਗਰਬ ਵਿਚ ਗਲਨਾ ਕਿਹਾ ਸੀ । ਸੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਕਿਸ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਦੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ? ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੁਖ 'ਗਰੀਬੀ' ਵਿਚ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ 'ਗਰੀਬੀ' ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਿਲਣੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ।

ਧਨਵੰਤਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗਰਬਾਵੈ ॥ ਤ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨਿ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ਬਹੁ ਲਸਕਰ ਮਾਨੁਖ ਊਪਰਿ ਕਰੇ ਆਸ ॥ ਪਲ ਭੀਤਰਿ ਤਾ ਕਾ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ ॥ ਸਭ ਤੇ ਆਪ ਜਾਨੈ

ਬਲਵੰਤੁ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ਜਾਇ ਭਸਮੰਤੁ ॥ ਕਿਸੈ ਨ ਬਦੈ ਆਪਿ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ਧਰਮ ਰਾਇ ਤਿਸੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਾ ਕਾ ਮਿਟੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨੁ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦੈ=ਬਿਦਨਾ, ਗਿਨਣਾ, ਜਾਨਣਾ। ਖੁਆਰੀ=ਖਰਾਬ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਧਨਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੱਖ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਕੁਝ ਧਨ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਜੋ ਫੌਜ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਮਨੁਖਾਂ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਲ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਛਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਆਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਬਿਦਦਾ, ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਖੁਆਰ ਕਰੇਗਾ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨ ਹੈ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਮੇਟਿਆਂ ਸੁਖ ਹੈ, ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹੰਕਾਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮਿਟਦਾ ਹੈ।

ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰੈ ਹਉ ਧਾਰੇ ॥ ਸ੍ਰਮੁ ਪਾਵੈ ਸਗਲੇ ਬਿਰਥਾਰੇ ॥ ਅਨਿਕ ਤਪਸਿਆ ਕਰੇ ਅਹੰਕਾਰ ॥ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ

ਅਵਤਾਰ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਆਤਮ ਨਹੀ ਦ੍ਰਵੈ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਗਵੈ ॥ ਆਪਸ ਕਉ ਜੋ ਭਲਾ ਕਹਾਵੈ ॥ ਤਿਸਹਿ ਭਲਾਈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਸਰਬ ਕੀ ਰੇਨ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਹੋਇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ੍ਰਮ=ਕਸ਼ਟ, ਦੁਖ । ਬਿਰਥਾਰੇ=ਵਿਅਰਥ । ਗਵੈ= ਜਾਵੇਗਾ। ਸੋਇ=ਸੋਭਾ । ਦ੍ਰਵੈ=ਦਇਆ ਕਰਨੀ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕਰਮ ਕਰ ਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਨਿਰਾ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਅਰਥ ਹਨ । ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤਪ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਨਰਕਾਂ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਦਰਗਾਹੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯਤਨ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਉਤੇ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਦੱਸੋ ਉਹ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਜਾਵੇਗਾ ? ਜੋ ਆਪ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਲਿਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ॥੩॥

ਜਬ ਲਗੁ ਜਾਨੈ ਮੁਝ ਤੇ ਕਛੁ ਹੋਇ ॥ ਤਬ ਇਸ ਕਉ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਜਬ ਇਹ ਜਾਨੈ

ਮੈ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਫਿਰਤਾ ॥ ਜਬ ਧਾਰੈ ਕੋਊ ਬੈਰੀ ਮੀਤੁ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਨਿਹਚਲੁ ਨਾਹੀ ਚੀਤੁ ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਮੋਹ ਮਗਨ ਸੰਗਿ ਮਾਇ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਧਰਮ ਰਾਇ ਦੇਇ ਸਜਾਇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਬੰਧਨ ਤੂਟੈ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਹਉ ਛੂਟੈ ॥੪॥

ਅਰਥ—ਜਦ ਤਕ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਥੋਂ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਤਕ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਗਰਭ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਤਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਇਸ ਦਾ ਚਿਤ ਅਡੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੈ। ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਰਾਜ ਸਜ਼ਾਈਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਉਸ ਦੇ ਟੁਟ ਗਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਹੰਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖਾਂ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਤਾਉਣਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਟੁੱਟ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਮਿਹਰ ਵੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦਇਆ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤਿ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਜੀ ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਰਤਾਰੀ ਮਿਹਰ ਆਪੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਹਸ ਖਟੇ ਲਖ ਕਉ ਉਠਿ ਧਾਵੈ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਆਵੈ ਮਾਇਆ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ॥ ਅਨਿਕ ਭੋਗ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਕਰੈ॥ ਨਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ਖਪਿ ਖਪਿ ਮਰੈ॥ ਬਿਨਾ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀ ਕੋਊ ਰਾਜੈ॥ ਸੁਪਨ ਮਨੋਰਥ ਬ੍ਰਿਥੇ ਸਭ ਕਾਜੈ॥ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਸਰਬ ਸੁਖੁ ਹੋਇ॥ ਬਡਭਾਗੀ ਕਿਸੈ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਆਪੇ ਆਪਿ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਾਪਿ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਹਸ=ਹਜ਼ਾਰ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ=ਰਜੇਵਾਂ। ਮਨੋਰਥ=ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਖੱਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਲੱਖ ਨੂੰ ਉੱਠ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਭੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਰੱਜਦਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਖਪ ਖਪ ਕੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤੋਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦਾ, ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਵਰਗੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵੀ ਸਾਰੇ ਨਿਕੰਮੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਪੋ॥੫॥

ਭਾਵ—ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਹੀ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਮਾਇਕੀ ਸੁਖ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਵਰਗੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਗਰ ਨਾ ਭੱਜੋ। ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ ਤਾਂ ਸੁਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥ ਇਸ ਕੈ ਹਾਥਿ ਕਹਾ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਜੈਸੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰੇ ਤੈਸਾ ਹੋਇ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨੋ ਸੁ ਅਪਨੈ ਰੰਗਿ ॥ ਸਭ ਤੇ ਦੂਰਿ ਸਭਹੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਬੂਝੈ ਦੇਖੈ ਕਰੈ ਬਿਬੇਕ ॥ ਆਪਹਿ ਏਕ ਆਪਹਿ ਅਨੇਕ ॥ ਮਰੈ ਨ ਬਿਨਸੈ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਦ ਹੀ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥੬॥

ਅਰਥ—ਕਰਨ, ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਰਤਾ ਓਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਜੀਵ ਦੇ ਹੱਥ ਕੀ ਹੈ ? ਜੇਹੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੀਵ ਤੋਂ ਓਹੀ ਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਰ ਕੇ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਦਾ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ

ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਹੰਕਾਰ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਓਹੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਕਰਾਂ ? ਬਸ ਇਹ ਇਕ ਜੁਗਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਦਾ ਦੇ ਸੁਖ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

ਆਪਿ ਉਪਦੇਸੈ ਸਮਝੈ ਆਪਿ ॥ ਆਪੇ ਰਚਿਆ ਸਭ ਕੈ ਸਾਥਿ ॥ ਆਪਿ ਕੀਨੋ ਆਪਨ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਸਭੁ ਕਛੁ ਉਸ ਕਾ ਓਹੁ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥ ਉਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਕਹਹੁ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥ ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਏਕੈ ਸੋਇ ॥ ਅਪੁਨੇ ਚਲਿਤ ਆਪਿ ਕਰਣੈਹਾਰ ॥ ਕਉਤਕ ਕਰੈ ਰੰਗ ਆਪਾਰ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਆਪਿ ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀਮਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਸਥਾਰ=ਫੈਲਾਵ । ਭਿੰਨ=ਵਖ । ਥਨੰਤਰਿ=ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ । ਚਲਿਤ=ਚਲਿਤ੍ਰ, ਤਮਾਸ਼ਾ । ਮਨ=ਜੀਵ । ਕਉਤਕ=ਖੇਡ ।

ਅਰਥ—ਆਪੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ਆਪੇ ਸੰਸਾਰ ਰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਖਿਲਾਰ ਰੂਪ ਹੈ । ਸਭ ਕੁਝ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਓਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਦਸੋ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਹੋ ਸਕਦਾ

ਹੈ ? ਉਹ ਇਕੋ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਚਲਿਤ੍ਰ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੀਵ ਵਿਚ ਆਪ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਜੀਵ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ॥੭॥

ਭਾਵ—'ਫਰੀਦਾ ਖਾਲਕੁ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਲਕ ਵਸੈ ਰਬ ਮਾਹਿ ॥ ਮੰਦਾ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਾਂ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥' ਇਹ ਹੀ ਭਾਵ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਕਿਨੈ ਵਖਿਆਨੀ ॥ ਸਚੁ ਸਚੁ ਸਚੁ ਸਭੁ ਕੀਨਾ ॥ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕਿਨੈ ਬਿਰਲੈ ਚੀਨਾ ॥ ਭਲਾ ਭਲਾ ਭਲਾ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਅਪਾਰ ਅਨੂਪ ॥ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੁਨੀ ਸ੍ਰਵਨ ਬਖ੍ਯਾਣੀ ॥ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਨੀਤ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੮॥੧੨॥

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਆਮੀ ਪਿਛੇ ਸਤ ਸੀ, ਹੁਣ ਸਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਸਤ ਹੋਵੇਗਾ । ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਸਚ ਸਰੂਪ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮ ਸਚ ਮੁਚ ਸਭ

ਸਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਹੀ ਇਹ ਜਾਣਿਆ ਹੈ । ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਚੰਗਿਆਂ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਵੀ ਡਾਢਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਡਾਢਾ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਬੜਾ ਹੀ ਅਸਚਰਜ ਹੈ । ਹੇ ਨਿਰਮਲ ! ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਨਿਰਮਲ ਤੋਂ ਵੀ ਨਿਰਮਲ ਹੈ । ਜੋ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚੋਂ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਤਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਪੁਨੀਤ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ॥੮॥੧੨॥

ਭਾਵ—ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ, ਇੰਦਰੇ, ਦੇਹ, ਕਰਮ ਆਦਿਕ ਸਭ ਸਫਲੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਸੰਤ ਸਰਨਿ ਜੋ ਜਨੁ ਪਰੈ ਸੋ ਜਨੁ ਉਧਰਨਹਾਰ ॥ ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾਨਕਾ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਅਵਤਾਰ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਤਰ ਜਾਵੇਗਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ ।

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਆਰਜਾ ਘਟੈ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਜਮ ਤੇ ਨਹੀ ਛੂਟੈ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ

ਸੁਖੁ ਸਭੁ ਜਾਇ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਨਰਕ ਮਹਿ ਪਾਇ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਮਤਿ ਹੋਇ ਮਲੀਨ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਸੋਭਾ ਤੇ ਹੀਨ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਹਤੇ ਕਉ ਰਖੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਥਾਨ ਭ੍ਰਸਟੁ ਹੋਇ ॥ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜੇ ਕਰੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਤਸੰਗਿ ਨਿੰਦਕੁ ਭੀ ਤਰੈ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਤੇ=ਮਾਰੇ ਹੋਏ, ਫਿਟਕਾਰੇ ਹੋਏ। ਥਾਨ ਭ੍ਰਸਟੁ=ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਡਿਗਣਾ।

ਅਰਥ—ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਉਮਰ ਘਟਦੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁਟ ਸਕਦਾ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ ਦੀ ਮਤਿ ਮਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ ਦੀ ਸੋਭਾ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਵੀ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੰਤ ਜੇਕਰ ਉਸ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਵੀ ਤਰ ਜਾਵੇਗਾ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਨਿੰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਮਹਾਨ ਪਾਪ ਹੈ। ਇਥੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਵੀ ਤਰ ਜਾਣਗੇ।

ਸੰਤ ਕੇ ਦੂਖਨ ਤੇ ਮੁਖੁ ਭਵੈ ॥ ਸੰਤਨ ਕੈ

ਦੂਖਨਿ ਕਾਗ ਜਿਉ ਲਵੈ ॥ ਸੰਤਨ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਪਾਇ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਕਿਰਮਾਇ ॥ ਸੰਤਨ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਹਿ ਜਲੈ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਸਭੁ ਕੋ ਛਲੈ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਤੇਜੁ ਸਭੁ ਜਾਇ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਨੀਚੁ ਨੀਚਾਇ ॥ ਸੰਤ ਦੋਖੀ ਕਾ ਥਾਉ ਕੋ ਨਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਓਇ ਭੀ ਗਤਿ ਪਾਹਿ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਲਵੈ=ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਤ੍ਰਿਗਦ=ਟੇਢੀਆਂ, ਢਿੱਡ ਭਾਰ ਤੁਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ।

ਅਰਥ—ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਫਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ ਕਾਂ ਵਾਂਗ ਲਊਂ ਲਊਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਸੱਪ ਦੀ ਜੋਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ ਕੀੜੇ ਆਦਿਕ ਟੇਢੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਹਨ । ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛਲਦੇ ਹਨ । ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਤੇਜ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ ਨੀਚਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਨੀਚ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਖੀ ਦਾ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸੰਤ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਗਤੀ ਪਾ ਲਵੇਗਾ ॥੨॥

ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਮਹਾ ਅਤਤਾਈ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਖਿਨੁ ਟਿਕਨੁ ਨ ਪਾਈ ॥ ਸੰਤ ਕਾ

ਨਿੰਦਕੁ ਮਹਾ ਹਤਿਆਰਾ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਮਾਰਾ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਰਾਜ ਤੇ ਹੀਨੁ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਦੁਖੀਆ ਅਰੁ ਦੀਨੁ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਸਰਬ ਰੋਗ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਸਦਾ ਬਿਜੋਗ ॥ ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਦੋਖ ਮਹਿ ਦੋਖੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਉਸ ਕਾ ਭੀ ਹੋਇ ਮੋਖੁ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਤਤਾਈ=ਘੋਰ ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਹਤਿਆਰਾ= ਜ਼ਾਲਮ, ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਸੰਤ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਬੜਾ ਹੀ ਮਹਾਨ ਪਾਪੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਛਿਨ ਭਰ ਵੀ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਬੜਾ ਜ਼ਾਲਮ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸਰ ਨੇ ਆਪ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਰਾਜ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਿੰਦਕ ਦੀਨ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਖ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਦੋਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਡਾ ਦੋਖ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਸੰਤ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ॥੩॥

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਸਦਾ ਅਪਵਿਤੁ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਕਿਸੈ ਕਾ ਨਹੀ ਮਿਤੁ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਡਾਨੁ ਲਾਗੈ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਸਭ

ਤਿਆਗੈ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਮਹਾ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਸਦਾ ਬਿਕਾਰੀ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਜਨਮੈ ਮਰੈ ॥ ਸੰਤ ਕੀ ਦੂਖਨਾ ਸੁਖ ਤੇ ਟਰੈ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਨਾਹੀ ਠਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥੪॥

ਅਰਥ—ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਸਦਾ ਹੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਿਤਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਸੰਤ ਦੇ ਦੋਖੀ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡੰਡ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦੇ ਦੋਖੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਛਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਵਡਾ ਹੀ ਹੰਕਾਰੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਤ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੁਖਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦੇ ਦੋਖੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸੰਤ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਏਗਾ ॥੪॥

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਅਧ ਬੀਚ ਤੇ ਟੂਟੈ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਕਿਤੈ ਕਾਜਿ ਨ ਪਹੂਚੈ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਾਈਐ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਉਝੜਿ ਪਾਈਐ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਅੰਤਰ ਤੇ ਥੋਥਾ ॥ ਜਿਉ ਸਾਸ ਬਿਨਾ ਮਿਰਤਕ ਕੀ ਲੋਥਾ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕੀ ਜੜ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ॥ ਆਪਨ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹਿ ॥

ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਅਵਰੁ ਨ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਲਏ ਉਬਾਰਿ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਦਿਆਨ=ਉਜਾੜ, ਚੁਰਾਸੀ । ਉਝੜਿ=ਕੁਰਾਹੇ ।

ਅਰਥ—ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਟੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦਾ । ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਚੁਰਾਸੀ ਵਿਚ ਭੁਆਇਆ ਜਾਵੇਗਾ । (ਕਿਉਂਕਿ) ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਕੁਰਾਹੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਅੰਦਰੋਂ ਥੋਥਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਸਵਾਸਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਲੋਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸੰਤ ਦੇ ਦੋਖੀ ਦੀ ਕੁਝ ਜੜ੍ਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੀਜੇ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੰਤ ਦੇ ਦੋਖੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸੰਤ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਲਵੇਗਾ ॥੫॥

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਇਉ ਬਿਲਲਾਇ ॥ ਜਿਉ ਜਲ ਬਿਹੂਨ ਮਛੁਲੀ ਤੜਫੜਾਇ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਭੂਖਾ ਨਹੀ ਰਾਜੈ ॥ ਜਿਉ ਪਾਵਕੁ ਈਧਨਿ ਨਹੀ ਧ੍ਰਾਪੈ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਛੁਟੈ ਇਕੇਲਾ ॥ ਜਿਉ ਬੂਆੜੁ ਤਿਲੁ ਖੇਤ ਮਾਹਿ ਦੁਹੇਲਾ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਧਰਮ ਤੇ ਰਹਤ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਸਦ ਮਿਥਿਆ ਕਹਤ ॥ ਕਿਰਤੁ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਧੁਰਿ ਹੀ ਪਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ

ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਥਿਆ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਾਵਕ=ਅੱਗ । ਈਧਨ=ਬਾਲਣ । ਦੁਹੇਲਾ=ਦੁਖੀ ।

ਅਰਥ—ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੱਛੀ ਤੜਫਦੀ ਹੈ । ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੀ । ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਛਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਬੁਆੜ ਤਿਲ ਖੇਤ ਵਿਚ [ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਕੇ] ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਧਰਮ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਹੈ, ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਸਦਾ ਹੀ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ । ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਕਿਰਤ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਓਹੋ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਬਿਗੜ ਰੂਪੁ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਸਦਾ ਸਹਕਾਈਐ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਨ ਮਰੈ ਨ ਜੀਵਾਈਐ ॥ ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕੀ ਪੁਜੈ ਨ ਆਸਾ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਉਠਿ ਚਲੈ ਨਿਰਾਸਾ ॥ ਸੰਤ ਕੈ ਦੋਖਿ ਨ ਤ੍ਰਿਸਟੈ ਕੋਇ ॥ ਜੈਸਾ ਭਾਵੈ ਤੈਸਾ ਕੋਈ ਹੋਇ ॥ ਪਇਆ ਕਿਰਤੁ ਨ ਮੇਟੈ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਨੈ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੜ ਰੂਪ=ਵਿਗੜੇ ਰੂਪ ਵਾਲਾ, ਕੋਹੜਾ। ਤ੍ਰਿਸਟੈ=ਸਥਿਰ ਹੋਣਾ।

ਅਰਥ—ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਕੋਹੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦੇ ਦੋਖੀ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਸਦਾ ਹੀ ਸਹਿਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਜੀਊਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦੇ ਦੋਖੀ ਦੀ ਆਸਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸੰਤ ਦਾ ਦੋਖੀ ਨਿਰਾਸਾ ਹੀ ਉਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਹਾ ਹੀ ਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਏ ਹੋਏ ਕਰਮ ਕੋਈ ਮੇਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਸੱਚਾ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਸੰਤ ਦੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਜੀਵੋ! ਨਿੰਦਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਿੰਦਾ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁਕ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਭ ਘਟ ਤਿਸ ਕੇ ਓਹੁ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਤਿਸ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਵਹੁ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ॥ ਸਭੁ ਕਛੁ ਵਰਤੈ ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ॥ ਜੈਸਾ ਕਰੇ ਤੈਸਾ ਕੋ ਥੀਆ ॥ ਅਪਨਾ ਖੇਲੁ ਆਪਿ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥ ਦੂਸਰ ਕਉਨੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ

ਕਰੈ ਤਿਸੁ ਆਪਨ ਨਾਮੁ ਦੇਇ ॥ ਬਡਭਾਗੀ ਨਾਨਕ ਜਨ ਸੇਇ ॥੮॥੧੩॥

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਸ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਦਾ ਸਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਰੋ। ਉਸੇ ਨੂੰ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਧਿਆਵੋ। ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੈ ? ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਆਖੀਏ। ਜਿਸ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੮॥੧੩॥

ਭਾਵ—ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਨਾ ਆਖੋ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਤਜਹੁ ਸਿਆਨਪ ਸੁਰਿ ਜਨਹੁ ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਏਕ ਆਸ ਹਰਿ ਮਨਿ ਰਖਹੁ ਨਾਨਕ ਦੂਖੁ ਭਰਮੁ ਭਉ ਜਾਇ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਹੇ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਸਿਆਣਪ ਛਡੋ ਅਤੇ ਹਰੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰੋ। ਇਕ ਦੀ ਹੀ ਆਸ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਦੁਖ, ਭਰਮ ਤੇ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਟੇਕ ਬ੍ਰਿਥੀ ਸਭ ਜਾਨੁ ॥ ਦੇਵਨ

ਕਉ ਏਕੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥ ਜਿਸ ਕੈ ਦੀਐ ਰਹੈ ਅਘਾਇ ॥ ਬਹੁਰਿ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਲਾਗੈ ਆਇ ॥ ਮਾਰੈ ਰਾਖੈ ਏਕੋ ਆਪਿ ॥ ਮਾਨੁਖ ਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹਾਥਿ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਖੁ ਕੰਠਿ ਪਰੋਇ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਓਟ ਰਖਣੀ ਸਭ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕੋ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਤਿਆਂ ਹੀ ਰੱਜੀਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਭੁੱਖ ਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਉਹ ਇਕ ਆਪੇ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ਤੇ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆਂ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰੋਈ ਰਖੋ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਕਰ ਕੇ ਸਿਮਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ ॥੧॥

ਉਸਤਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ ਕਰਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਤਿ ਬਿਉਹਾਰ ॥ ਨਿਰਮਲ ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਉ ॥ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲਾ ਕਰਿ ਲੇਹਿ ਜੀਉ ॥ ਨੈਨਹੁ ਪੇਖੁ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਰੰਗੁ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਬਿਨਸੈ ਸਭ ਸੰਗੁ ॥ ਚਰਨ ਚਲਉ

ਮਾਰਗਿ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਮਿਟਹਿ ਪਾਪ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਬਿੰਦ ॥ ਕਰ ਹਰਿ ਕਰਮ ਸ੍ਰਵਨਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਨਾਨਕ ਊਜਲ ਮਥਾ ॥੨॥

ਅਰਥ—ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰੋ । ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਇਕ ਸੱਚਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰ । ਜੀਭ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾਨ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ਰਸ ਪੀਓ । ਜੋ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖੀ ਕਰੇਗਾ । ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਰੰਗ ਵੇਖ । ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਛੱਡ ਦੇਹ। ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਰਸਤੇ ਚੱਲ । ਥੋੜਾ ਵਕਤ ਵੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ, ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ । ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰ, ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮੁਖ ਉਜਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਾਤਾ ਮੰਨਣਾ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਾਲਕ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਾਧੋ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ।

ਬਡਭਾਗੀ ਤੇ ਜਨ ਜਗ ਮਾਹਿ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਹਿ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜੋ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰ ॥ ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਗਨੀ ਸੰਸਾਰ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੁਖਿ ਬੋਲਹਿ ਹਰਿ ਮੁਖੀ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਾਨਹੁ ਤੇ ਸੁਖੀ ॥ ਏਕੋ ਏਕੁ ਏਕੁ ਪਛਾਨੈ ॥ ਇਤ ਉਤ ਕੀ ਓਹੁ ਸੋਝੀ ਜਾਨੈ ॥ ਨਾਮ ਸੰਗਿ

ਜਿਸ ਕਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨਹਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਜਾਨਿਆ ॥੩॥

ਅਰਥ—ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਧਨਵਾਨ ਗਿਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੋ (ਮੁਖੀ) ਉੱਤਮ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਤਨ ਕਰ ਕੇ ਮੂਹੋਂ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖੀ ਜਾਣੋ। ਜੋ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਇਕੋ ਇਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਸੋਝੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਪਨ ਆਪੁ ਸੁਝੈ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਹਤ ॥ ਸਰਬ ਰੋਗ ਤੇ ਓਹੁ ਹਰਿ ਜਨੁ ਰਹਤ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਕੀਰਤਨੁ ਕੇਵਲ ਬਖ੍ਯ੍ਯਾਨੁ ॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਸੋਈ ਨਿਰਬਾਨੁ ॥ ਏਕ ਊਪਰਿ ਜਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਕਟੀਐ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਭੂਖ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸਹਿ ਨ ਲਾਗਹਿ ਦੂਖ ॥੪॥

ਅਰਥ—ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜਾਣੋ ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੁਝ ਗਈ ਹੈ। ਜੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰੀ ਭਗਤ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਆਸ ਇਕ ਦੇ ਉਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ॥੪॥

ਜਿਸ ਕਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ॥ ਸੋ ਸੰਤੁ ਸੁਹੇਲਾ ਨਹੀ ਡੁਲਾਵੈ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਕਹੁ ਕਿਸ ਤੇ ਡਰੈ ॥ ਜੈਸਾ ਸਾ ਤੈਸਾ ਦ੍ਰਿਸਟਾਇਆ ॥ ਅਪੁਨੇ ਕਾਰਜ ਮਹਿ ਆਪਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੀਝਿਆ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਤੁ ਸਭੁ ਬੂਝਿਆ ॥ ਜਬ ਦੇਖਉ ਤਬ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੂਲੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੂਖਮੁ ਸੋਈ ਅਸਥੂਲੁ ॥੫॥

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਤ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦਾ

ਹੈ। ਦੱਸੋ ਉਹ ਦਾਸ ਕਿਸ ਤੋਂ ਡਰੇਗਾ ? ਜੇਹਾ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਸੀ, ਤੇਹਾ ਹੀ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਆਪੇ ਹੀ ਉਪਦਾਨ ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੋਧਦਾ ਸੋਧਦਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਭ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਮੂਲ (ਰੂਪ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ)। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਛੋਟੇ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਵਡੇ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥੫॥

ਨਹ ਕਿਛੁ ਜਨਮੈ ਨਹ ਕਿਛੁ ਮਰੈ ॥ ਆਪਨ ਚਲਿਤੁ ਆਪ ਹੀ ਕਰੈ ॥ ਆਵਨੁ ਜਾਵਨੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਨਦ੍ਰਿਸਟਿ ॥ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਧਾਰੀ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਸਗਲ ਮਹਿ ਆਪਿ ॥ ਅਨਿਕ ਜੁਗਤਿ ਰਚਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ॥ ਅਬਿਨਾਸੀ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਖੰਡ ॥ ਧਾਰਣ ਧਾਰਿ ਰਹਿਓ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਪੁਰਖ ਪਰਤਾਪ ॥ ਆਪਿ ਜਪਾਏ ਤ ਨਾਨਕ ਜਾਪ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦ੍ਰਿਸਟਿ=ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ। ਅਨਦ੍ਰਿਸਟਿ=ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ। ਖੰਡ=ਨਾਸ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਕੁਝ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ

ਚਲਿਤ੍ਰ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਿਸਣ ਤੇ ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰਨ ਵਾਲੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਜੁਗਤਾਂ ਕਰ ਕੇ ਬਨਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਢਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਚੁਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਲੱਖ ਤੇ ਅਭੇਵ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਹ ਆਪ ਜਪਾਏ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਜਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ ਸੁ ਸੋਭਾਵੰਤ ॥ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੁ ਉਧਰੈ ਤਿਨ ਮੰਤ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸਗਲ ਉਧਾਰਨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਦੂਖ ਬਿਸਾਰਨ ॥ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਜਪਿ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ਉਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋਈ ਲਾਗੈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਬਡਭਾਗੈ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਪਾਵਹਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਪੁਰਖ ਕਉ ਊਤਮ ਕਰਿ ਮਾਨੁ ॥੭॥

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਤਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ

ਵਾਲੇ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਹ ਹੀ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਡਭਾਗੀ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਆਰਾਮ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਕਰਕੇ ਮੰਨੋ ॥੭॥

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਬਸੈ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ॥ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਹੋਵੈ ਸੋ ਹੋਇ ॥ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਪਛਾਣੈ ਸੋਇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਕੀਆ ਜਨ ਮੀਠ ਲਗਾਨਾ ॥ ਜੈਸਾ ਸਾ ਤੈਸਾ ਦ੍ਰਿਸਟਾਨਾ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜੇ ਤਿਸੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਏ ॥ ਓਇ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਉਨਹੂ ਬਨਿ ਆਏ ॥ ਆਪਸ ਕਉ ਆਪਿ ਦੀਨੋ ਮਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਜਨੁ ਏਕੋ ਜਾਨੁ ॥੮॥੧੪॥

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੁਝ ਕਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਕਰੇ। ਸਦਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਵੱਸੇ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਈ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਪੁਰਖ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਕਰਨਹਾਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਜਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਮਿਠਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜੇਹਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਤੇਹਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ

ਮਿਲੇ ਹਨ ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ । ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਮਾਣ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਕ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਜਾਣੋ ॥੮॥੧੪॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਸਾਰੀ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਓਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਬਸ ! ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਹੀ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਖ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਭਗਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਸਰਬ ਕਲਾ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਭ ਬਿਰਥਾ ਜਾਨਨਹਾਰ ॥ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਉਧਰੀਐ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਲਾ=ਸ਼ਕਤੀਆਂ । ਬਿਰਥਾ=ਬ੍ਰਿਥਾ, ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ, ਹਾਲ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਤੇ ਹਾਲ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ! ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਟੂਟੀ ਗਾਢਨਹਾਰ ਗੋੁਪਾਲ ॥ ਸਰਬ ਜੀਆ ਆਪੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ਸਗਲ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਜਿਸੁ

ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਬਿਰਥਾ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥ ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਾਪਿ ॥ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ ਆਪਨ ਕੀਆ ਕਛੂ ਨ ਹੋਇ ॥ ਜੇ ਸਉ ਪ੍ਰਾਨੀ ਲੋਚੈ ਕੋਇ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਨਾਹੀ ਤੇਰੈ ਕਿਛੁ ਕਾਮ ॥ ਗਤਿ ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਏਕ ਹਰਿ ਨਾਮ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਬਿਰਥਾ=ਖਾਲੀ ।

ਅਰਥ—ਗੋਪਾਲ ਟੁੱਟੀ ਨੂੰ ਗੰਢਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਆਪੇ ਪਾਲਣ ਪੋਖਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਦਾਤ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ । ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਜਪ । ਉਹ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੈਂਕੜੇ ਇੱਛਾ ਵੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ । ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਹੇ ਮਨ !) ਤੇਰਾ ਕੁਝ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੌਰਨਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਤਾਂਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ ।

ਰੂਪਵੰਤੁ ਹੋਇ ਨਾਹੀ ਮੋਹੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸਗਲ ਘਟ ਸੋਹੈ ॥ ਧਨਵੰਤਾ ਹੋਇ ਕਿਆ

ਕੋ ਗਰਬੈ ॥ ਜਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸ ਕਾ ਦੀਆ ਦਰਬੈ ॥ ਅਤਿ ਸੂਰਾ ਜੇ ਕੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਕਲਾ ਬਿਨਾ ਕਹ ਧਾਵੈ ॥ ਜੇ ਕੋ ਹੋਇ ਬਹੈ ਦਾਤਾਰੁ ॥ ਤਿਸੁ ਦੇਨਹਾਰੁ ਜਾਨੈ ਗਾਵਾਰੁ ॥ ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੂਟੈ ਹਉ ਰੋਗੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਜਨੁ ਸਦਾ ਅਰੋਗੁ ॥੨॥

ਅਰਥ—ਰੂਪਵਾਨ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੋਂਹਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸੋਭਦੀ ਹੈ। ਧਨਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕੀ ਹੰਕਾਰ ਕਰੇਗਾ ? ਜਦ ਸਭ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਉਸ ਦਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ? ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਆਪ ਨੂੰ ਵਡਾ ਸੂਰਮਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਧਰ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਦਾਤਾ ਹੋ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕਰਤਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਟੁਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਖ ਸਦਾ ਹੀ ਅਰੋਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਜਿਉ ਮੰਦਰ ਕਉ ਥਾਮੈ ਥੰਮਨੁ ॥ ਤਿਉ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨਹਿ ਅਸਥੰਮਨੁ ॥ ਜਿਉ ਪਾਖਾਣੁ ਨਾਵ ਚੜਿ ਤਰੈ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰ ਚਰਣ ਲਗਤੁ ਨਿਸਤਰੈ ॥ ਜਿਉ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀਪਕ

ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਮਨਿ ਹੋਇ ਬਿਗਾਸੁ ॥ ਜਿਉ ਮਹਾ ਉਦਿਆਨ ਮਹਿ ਮਾਰਗੁ ਪਾਵੈ ॥ ਤਿਉ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ ॥ ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਕੀ ਬਾਛਉ ਧੂਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਹਰਿ ਲੋਚਾ ਪੂਰਿ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਥੰਮਨੁ=ਰੋਕਦਾ। ਪਾਖਾਣੁ=ਪੱਥਰ। ਬਿਗਾਸੁ=ਅਨੰਦ। ਉਦਿਆਨ=ਉਜਾੜ। ਮਾਰਗੁ=ਰਸਤਾ। ਜੋਤਿ=ਚਾਨਣ। ਸਰੂਪ= ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਬਾਛਉ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਜਿਵੇਂ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਥੰਮ੍ਹ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬੇੜੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪੱਥਰ ਵੀ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਦੀਵਾ ਚਾਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਅਨੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਵਡੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚੋਂ ਰਸਤੇ ਪਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆਂ ਕਰਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਮੈਂ ਵੀ) ਉਹਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ (ਚਰਨ) ਧੂੜੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਹਰੀ! ਮੈਂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵੀ ਇਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ॥੩॥

ਭਾਵ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਿਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਮਨ ਮੂਰਖ ਕਾਹੇ ਬਿਲਲਾਈਐ ॥ ਪੁਰਬ

ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਿਖਿਆ ਪਾਈਐ ॥ ਦੂਖ ਸੂਖ ਪ੍ਰਭ ਦੇਵਨਹਾਰੁ ॥ ਅਵਰ ਤਿਆਗਿ ਤੂ ਤਿਸਹਿ ਚਿਤਾਰੁ ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਮਾਨੁ ॥ ਭੂਲਾ ਕਾਹੇ ਫਿਰਹਿ ਅਜਾਨ ॥ ਕਉਨ ਬਸਤੁ ਆਈ ਤੇਰੈ ਸੰਗ ॥ ਲਪਟਿ ਰਹਿਓ ਰਸਿ ਲੋਭੀ ਪਤੰਗ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਿ ਹਿਰਦੇ ਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਹਿ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਲਪਟਿ=ਲਗਣਾ, ਫਸਣਾ। ਸੇਤੀ=ਨਾਲ। ਚਿਤਾਰ= ਚੇਤੇ ਕਰ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ ਹੈਂ? ਪਿਛਲੇ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਤੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਤੂੰ ਇਕ ਉਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ। ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨ। ਹੇ ਅਜਾਨ! ਕਿਉਂ ਭੁਲਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ? ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜਗਤ ਉਤੇ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਆਈ ਹੈ? ਹੇ ਲੋਭੀ! ਤੂੰ ਪਤੰਗੇ ਵਾਂਗੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਦਿਲ ਵਿਚ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਇਜ਼ਤ ਨਾਲ ਘਰ ਜਾਵੇਂਗਾ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਆਉਣ ਲਗਿਆਂ ਕੁਝ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨੀ ਹੈ? ਅਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ।

ਕੇ ਜਪ । ਤਦ ਤੇਰਾ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਉੱਜਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਚਰਨ ਸਾਧ ਕੇ ਧੋਇ ਧੋਇ ਪੀਉ ॥ ਅਰਪਿ ਸਾਧ ਕਉ ਅਪਨਾ ਜੀਉ ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਧੂਰਿ ਕਰਹੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਸਾਧ ਊਪਰਿ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਨੁ ॥ ਸਾਧ ਸੇਵਾ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ॥ ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਤੇ ਸਾਧੂ ਰਾਖੈ ॥ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਚਾਖੈ ॥ ਓਟ ਗਹੀ ਸੰਤਹ ਦਰਿ ਆਇਆ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਪਾਇਆ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਰਪਿ=ਭੇਟਾ ਕਰ । ਗਹੀ=ਫੜੀ ।

ਅਰਥ—ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਧੋ ਕੇ ਪੀ ਲੈ । ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰ ਦੇਹ । ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ। ਸੰਤਾਂ ਉਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਵਾਰਨੇ ਜਾਹੁ । ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਚੱਖਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਟ ਫੜੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪਾ ਲਏ ਹਨ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ

ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੂ ਆਇਆ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮੋਲਿ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਤੋਲਿ ॥ ਲਾਦਿ ਖੇਪ ਸੰਤਹ ਸੰਗਿ ਚਾਲੁ ॥ ਅਵਰ ਤਿਆਗਿ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲ ॥ ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਮੁਖ ਊਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ ॥ ਇਹੁ ਵਾਪਾਰੁ ਵਿਰਲਾ ਵਾਪਾਰੈ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੋਲਿ=ਵਿਚਾਰ । ਖੇਪ=ਸੌਦਾ । ਬਿਖਿਆ=ਜ਼ਹਿਰ, ਮਾਇਆ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਜਗਤ ਉਤੇ ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈਂ ਉਹ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੌਦਾ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਕੇ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੌਦਾ ਮੁਲ ਲੈ ਲੈ । ਫਿਰ ਉਸ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ । ਇਹੋ ਖੇਪ ਲੱਦ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਤੁਰ । ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਧੇ ਛੱਡ ਦੇਹ, ਤਦ ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਧੰਨ ਧੰਨ ਆਖੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਵੀ ਉੱਜਲਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਵਪਾਰ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਵਪਾਰੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ॥੫॥

ਭਾਵ—ਸੱਚਾ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਜਾ

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪ । ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਦੇਹ । ਤਦ ਤੈਨੂੰ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੀ 'ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ' ਛਕਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ 'ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ।

ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਜੀਵਾਲਨਹਾਰ ॥ ਭੂਖੇ ਕਉ ਦੇਵਤ ਅਧਾਰ ॥ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਮਾਹਿ ॥ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਣਾ ਪਾਹਿ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸ ਕਾ ਓਹੁ ਕਰਨੈ ਜੋਗੁ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਦੂਸਰ ਹੋਆ ਨ ਹੋਗੁ ॥ ਜਪਿ ਜਨ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਿਨੁ ਰੈਣੀ ॥ ਸਭ ਤੇ ਊਚ ਨਿਰਮਲ ਇਹ ਕਰਣੀ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸ ਕਉ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਥੀਆ ॥੭॥

ਅਰਥ—ਜੋ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਇਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਹਨ । ਪਿਛਲਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਲੈਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਪਿਛੇ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਹੁਣ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ । ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਸਦਾ

ਹੀ ਦਿਨੇ ਰਾਤੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ। ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਇਹੋ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਰਮਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੭॥

ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਤਿ ॥ ਭਗਤੁ ਭਗਤੁ ਸੁਨੀਐ ਤਿਹੁ ਲੋਇ ॥ ਜਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਏਕੋ ਹੋਇ ॥ ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਸਚੁ ਤਾ ਕੀ ਰਹਤ ॥ ਸਚੁ ਹਿਰਦੈ ਸਤਿ ਮੁਖਿ ਕਹਤ ॥ ਸਾਚੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਾਚਾ ਆਕਾਰੁ ॥ ਸਚੁ ਵਰਤੈ ਸਾਚਾ ਪਾਸਾਰੁ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਿਨਿ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਜਨੁ ਸਚਿ ਸਮਾਤਾ ॥੮॥੧੫॥

ਅਰਥ—ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭਗਤ ਭਗਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਰਣੀ ਵੀ ਸੱਚੀ ਤੇ ਰਹਿਤ ਵੀ ਸੱਚੀ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਵੀ ਸੱਚ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਨਜ਼ਰ ਵੀ ਸੱਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਵਰਤਾਰਾ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਸਾਰਾ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੱਚ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ ॥੮॥੧੫॥

ਭਾਵ—ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ, ਧਰਮ, ਵਰਤ, ਨੇਮ, ਵਪਾਰ, ਵਰਤਾਰੇ, ਬੋਲਣਾ, ਚਲਣਾ, ਕਰਨਾ, ਸਰਨਾ, ਜਰਨਾ ਸਫਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਜਪਿਆ ਹੈ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ ਨ ਰੰਗੁ ਕਿਛੁ ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਪ੍ਰਭ ਭਿੰਨ ॥ ਤਿਸਹਿ ਬੁਝਾਏ ਨਾਨਕਾ ਜਿਸੁ ਹੋਵੈ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੇਖ=ਚਿੰਨ੍ਹ । ਸੁ=ਆਪ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਰੰਗ ਰੂਪ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਬੁਝਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਖੁ ॥ ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਤੂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤਿਆਗੁ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਪਰੈ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਕੋਇ ॥ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥ ਆਪੇ ਬੀਨਾ ਆਪੇ ਦਾਨਾ ॥ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ਗਹੀਰੁ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ

ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਦਇਆਲ ਬਖਸੰਦ ॥ ਸਾਧ ਤੇਰੇ ਕੀ ਚਰਨੀ ਪਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਕੈ ਮਨਿ ਇਹੁ ਅਨਰਾਉ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਬਿਨਾਸੀ=ਨਾਸ ਰਹਿਤ । ਬੀਨਾ=ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ । ਦਾਨਾ=ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ । ਗਹਿਰ=ਨਾ ਹਿਲਣ ਵਾਲਾ । ਗੰਭੀਰ=ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ। ਗੋਬਿੰਦ=(ਗੋ+ਬਿੰਦ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਾਲਕ । ਨਿਧਾਨ=ਖਜ਼ਾਨਾ । ਬਖਸੰਦ=ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਅਨਰਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਚੇਤੇ ਰਖ । ਹੇ ਬੰਦੇ ! ਤੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਛੱਡ ਦੇਹ । ਉਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸਾਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਇਕ ਉਹ ਹੀ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਵੱਡਾ ਗਹਿਰ, ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਸੁਜਾਨ ਹੈ । ਉਹ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਾਲਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । (ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਅੱਗੇ ਇਉਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕਿ ਮੈਂ) ਤੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਏਹੋ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਸੰਸਾਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਛੱਡ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੋ । ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੋ ।

ਮਨਸਾ ਪੂਰਨ ਸਰਨਾ ਜੋਗ ॥ ਜੋ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਸੋਈ ਹੋਗੁ ॥ ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰ ਫੋਰੁ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰੁ ਨ ਜਾਨੈ ਹੋਰੁ ॥ ਅਨਦ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਸਦ ਜਾ ਕੈ ॥ ਸਰਬ ਥੋਕ

ਸੁਨੀਅਹਿ ਘਰਿ ਤਾ ਕੈ ॥ ਰਾਜ ਮਹਿ ਰਾਜੁ ਜੋਗ ਮਹਿ ਜੋਗੀ ॥ ਤਪ ਮਹਿ ਤਪੀਸਰੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਭੋਗੀ ॥ ਧਿਆਇ ਧਿਆਇ ਭਗਤਹ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਪੁਰਖ ਕਾ ਕਿਨੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਨਸਾ=ਇੱਛਾ, ਵਾਸ਼ਨਾ। ਕਰਿ=ਕਰਮ। ਹਰਨ=ਨਾਸ ਕਰਨਾ, ਲੈਅਤਾ। ਭਰਨ=ਪਾਲਣਾ, ਉਤਪਤੀ। ਨੇਤ੍ਰ ਫੋਰ=ਅੱਖ ਝਮਕਣ। ਮੰਤ=ਮਸ਼ਵਰਾ, ਗੁਪਤ ਸਲਾਹ। ਥੋਕ=ਪਦਾਰਥ। ਭੋਗੀ= ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ।

ਅਰਥ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਰਮ ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਹਿਸੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖ ਝਮਕਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਤਪਤੀ ਲੈਅਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਦੇ ਘਰ ਸਦਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਰਾਜ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਜੋਗ ਵਿਚ ਜੋਗੀ ਹੈ। ਤਪ ਵਿਚ ਤਪੀਸਰ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆ ਧਿਆ ਕੇ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਰਚਨਹਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕੌਣ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਜਾ ਕੀ ਲੀਲਾ ਕੀ ਮਿਤਿ ਨਾਹਿ ॥ ਸਗਲ

ਦੇਵ ਹਾਰੇ ਅਵਗਾਹਿ ॥ ਪਿਤਾ ਕਾ ਜਨਮੁ ਕਿ ਜਾਨੈ ਪੂਤੁ ॥ ਸਗਲ ਪਰੋਈ ਅਪੁਨੈ ਸੂਤਿ ॥ ਸੁਮਤਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਜਿਨ ਦੇਇ ॥ ਜਨ ਦਾਸ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ਸੇਇ ॥ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਮਹਿ ਜਾ ਕਉ ਭਰਮਾਏ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਏ ॥ ਊਚ ਨੀਚ ਤਿਸ ਕੇ ਅਸਥਾਨ ॥ ਜੈਸਾ ਜਨਾਵੈ ਤੈਸਾ ਨਾਨਕ ਜਾਨ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਲੀਲਾ=ਖੇਡ । ਅਵਗਾਹਿ=ਢੂੰਢ, ਵੀਚਾਰ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਥੱਕੇ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਪਿਉ ਦੇ ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪਤਾ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਰੂਪ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਪਰੋਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਸੂ । ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨੀਵੇਂ ਤਕ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਉਸੇ ਦੀਆਂ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੇਹਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਨਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤੇਹਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਨਾਨਾ ਜਾ ਕੇ ਰੰਗ ॥ ਨਾਨਾ ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਇਕ ਰੰਗ ॥ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥

ਨਾਨਾ ਚਲਿਤ ਕਰੇ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ॥ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਪੂਰਨੁ ਸਭ ਠਾਇ ॥ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਬਨਤ ਬਨਾਈ ॥ ਅਪਨੀ ਕੀਮਤਿ ਆਪੇ ਪਾਈ ॥ ਸਭ ਘਟ ਤਿਸ ਕੇ ਸਭ ਤਿਸ ਕੇ ਠਾਉ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਾਨਾ=ਅਨੇਕਾਂ । ਘਟ=ਘੜਾ, ਸਰੀਰ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗ ਹਨ । ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਭੇਖ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਇਕ ਰੰਗੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਫੈਲਾਵ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਜੋ ਛਿਨ ਛਿਨ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਚਲਿਤ੍ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਓਹੀ ਪੂਰਨ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਪੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਧੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤ ਆਪੇ ਹੀ ਪਾਈ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਸੇ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਥਾਨ ਹਨ । ਉਸ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਜੀਊਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸੁਨਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸ ਪਾਤਾਲ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲ ਆਕਾਰ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਪੁਰੀਆ ਸਭ ਭਵਨ ॥ ਨਾਮ ਕੈ ਸੰਗਿ ਉਧਰੇ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਵਨ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਨੈ ਨਾਮਿ ਲਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਚਉਥੇ ਪਦ ਮਹਿ ਸੋ ਜਨੁ ਗਤਿ ਪਾਏ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਧਾਰੇ=ਆਸਰੇ। ਪੁਰੀਆ=ਇੰਦ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿਕ ਲੋਕ। ਭਵਨ=ਲੋਕ। ਸ੍ਰਵਨ=ਕੰਨ। ਚਉਥੇ ਪਦ=ਤੁਰੀਆ ਪਦ।

ਅਰਥ—ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੰਤ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਖੰਡ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਵੇਦ ਤੇ ਪੁਰਾਣ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦਾ ਸੁਨਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਤਾਲ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਪੁਰੀਆਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਕੰਨੀ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਗਏ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਭਾਵ—ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਟਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਰੂਪੁ ਸਤਿ ਜਾ ਕਾ ਸਤਿ ਅਸਥਾਨੁ ॥ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿ ਕੇਵਲ ਪਰਧਾਨੁ ॥ ਕਰਤੂਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਜਾ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਸਭ ਮਾਹਿ

ਸਮਾਣੀ ॥ ਸਤਿ ਕਰਮੁ ਜਾ ਕੀ ਰਚਨਾ ਸਤਿ ॥ ਮੂਲੁ ਸਤਿ ਸਤਿ ਉਤਪਤਿ ॥ ਸਤਿ ਕਰਣੀ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲੀ ॥ ਜਿਸਹਿ ਬੁਝਾਏ ਤਿਸਹਿ ਸਭ ਭਲੀ ॥ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ ਸਤਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈ ॥੬॥

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਸੱਤ ਹੈ ਅਸਥਾਨ ਸੱਤ ਹੈ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰਖ ਹੀ ਸੱਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਵੀ ਸੱਤ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਵੀ ਸੱਤ ਹੈ। ਉਹ ਸੱਤ ਪੁਰਖ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਵੀ ਸੱਤ ਹੈ ਤੇ ਰਚਨਾ ਵੀ ਸੱਤ। ਕਾਰਣ ਵੀ ਸੱਤ ਹੈ ਤੇ ਉਤਪਤੀ ਵੀ ਸੱਤ ਹੈ। ਉਸ ਨਿਰਮਲ ਦੀ ਕਰਣੀ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਸੱਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ (ਕਰਣੀ) ਭਲੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਹੀ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਸੱਤ ਸਰੂਪ ਦਾ ਵਿਸ੍ਵਾਸ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਸਤਿ ਬਚਨ ਸਾਧੂ ਉਪਦੇਸ ॥ ਸਤਿ ਤੇ ਜਨ ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਵੇਸ ॥ ਸਤਿ ਨਿਰਤਿ ਬੂਝੈ ਜੇ ਕੋਇ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਤਿ ॥ ਆਪੇ ਜਾਨੈ ਅਪਨੀ ਮਿਤਿ ਗਤਿ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁ

ਕਰਣੈਹਾਰੁ ॥ ਅਵਰ ਨ ਬੂਝਿ ਕਰਤ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਵਰਤੀਆ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੇ ਜਨ=ਉਹ ਪੁਰਸ਼ । ਨਿਰਤਿ=ਨਿਰਣਾ, ਵਿਚਾਰ ।

ਅਰਥ—ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸੱਚੇ ਬਚਨ ਹਨ । ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੱਚੇ ਹਨ । ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਸਤਿਨਾਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਸੱਤ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੁਕਮ ਵੀ ਸੱਤ ਹੈ । ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਰਤੇ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇਗਾ ਉਹ ਹੀ ਵਰਤੇਗਾ ॥੭॥

ਭਾਵ—ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਸੱਚੇ ਬਚਨ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਧਰ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਜੀਵ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮ ਭਏ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਜਿਨਿ ਬੂਝਿਆ ਤਿਸੁ ਆਇਆ ਸ੍ਵਾਦ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਾਚਿ ਜਨ ਰਹੇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਪਦਾਰਥ ਲਹੇ ॥ ਓਇ ਦਾਤੇ ਦੁਖ ਕਾਟਨਹਾਰ ॥ ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰ ॥ ਜਨ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੋ

ਵਡਭਾਗੀ ॥ ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਗੁਨ ਗੋਬਿਦ ਕੀਰਤਨੁ ਜਨੁ ਗਾਵੈ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ॥੮॥ ੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਸਮਨ=ਅਸਚਰਜ । ਬਿਸਮਾਦ=ਅਸਚਰਜ ।

ਅਰਥ—ਅਸਚਰਜ ਤੋਂ ਅਸਚਰਜ ਨੂੰ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸਵਾਦ ਆਇਆ ਹੈ । ਜੋ ਜਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨਾਂ ਰੂਪ ਪਦਾਰਥ ਲਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਜਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸੇਵਕ ਹੈ ਉਹ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀ ਦੀ ਇਕ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਜਨ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਫਲ ਪਾਵੇਗਾ ॥੮॥੧੬॥

ਭਾਵ—ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਤਦ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭਿ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭਿ ਸਚੁ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੁਗਾਦਿ=[ਜੁਗ=ਦੋ+ਆਦਿ] [ਪੁਰਖ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ] ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ।

ਅਰਥ—ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸੱਚਾ ਸੀ, ਪੁਰਖ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸੱਚਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਉਹ ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੱਚਾ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪ ਬਾਰਠ ਪਿੰਡ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਗਏ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਪੂਰਬੋਕਤ ਸੋਲਾਂ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਚਵੀ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਹੋਣ । ਸੋ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਆਪ ਉਚਾਰੋ । ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਲੋਕ 'ਆਦਿ ਸਚੁ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਲ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ । ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਲੀਣ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ । ਇਹ ਸੋਭਾ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ । ਤੁਸਾਂ ਹੀ ਇਹ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸੋ ਕਰੋ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸਲੋਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੀ ਸਮਝ ਕੇ ਅਗਲੀ ਬਾਣੀ ਫਿਰ ਉਥੇ ਹੀ ਉਚਾਰੀ ।

ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿਚ ਰਾਮਸਰ ਤੀਰਥ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਉਚਾਰੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਭੀ ਇਹ ਹੀ ਹੈ । ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲੀਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ।

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਚਰਨ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪਰਸਨਹਾਰ ॥ ਪੂਜਾ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸੇਵਦਾਰ ॥ ਦਰਸਨੁ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪੇਖਨਹਾਰ ॥ ਨਾਮੁ ਸਤਿ ਸਤਿ ਧਿਆਵਨਹਾਰ ॥ ਆਪਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਭ ਧਾਰੀ ॥ ਆਪੇ ਗੁਣ ਆਪੇ ਗੁਣਕਾਰੀ ॥ ਸਬਦੁ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਕਤਾ ॥ ਸੁਰਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਜਸੁ ਸੁਨਤਾ ॥ ਬੁਝਨਹਾਰ ਕਉ ਸਤਿ ਸਭ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਸੱਚੇ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸਨ ਵਾਲਾ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਮਰਿਆਦਾ ਵੀ ਸੱਚੀ ਹੈ। ਆਪੇ ਹੀ ਗੁਣ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਸੁਰਤ ਦੇ ਕੇ ਸੱਚੇ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਭ ਸੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸਤ ਹੈ ਸਤ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—'ਜਿਨ ਜਾਤਾ ਸੋ ਤਿਸਹੀ ਜੇਹਾ' ਇਸੇ ਲਈ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਤ ਹੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੧॥

ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ਰਿਦੈ ਜਿਨਿ ਮਾਨਿਆ ॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਤਿਨਿ ਮੂਲੁ ਪਛਾਨਿਆ ॥ ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ॥ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ ਭੈ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਬਸਾਨਾ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜਿਆ ਤਿਸੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨਾ ॥ ਬਸਤੁ ਮਾਹਿ ਲੇ ਬਸਤੁ ਗਡਾਈ ॥ ਤਾ ਕਉ ਭਿੰਨ ਨ ਕਹਨਾ ਜਾਈ ॥ ਬੂਝੈ ਬੂਝਨਹਾਰੁ ਬਿਬੇਕ ॥ ਨਾਰਾਇਨ ਮਿਲੇ ਨਾਨਕ ਏਕ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਡਾਈ=ਮਿਲਾ ਦਿਤੀ । ਬਿਬੇਕ=ਵਿਚਾਰ ।

ਅਰਥ—ਸਤ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਪ੍ਰਭੂ ਉਤੇ ਬੱਝ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੱਤ੍ਵ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਡਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਚੀਜ਼ ਮਿਲਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ । ਇਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ । ਕੋਈ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਰਾਇਣ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੨॥

ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ॥

ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸਦਾ ਪੂਜਾਰੀ ॥ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਕੈ ਮਨਿ ਪਰਤੀਤਿ ॥ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਸੇਵਕੁ ਜਾਨੈ ਸੰਗਿ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਨਾਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ ਸੇਵਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਪਾਲਨਹਾਰਾ ॥ ਸੇਵਕ ਕੀ ਰਾਖੈ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਜਿਸੁ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਰੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਮਾਰੈ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੂਜਾਰੀ=ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਸਮਾਰੈ=ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਸੇਵਕ ਸਦਾ ਹੀ ਮਾਲਕ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸੇਵਕ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੈ । ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਿਰਮਲ ਹੈ। ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਸੇਵਕ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਸੇਵਕ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਇਜ਼ਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਸੇਵਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸੇਵਕ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਭਾਵ—ਸੇਵਕ ਦੇ ਲੱਛਣ ਤੇ ਕਰਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਕਾ ਪਰਦਾ ਢਾਕੈ ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਸਰਪਰ ਰਾਖੈ ॥ ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਕਉ ਦੇਇ ਵਡਾਈ ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਾਮੁ ਜਪਾਈ ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪਿ ਪਤਿ ਰਾਖੈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕੋਇ ਨ ਲਾਖੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਕੋ ਨ ਪਹੂਚੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਊਚ ਤੇ ਊਚੇ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਲਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਦਹ ਦਿਸਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ । ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ=ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਆਪੇ ਪੜਦਾ ਢਕਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਰਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਤੋਂ ਆਪੇ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਵਾਂਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਆਪੇ ਹੀ ਇਜ਼ਤ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਗਤਿ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਚੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਦਸਾਂ ਦਿਸਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ॥੪॥

ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ ਮਹਿ ਕਲ ਰਾਖੈ ॥ ਭਸਮ ਕਰੈ

ਲਸਕਰ ਕੋਟਿ ਲਾਖੈ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਸਾਸੁ ਨ ਕਾਢਤ ਆਪਿ ॥ ਤਾ ਕਉ ਰਾਖਤ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ॥ ਮਾਨਸ ਜਤਨ ਕਰਤ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਕਰਤਬ ਬਿਰਥੇ ਜਾਤਿ ॥ ਮਾਰੈ ਨ ਰਾਖੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਰਾਖਾ ਸੋਇ ॥ ਕਾਹੇ ਸੋਚ ਕਰਹਿ ਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਅਲਖ ਵਿਡਾਣੀ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਲ=ਸ਼ਕਤੀ। ਲਸਕਰ=ਫੌਜ। ਵਿਡਾਣੀ=ਅਸਚਰਜ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਨਿਕੀ ਕੀੜੀ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਤਾਕਤ ਰਖ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਹ ਉਹ ਆਪ ਕਢਿਆ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰੇ। ਉਸ ਦੇ ਕਰਤਬ ਸਾਰੇ ਵਿਅਰਥ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਾਰਨ ਜਾਂ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਹ ਹੀ ਰਾਖਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਤੂੰ ਸੋਚਾਂ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਦਾ ਉਸ ਅਲਖ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ॥੫॥

ਬਾਰੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪੀਐ ॥ ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਧ੍ਰਪੀਐ ॥ ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ॥ ਤਿਸੁ

ਕਿਛੁ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਦ੍ਰਿਸਟਾਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਨਾਮੋ ਰੂਪੁ ਰੰਗੁ ॥ ਨਾਮੋ ਸੁਖੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਾ ਸੰਗੁ ॥ ਨਾਮ ਰਸਿ ਜੋ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ ॥ ਮਨ ਤਨ ਨਾਮਹਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਨੇ ॥ ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਨਾਮ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੈ ਸਦ ਕਾਮ ॥੬॥

ਅਰਥ—ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵੋ ਤਾਂ ਮਨ ਤਨ ਰੱਜ ਜਾਵੇਗਾ । ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਨਾਮ ਰਤਨ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ । ਉਸ ਕੋਲ ਨਾਮ ਹੀ ਧਨ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਰੰਗ ਹੈ । ਨਾਮ ਜਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਵਸਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਰਸ ਨਾਲ ਰੱਜੇ ਹਨ । ਉਹ ਮਨ ਤਨ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ । ਉਠਦਿਆਂ ਬਹਿੰਦਿਆਂ, ਸੁਤਿਆਂ ਨਾਮ ਹੀ ਜਪਦੇ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਇਹੋ ਕੰਮ ਹੈ ॥੬॥

ਬੋਲਹੁ ਜਸੁ ਜਿਹਬਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੈ ਜਨ ਕੀਨੀ ਦਾਤਿ ॥ ਕਰਹਿ ਭਗਤਿ ਆਤਮ ਕੈ ਚਾਇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਸਿਉ ਰਹਹਿ ਸਮਾਇ ॥ ਜੋ ਹੋਆ ਹੋਵਤ ਸੋ ਜਾਨੈ ॥ ਪ੍ਰਭ

ਅਪਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਉਨ ਬਖਾਨਉ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਗੁਨੁ ਕਹਿ ਏਕ ਨ ਜਾਨਉ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭ ਬਸਹਿ ਹਜੂਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਜਨ ਪੂਰੇ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਤਮ=ਮਨ । ਚਾਇ=ਉਤਸ਼ਾਹ, ਸ਼ੌਂਕ ।

ਅਰਥ—ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਜੀਭ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਸ਼ੌਂਕ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ । ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਣਹਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕੀ ਸੁਣਾਈਏ ? ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਗੁਣ ਵੀ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਪੂਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ॥੭॥

ਮਨ ਮੇਰੇ ਤਿਨ ਕੀ ਓਟ ਲੇਹਿ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਪਨਾ ਤਿਨ ਜਨ ਦੇਹਿ॥ ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਛਾਤਾ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਸਰਬ ਥੋਕ ਕਾ ਦਾਤਾ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸਰਨਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਦਰਸਿ ਸਭ ਪਾਪ ਮਿਟਾਵਹਿ ॥ ਅਵਰ ਸਿਆਨਪ ਸਗਲੀ

ਛਾਡੁ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਤੂ ਸੇਵਾ ਲਾਗੁ ॥ ਆਵਨੁ ਜਾਨੁ ਨ ਹੋਵੀ ਤੇਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਪੂਜਹੁ ਸਦ ਪੈਰਾ ॥੮॥੧੭॥

ਅਰਥ—ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਟ ਲੈ । ਹੇ ਮਨ ! ਆਪਣਾ ਮਨ ਤਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਦੇ ਦੇਹੁ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀਂ ਪਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਛਡ ਦੇਹ । ਅਤੇ ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹੁ । ਫਿਰ ਤੇਰਾ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਚਰਨ ਪੂਜਦਾ ਰਹੁ ॥੮॥੧੭॥

ਭਾਵ—ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੋ, ਉਹ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਣਗੇ । ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਕਲਿਆਣ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਿਖੁ ਉਧਰੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ=ਸੱਚਾ ਤੇ ਪੂਰਖ ਰੂਪ, 'ਏਕਾ ਪੁਰਖ ਸਬਾਈ ਨਾਰਿ' ਬਚਨ ਦੁਆਰਾ । ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਨਿਰੰਕਾਰ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਿਆਂ ਹੀ ਸਿਖ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ॥੧॥

ਭਾਵ—ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲੱਛਣ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਲੱਛਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਬੋਧਕ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ 'ਜਾਨਿਆ' ਪਦ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਂ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਂ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਤਾਂਤੇ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਸਿਖ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੈ। ਸਿਖ ਲਈ ਜੋ ਕਰਤਬ ਹਨ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਸੁਆਰਥੀ ਇਸ ਸਲੋਕ ਦੇ 'ਜਾਣਿਆ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ 'ਜਾਣੇਗਾ' ਬਣਾ ਕੇ ਭਵਿਖਤ ਸਮਾਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਆਪ ਏਜੰਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਣਾ ਕੇ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਫਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਸਟਪਦੀ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੀ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥ ਸੇਵਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲ॥ ਸਿਖ ਕੀ ਗੁਰੁ ਦੁਰਮਤਿ ਮਲੁ ਹਿਰੈ॥ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਚਰੈ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਹਾਟੈ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਨਾਮ ਧਨੁ ਦੇਇ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਵਡਭਾਗੀ ਹੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਾ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ਸਮਾਰੈ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੁਰਮਤਿ=ਖੋਟੀ ਮਤਿ, ਕਬੁਧਿ । ਹਿਰੈ=ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹਲਤ ਪਲਤ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ । ਸਮਾਰੈ=ਯਾਦ ਕਰੇ ।

ਅਰਥ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਸਦਾ ਹੀ ਦਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਦੀ ਕਬੁਧਿ ਰੂਪ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਿਖ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਸਿਖ ਦੇ ਬੰਧਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਿਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਆ ਹੈ । (ਉਸ) ਸਿਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਧਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ) ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਖ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਉਸ ਸਿਖ ਦਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗੁਰੂ ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਯਾਦ ਰਖਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਪਿਛੇ ਦਸਿਆ ਸੀ 'ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਸਿਖ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਖ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਕਰਤਬ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟ ਜਾਣਾ ਹੈ ।'

ਗੁਰ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਰਹੈ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹੈ ॥ ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਜਨਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ

ਸਦ ਧਿਆਵੈ ॥ ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥ ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥ ਅਪਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਕਰੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਲੇਇ ॥੨॥

ਅਰਥ—ਜੋ ਸੇਵਕ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਤਨ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਗਿਣਾਵੇ। ਮਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਮਨ ਵੇਚ ਦੇਵੇ। ਤਦ ਉਸ ਸੇਵਕ ਦੇ ਕੰਮ ਰਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਮਨਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕਰੇ। ਤਦ ਉਸ ਮਾਲਕ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਰਤਾਰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਆਪੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੇਵਕ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਕਾਮਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਵਾਸਨਾ ਬਧਾ ਆਵੈ ਜਾਵੈ।'

ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ॥ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਜਾਨੈ ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ

ਜੀਅ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹਿ ਜਨੁ ਜਨ ਮਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਏਕਹਿ ਆਪਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਭਰਮੁ ॥ ਸਹਸ ਸਿਆਨਪ ਲਇਆ ਨ ਜਾਈਐ ॥ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਬਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ=ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ । ਗਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਉਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਤੀਜਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਸੇਵਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਗੁਰੂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਭਗਤ ਹੈ ਅਤੇ ਭਗਤ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ । ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭਰਮ ਨਹੀਂ । ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸਿਖ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਪੁਨੀਤ ॥ ਪਰਸਤ ਚਰਨ ਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥ ਭੇਟਤ ਸੰਗਿ ਰਾਮ ਗੁਨ ਰਵੇ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਦਰਗਹ

ਗਵੇ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਕਰਨ ਆਘਾਨੇ ॥ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਤਮ ਪਤੀਆਨੇ ॥ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਅਖੵਓ ਜਾ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰੁ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪੇਖੈ ਹੋਇ ਸੰਤ ॥ ਗੁਣ ਬਿਅੰਤ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਰਸਤ=ਲਗਦਿਆਂ, ਛੋਂਹਦਿਆਂ । ਰਵੇ=ਗਾਵੇਂ । ਗਵੇ=ਪਹੁੰਚੇ । ਪਤੀਆਨੇ=ਪਤੀਜਨਾ ।

ਅਰਥ—ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਫਲ ਹੈ, ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਪਵਿਤਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗਦਿਆਂ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੇਂ ਹਨ ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ । ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਕੰਨ ਰੱਜ ਗਏ ਹਨ । ਮਨ ਸੰਤੋਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਬੱਝ ਗਿਆ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਣ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਪੁਰ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਭਰੋਸਾ ਬੱਝ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਿਹਰ ਆਪੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਹਬਾ ਏਕ ਉਸਤਤਿ ਅਨੇਕ ॥ ਸਤਿ

ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਬਿਬੇਕ ॥ ਕਾਹੂ ਬੋਲ ਨ ਪਹੁਚਤ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਪ੍ਰਭ ਨਿਰਬਾਨੀ ॥ ਨਿਰਾਹਾਰ ਨਿਰਵੈਰ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ ॥ ਅਨਿਕ ਭਗਤ ਬੰਦਨ ਨਿਤ ਕਰਹਿ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਸਿਮਰਹਿ ॥ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਨੇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪਨੇ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਮ=ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ । ਅਗੋਚਰ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾ ਵੇਖ ਸਕਣ । ਨਿਰਬਾਨੀ=ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਦੁਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ਨਿਰਾਹਾਰ=ਆਹਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਾਂ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ।

ਅਰਥ—ਜੀਭ ਇਕ ਹੈ, ਉਸਤਤਿ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ? ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਨ ਹੈ । ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨਾਲ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦਾ । (ਕਿਉਂਕਿ) ਨਿਰਬਾਣ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਅਗਮ ਤੇ ਅਗੋਚਰ ਹੈ । ਨਿਰਾਹਾਰ, ਨਿਰਵੈਰ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ । ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਭਗਤ ਰੋਜ਼ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਰਾਧਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਪਿਆ ਹੈ ॥੫॥

ਇਹੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੈ ਅਮਰੁ ਸੋ ਹੋਇ ॥ ਉਸੁ ਪੁਰਖ ਕਾ ਨਾਹੀ ਕਦੇ ਬਿਨਾਸ ॥ ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੁਨਤਾਸ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਇ ॥ ਸਚੁ ਉਪਦੇਸੁ ਸੇਵਕ ਕਉ ਦੇਇ ॥ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨ ਲੇਪੁ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਖੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਏਕੁ ॥ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀਪਕ ਪਰਗਾਸੇ ॥ ਨਾਨਕ ਭਰਮ ਮੋਹ ਦੁਖ ਤਹ ਤੇ ਨਾਸੇ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਣਤਾਸ=ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਕਰਤਾਰ।

ਅਰਥ—ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਸ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਵਸਦਿਆਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਹ ਦਾ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦੀਵਾ ਉਹ ਬਾਲ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਭਰਮ ਤੇ ਮੋਹ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕੁਝ ਕੁ

ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹਾ ਕਰਤਾਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਗਰਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਡਾਢਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਪ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਅਤੇ ਦਾਤੇ ਹਨ।

ਤਪਤਿ ਮਾਹਿ ਠਾਢਿ ਵਰਤਾਈ ॥ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਦੂਖ ਨਾਠੇ ਭਾਈ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਮਿਟੇ ਅੰਦੇਸੇ ॥ ਸਾਧੂ ਕੇ ਪੂਰਨ ਉਪਦੇਸੇ ॥ ਭਉ ਚੂਕਾ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਬਸੇ ॥ ਸਗਲ ਬਿਆਧਿ ਮਨ ਤੇ ਖੈ ਨਸੇ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਸਾ ਤਿਨਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ਥਿਤਿ ਪਾਈ ਚੂਕੇ ਭ੍ਰਮ ਗਵਨ ॥ ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸ੍ਰਵਨ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅੰਦੇਸੇ=ਫਿਕਰ। ਬਿਆਧਿ=ਰੋਗ। ਖੈ=ਨਾਸ। ਥਿਤਿ= ਇਸਥਿਤ, ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਵਸੇਬਾ। ਭ੍ਰਮ=ਗੇੜ। ਗਵਨ=ਫਿਰਨਾ।

ਅਰਥ—ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਠੰਡ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ! ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਫਿਕਰ ਵੀ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਇਹ ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਡਰ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਜਾ) ਵਸੇ ਹਾਂ। ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਭ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਮਨ ਤੋਂ

ਨਸ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਜਿਸ ਦਾ ਦਾਸ ਸਾਂ ਉਸੇ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮੁਰਾਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ । ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਵਸੇਬਾ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਦਾ ਫਿਰਨਾ ਮੁਕ ਗਿਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਹਰਿ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਨ ਦਾ ਇਹ ਫਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥੭॥

ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ ॥ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ ॥ ਅਪਨੇ ਚਰਿਤ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬਨਾਏ ॥ ਅਪੁਨੀ ਕੀਮਤਿ ਆਪੇ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਰਵਿਆ ਰੂਪ ਰੰਗ ॥ ਭਏ ਪ੍ਰਗਾਸ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗ ॥ ਰਚਿ ਰਚਨਾ ਅਪਨੀ ਕਲ ਧਾਰੀ ॥ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥੮॥੧੯॥

ਅਰਥ—ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਗੁਣ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਵੀ ਉਹ ਹੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੋਹੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਆਪੇ ਬਣਾਏ ਹਨ । ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਕ ਉਹ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸਾਰ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਰੰਗਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗੂੰ ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਿਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਰਚਨਾ ਰਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਟਿਕਾਈ

ਹੋਈ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਸ ਉਪਰੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੮॥੧੮॥

ਸਲੋਕੁ ॥

ਸਾਥਿ ਨ ਚਾਲੈ ਬਿਨੁ ਭਜਨ ਬਿਖਿਆ ਸਗਲੀ ਛਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਮਾਵਨਾ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਧਨੁ ਸਾਰੁ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ । ਛਾਰੁ=ਸਵਾਹ । ਸਾਰੁ=ਸਰੇਸ਼ਟ, ਅਸਲ ।

ਅਰਥ—ਹਰੀ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ, ਸਾਰੀ ਮਾਇਆ ਸਵਾਹ ਰੂਪ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਰੂਪ ਕਮਾਈ ਕਰੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਏਹੋ ਅਸਲੀ ਧਨ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ, ਇਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ।

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਏਕੁ ਸਿਮਰਿ ਨਾਮ ਆਧਾਰੁ ॥ ਅਵਰਿ ਉਪਾਵ ਸਭਿ ਮੀਤ ਬਿਸਾਰਹੁ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਿਦ ਮਹਿ ਉਰਿ ਧਾਰਹੁ ॥ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਰਥੁ ॥ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਗਹਹੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਵਥੁ ॥ ਇਹੁ ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ ਹੋਵਹੁ ਭਗਵੰਤ ॥

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਮੰਤ ॥ ਏਕ ਆਸ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਸਰਬ ਰੋਗ ਨਾਨਕ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦ੍ਰਿੜ=ਪੱਕੀ। ਗਹਹੁ=ਫੜੋ। ਵਥੁ=ਵਸਤੂ। ਭਗਵੰਤ=ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ, ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ। ਮੰਤ=ਉਪਦੇਸ਼।

ਅਰਥ—ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਆਸਰਾ ਰਖੋ। ਹੇ ਮਿਤਰੋ! ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਉਪਾਵ ਛੱਡ ਦੇਵੋ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖੋ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਉਸ ਹਰੀ ਦੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਕੇ ਫੜੋ। ਇਹ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਵੋਗੇ। ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਨਿਰਮਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕੋ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਤੇ ਰੋਗ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ ॥੧॥

ਜਿਸੁ ਧਨ ਕਉ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਉਠਿ ਧਾਵਹਿ ॥ ਸੋ ਧਨੁ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਾਵਹਿ ॥ ਜਿਸੁ ਸੁਖ ਕਉ ਨਿਤ ਬਾਛਹਿ ਮੀਤ ॥ ਸੋ ਸੁਖੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਪਰੀਤਿ ॥ ਜਿਸੁ ਸੋਭਾ ਕਉ ਕਰਹਿ ਭਲੀ ਕਰਨੀ ॥ ਸਾ ਸੋਭਾ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਨੀ ॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵੀ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਰੋਗੁ ਮਿਟੈ ਹਰਿ ਅਵਖਧੁ ਲਾਇ॥ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਮਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ॥ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਦਰਗਹਿ ਪਰਵਾਨੁ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਾਛਹਿ=ਚਾਹੁੰਦੇ। ਕਰਨੀ=ਕਰਤੂਤ। ਅਵਖਧ=ਦਵਾਈ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਧਨ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਚੁਤਰਫੇ ਦੌੜਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਧਨ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇਗਾ। ਹੇ ਮਿਤਰੋ! ਜਿਸ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਸੁਖ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕੀਤਿਆਂ ਲੱਭੇਗਾ। ਜਿਸ ਸੋਭਾ ਲਈ ਚੰਗੀ ਕਰਤੂਤ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਸੋਭਾ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਿਆਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਜਿਹੜਾ ਰੋਗ ਅਨੇਕਾਂ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਕੀਤਿਆਂ ਵੀ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਹਰਿ ਨਾਮ ਦਾਰੂ ਦੇ ਲਾਇਆਂ ਉਹ ਰੋਗ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਸਲੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਮਨੁ ਪਰਬੋਧਹੁ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ॥ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਵਤ ਆਵੈ ਠਾਇ॥ ਤਾ ਕਉ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ॥ ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਸੈ ਹਰਿ ਸੋਇ॥ ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਂਢਾ ਹਰਿ ਨਾਉ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਉ॥ ਭਉ ਬਿਨਸੈ ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਆਸ॥ ਭਗਤਿ

ਭਾਇ ਆਤਮ ਪਰਗਾਸ ॥ ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਜਾਇ ਬਸੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਾਟੀ ਜਮ ਫਾਸੀ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਰਬੋਧਹੁ=ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੋ । ਧਾਵਤ=ਦੌੜਦਾ ਹੋਇਆ । ਭਾਇ=ਪ੍ਰੇਮ ।

ਅਰਥ—ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੋ । ਦਸਾਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਲ ਦੌੜਦਾ ਮਨ ਟਿਕਾਣੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ । ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸੱਚਾ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਕਰਨੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗੂੰ ਤੱਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਠੰਡਾ ਹੈ । ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਹੀ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਈਦਾ ਹੈ । ਡਰ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਕੀਤਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਉਸ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾ ਵਸੀਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇਗੀ ॥੩॥

ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੁ ਕਹੈ ਜਨੁ ਸਾਚਾ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਸੋ ਕਾਚੋ ਕਾਚਾ ॥ ਆਵਾ ਗਵਨੁ ਮਿਟੈ ਪ੍ਰਭ ਸੇਵ ॥ ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਸਰਨਿ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਇਉ ਰਤਨ ਜਨਮ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਆਧਾਰੁ ॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਨ ਛੂਟਨਹਾਰੇ ॥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਬੇਦ

ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਮਨੁ ਲਾਇ ॥ ਮਨਿ ਬੰਛਤ ਨਾਨਕ ਫਲ ਪਾਇ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਵਾ ਗਵਨ=ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ, ਜੰਮਨਾ ਮਰਨਾ। ਬੰਛਤ=ਇੱਛੇ ।

ਅਰਥ—ਤਤ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੱਚ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਕੱਚਾ ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਿਆਂ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਮਿਟਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੇਵ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਿਆਂ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਤਨ ਵਰਗੇ ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਕਰੋ। ਅਨੇਕਾਂ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਕੀਤਿਆਂ ਵੀ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਭਾਵੇਂ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਵੇਦ ਵਿਚਾਰ ਲਵੋ ਤਾਂ ਵੀ ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾਓਗੇ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਕੇਵਲ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰੁਚੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਵੋ।

ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲਸਿ ਤੇਰੈ ਧਨਾ ॥ ਤੂੰ ਕਿਆ ਲਪਟਾਵਹਿ ਮੂਰਖ ਮਨਾ ॥ ਸੁਤ ਮੀਤ ਕੁਟੰਬ ਅਰੁ ਬਨਿਤਾ ॥ ਇਨ ਤੇ ਕਹਹੁ ਤੁਮ ਕਵਨ ਸਨਾਥਾ ॥ ਰਾਜ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ਬਿਸਥਾਰ ॥

ਇਨ ਤੇ ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਛੁਟਕਾਰ ॥ ਅਸੁ ਹਸਤੀ ਰਥ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ਝੂਠਾ ਡੰਫੁ ਝੂਠੁ ਪਾਸਾਰੀ ॥ ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਤਿਸੁ ਬੁਝੈ ਨ ਬਿਗਾਨਾ ॥ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਨਾਨਕ ਪਛੁਤਾਨਾ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਨਿਤਾ=ਇਸਤਰੀ । ਸਨਾਥਾ=ਸੁਖ । ਅਸੁ=ਘੋੜਾ । ਹਸਤੀ=ਹਾਥੀ । ਡੰਫ=ਦਿਖਾਵਾ ।

ਅਰਥ—ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਧਨ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ ! ਤੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਲਪਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ । ਪੁੱਤਰ, ਮਿੱਤਰ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ (ਦਸ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਰਾਜ ਦੇ ਰੰਗ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਸਾਰੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦਸ ਕਿਸ ਦਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ, ਰਥ ਆਦਿਕ ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਵੀ ਝੂਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਸਾਰੇ ਵੀ ਝੂਠੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਕੁਝ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਛਤਾਵੇਗਾ ॥੫॥

ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਤੂੰ ਲੇਹਿ ਇਆਨੇ ॥ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ਬਹੁ ਡੂਬੇ ਸਿਆਨੇ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਮਨ ਮੀਤ ॥ ਨਿਰਮਲ ਹੋਇ ਤੁਮ੍ਾਰੋ ਚੀਤ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਜਾਹਿ ॥

ਆਪਿ ਜਪਹੁ ਅਵਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ ॥ ਸੁਨਤ ਕਹਤ ਰਹਤ ਗਤਿ ਪਾਵਹੁ ॥ ਸਾਰ ਭੂਤ ਸਤਿ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ ॥ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਰ ਭੂਤ=ਅਸਲੀ ਵਸਤੂ । ਕਿਲਬਿਖ=ਪਾਪ ।

ਅਰਥ—ਏ ਇਆਣੇ ! ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰ, ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਿਆਣੇ ਵੀ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਏ ਹਨ । ਹੇ ਮਿਤਰੋ ! ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੋ । ਤੁਹਾਡਾ ਚਿਤ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖੋ । ਤਦ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ । ਆਪ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪੋ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਵਾਵੋ । ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ, ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ਹਰੀ ਦਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਹੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਰੇਸ਼ਟ ਵਸਤੂ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਾਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ॥੬॥

ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤੇਰੀ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲੁ ॥ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਫੈਲੁ ॥ ਹੋਹਿ ਅਚਿੰਤੁ ਬਸੈ ਸੁਖ ਨਾਲਿ ॥ ਸਾਸਿ ਗ੍ਰਾਸਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ਛਾਡਿ ਸਿਆਨਪ ਸਗਲੀ ਮਨਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਾਵਹਿ ਸਚੁ ਧਨਾ ॥ ਹਰਿ

ਪੂੰਜੀ ਸੰਚਿ ਕਰਹੁ ਬਿਉਹਾਰੁ ॥ ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਦਰਗਹ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਏਕੋ ਦੇਖੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਾ ਕੈ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਫੈਲੁ=ਪਸਾਰਾ । ਅਚਿੰਤ=ਬੇਫਿਕਰ । ਗ੍ਰਾਸਿ=ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ । ਸੰਚਿ='ਕੱਠੀ ਕਰਨਾ । ਜੈਕਾਰ=ਅਨੰਦ । ਨਿਰੰਤਰ= ਇਕ ਰਸ, ਸਮਾਨ । ਮਸਤਕਿ=ਮੱਥਾ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਮਨ ! ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਤੇਰੀ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਹਉਮੈ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਵੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਵਸੇਂਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਯਾਦ ਕਰ । ਹੇ ਮਨ ! ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਛੱਡ ਦੇ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਸੱਚਾ ਧਨ ਲੈ । ਅਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਸ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਸੱਚ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਸੁਖ ਪਾ ਕੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨੰਦ ਭੋਗੇਂਗਾ । ਸਾਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਖ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਅਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਏਕੋ ਜਪਿ ਏਕੋ ਸਾਲਾਹਿ ॥ ਏਕੁ ਸਿਮਰਿ ਏਕੋ ਮਨ ਆਹਿ ॥ ਏਕਸ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ਅਨੰਤ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਜਾਪਿ ਏਕ ਭਗਵੰਤ ॥ ਏਕੋ ਏਕੁ ਏਕੁ ਹਰਿ ਆਪਿ ॥ ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ

ਰਹਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਆਪਿ ॥ ਅਨਿਕ ਬਿਸਥਾਰ ਏਕ ਤੇ ਭਏ ॥ ਏਕੁ ਅਰਾਧਿ ਪਰਾਛਤ ਗਏ ॥ ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਏਕੁ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਤਾ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਇਕੁ ਜਾਤਾ ॥੮॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਲਾਹਿ=ਉਪਮਾ ਕਰਨੀ । ਆਹਿ=ਚਾਹਿ । ਅਨੰਤ= ਬੇਅੰਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਆਵੇ । ਭਗਵੰਤ=ਨਿਰੰਕਾਰ । ਪਰਾਛਤ= ਪਾਪ ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਨੂੰ ਜਪ ਅਤੇ ਇਕੋ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰ । ਇਕ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕੋ ਦੀ ਚਾਹ ਰਖ । ਇਕ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਗਾਉ । ਮਨ ਤਨ ਇਕੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੀ ਜਾਣ । ਇਕ ਹਰੀ ਹੀ ਆਪ ਇਕੋ ਇਕ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਕ ਤੋਂ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਪਸਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਕ ਨੂੰ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਤਨ ਅੰਦਰ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਕ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ॥੮॥੧੯॥

ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਰਬੱਤ ਨੂੰ ਇਕ ਦੇ ਜਾਪ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਰੋਜ਼ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਕੋ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਓਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਾਰ (ਵਸਤੂ ਮੈਂ) ਨਾਮ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਵੈ ਬਿਰਲਾ ਕੋਇ ॥ ਜਿਨ ਚਾਖਿਆ ਸੇ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ ॥ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਨਹੀ ਡੋਲਾਨੇ ॥ ਸੁਭਰ ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਰੰਗਿ ॥ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਪਰੇ ਸਰਨਿ ਆਨ ਸਭ ਤਿਆਗਿ ॥ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਅਨਦਿਨੁ ਲਿਵ ਲਾਗਿ ॥ ਬਡਭਾਗੀ ਜਪਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥੨॥

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਹਰੀ ਰਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਹਰਿ ਰਸ ਚੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਜਨ ਰੱਜ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਡੋਲਦੇ ਨਹੀਂ। ਹਰਿ ਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਨਾਲ ਨਕੋ ਨਕ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਪਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲਗਨ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਵਡਭਾਗੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ

ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੁਣ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਣੀ ਪਿਆ ਹਾਂ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਦੀ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲਾ ਲਉ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਜਾਚਕ ਜਨੁ ਜਾਚੈ ਪ੍ਰਭ ਦਾਨੁ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਮਾਗਉ ਧੂਰਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮੇਰੀ ਸਰਧਾ ਪੂਰਿ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਹਿ ਧਿਆਵਉ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਾਗੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਨਿਤ ਨੀਤਿ ॥ ਏਕ ਓਟ ਏਕੋ ਆਧਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਮਾਗੈ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਸਾਰੁ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਾਚਕ=ਮੰਗਤਾ । ਜਾਚੈ=ਮੰਗਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੰਗਤਾ ਜਨ ਦਾਸ ਮੰਗਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਹਰੀ ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦਿਓ । ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰੀ ਕਰੋ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਹੀ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗ ਗਈ ਹੈ ।

ਹੈ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਵਸਤੂ ਕਹਿ ਕੇ ਦੂਜੀ ਨਾਮ ਦੇ ਜਾਪ ਦਾ ਫਲ 'ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ' ਕਹਿ ਕੇ ਸੂਚਨ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪੋ ।

ਸੇਵਕ ਕੀ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਭਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਮਤਿ ਲਈ ॥ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇਓ ਦਇਆਲੁ ॥ ਸੇਵਕੁ ਕੀਨੋ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਮੁਕਤਿ ਜਨੁ ਭਇਆ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੂਖੁ ਭ੍ਰਮੁ ਗਇਆ ॥ ਇਛ ਪੁਨੀ ਸਰਧਾ ਸਭ ਪੂਰੀ ॥ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਦ ਸੰਗਿ ਹਜੂਰੀ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਸਾ ਤਿਨਿ ਲੀਆ ਮਿਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤੀ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁੰਨੀ=ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ । ਨਾਮਿ=ਨਾਮੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਵੇ, ਕਰਤਾਰ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਸੇਵਕ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਿਰਮਲ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਹੈ । ਜਿਸ ਦਾਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਆਲ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਸ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜ ਕੇ ਉਹ ਜਨ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਜੰਮਨ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਤੇ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭਰਮ ਵੀ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ । ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਜੋ ਸਭ ਵਿਚ

ਰਵ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਨਾਲ ਤੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਦਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿ ਘਾਲ ਨ ਭਾਨੈ ॥ ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿ ਕੀਆ ਜਾਨੈ ॥ ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿਨਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਦੀਆ ॥ ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿ ਜੀਵਨ ਜੀਆ ॥ ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਰਾਖੈ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਬਿਰਲਾ ਲਾਖੈ ॥ ਸੋ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਜਿ ਬਿਖੁ ਤੇ ਕਾਢੈ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਟੂਟਾ ਗਾਢੈ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਤਤੁ ਇਹੈ ਬੁਝਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਨਾਨਕ ਜਨ ਧਿਆਇਆ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਘਾਲ=ਕਮਾਈ। ਭਾਨੈ=ਨਹੀਂ ਗਵਾਉਂਦਾ। ਲਾਖੈ=ਜਾਣਦਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜੀਵ ਦੀ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਸਾਰਦਾ ਹੈਂ? ਜੋ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਸਾਰਦਾ ਹੈਂ? ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਸਰਦਾ ਹੈਂ? ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ? ਜਿਹੜਾ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ

ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਸਾਰਦਾ ਹੈਂ ? ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕਢਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਟੁਟਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਸਾਰਦਾ ਹੈਂ ? ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਚੇਤੇ ਕਰਾ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ । ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਸ ਕੇ ਜਤਾਇਆ ਹੈ । ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਾਸਲ ਕਰੋ, ਫਿਰ ਨਾਮ ਜਪੋ । ਤਦ ਕਰਤਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਏਗਾ ।

ਸਾਜਨ ਸੰਤ ਕਰਹੁ ਇਹੁ ਕਾਮੁ ॥ ਆਨ ਤਿਆਗਿ ਜਪਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ॥ ਆਪਿ ਜਪਹੁ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ ॥ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਤਰੀਐ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਭਗਤੀ ਤਨੁ ਹੋਸੀ ਛਾਰੁ ॥ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਸੂਖ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ॥ ਬੂਡਤ ਜਾਤ ਪਾਏ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ ਸਗਲ ਦੂਖ ਕਾ ਹੋਵਤ ਨਾਸੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਗੁਨਤਾਸੁ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਨ=ਹੋਰ । ਨਿਧਿ=ਸਥਾਨ, ਖਜ਼ਾਨਾ, ਸਮੁੰਦਰ । ਗੁਣਤਾਸੁ=ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਇਹ ਕੰਮ ਕਰੋ । ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪੋ । ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਹੀ ਸੁਖ ਹਾਸਲ ਕਰੋਗੇ । ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਵੀ ਜਪੋ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਪਵਾਵੋ । ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤਰਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਸਰੀਰ ਸਵਾਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਨਿਧੀ ਤਾਂ ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ । ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਡੁਬਦਾ ਜਾਂਦਾ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਉਧਾਰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ ॥੫॥

ਉਪਜੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਚਾਉ ॥ ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਇਹੀ ਸੁਆਉ ॥ ਨੇਤ੍ਰਹੁ ਪੇਖਿ ਦਰਸੁ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ ਸਾਧ ਚਰਨ ਧੋਇ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਰੰਗੁ ॥ ਬਿਰਲਾ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ਸੰਗੁ ॥ ਏਕ ਬਸਤੁ ਦੀਜੈ ਕਰਿ ਮਇਆ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਲਇਆ ॥ ਤਾ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਹਿਆ ਸਰਬ ਸਮਾਇ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਾਉ=ਉਤਸ਼ਾਹ, ਉਮੰਗ । ਸੁਆਉ=ਸਵਾਰਥ, ਮਤਲਬ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ, ਕੰਮ ।

ਅਰਥ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਦਾ ਚਾਉ ਹੈ। ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਏਹੋ ਕੰਮ ਸੁਝਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤਨ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦੇਹ। ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪ ਲਵਾਂ। ਤਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਵੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਪ੍ਰਭ ਬਖਸੰਦ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ॥ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਸਦਾ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਪਾਲ ॥ ਸਰਬ ਘਟਾ ਕਰਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾਰ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ॥ ਜੋ ਜੋ ਜਪੈ ਸੁ ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ ॥ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਲਾਵੈ ਮਨ ਹੀਤ ॥ ਹਮ ਨਿਰਗੁਨੀਆਰ ਨੀਚ ਅਜਾਨ ॥ ਨਾਨਕ ਤੁਮਰੀ ਸਰਨਿ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਛਲ=ਵਤਸਲ, ਪਿਆਰਾ । ਘਟਾਂ=ਜੀਵਾਂ । ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ=ਪਾਲਣਾ । ਹੀਤ=ਪਿਆਰ ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਦੀਨਾਂ ਉਪਰ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਅਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ । ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਾਲਕ ਗੋਵਿੰਦ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਨਾਥ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਆਦਿ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਨਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤਾਰ ਹੈ । ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ । ਜੋ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਮਨ ਦਾ ਹਿਤ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣਾ, ਨੀਚ ਤੇ ਅਜਾਨ ਹਾਂ । ਪਰ ਹੇ ਭਗਵਾਨ ਪੁਰਖ ! ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਗਤ ਹੈ ॥੭॥

ਸਰਬ ਬੈਕੁੰਠ ਮੁਕਤਿ ਮੋਖ ਪਾਏ ॥ ਏਕ ਨਿਮਖ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਏ ॥ ਅਨਿਕ ਰਾਜ ਭੋਗ ਬਡਿਆਈ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਕਥਾ ਮਨਿ ਭਾਈ ॥ ਬਹੁ ਭੋਜਨ ਕਾਪਰ ਸੰਗੀਤ ॥ ਰਸਨਾ ਜਪਤੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨੀਤ ॥ ਭਲੀ ਸੁ ਕਰਨੀ ਸੋਭਾ ਧਨਵੰਤ ॥ ਹਿਰਦੈ ਬਸੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਮੰਤ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਦੇਹੁ ਨਿਵਾਸ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਨਾਨਕ ਪਰਗਾਸ ॥੮॥੨੦॥

ਅਰਥ—ਬੈਕੁੰਠ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ, ਅਤੇ ਕੈਵਲਜ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਇਕ ਨਿਮਖ ਭਰ ਵੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭੋਗ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਥਾ ਚੰਗੀ ਲਗੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਕਪੜੇ ਤੇ ਰਾਗ ਦਾ ਅਨੰਦ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਜੀਭ ਰੋਜ਼ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਰਨੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤੇ ਸੋਭਾ ਵੀ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਓਹੀ ਧਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰ ਸਹਿਤ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦਾ ਵਸੇਬਾ ਦੇਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੋਂ ਹੀ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਈ ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੮॥੨੦॥

ਸਲੋਕੁ ॥

ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ॥ ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਰਗੁਨ=ਗੁਣਾਂ ਸੰਜੁਗਤ, ਮੂਰਤਿ ਮਾਨ, ਦੇਹ ਵਾਲਾ। ਸੁੰਨ=ਅਫੁਰ, ਸੰਕਲਪ ਰਹਿਤ ਦਸ਼ਾ। ਜਾਪਿ=ਜਾਪਦਾ, ਦਿਸਦਾ।

ਅਰਥ—ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਪੇ ਸਰਗੁਣ ਤੇ ਆਪੇ ਨਿਰਗੁਣ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਆਪੇ ਹੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਮੁੜ ਆਪੇ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਜਬ ਅਕਾਰੁ ਇਹੁ ਕਛੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥

ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਤਬ ਕਹ ਤੇ ਹੋਤਾ ॥ ਜਬ ਧਾਰੀ ਆਪਨ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ॥ ਤਬ ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਿਸੁ ਸੰਗਿ ਕਮਾਤਿ ॥ ਜਬ ਇਸ ਕਾ ਬਰਨੁ ਚਿਹਨੁ ਨ ਜਾਪਤ ॥ ਤਬ ਹਰਖ ਸੋਗ ਕਹੁ ਕਿਸਹਿ ਬਿਆਪਤ ॥ ਜਬ ਆਪਨ ਆਪ ਆਪਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥ ਤਬ ਮੋਹ ਕਹਾ ਕਿਸੁ ਹੋਵਤ ਭਰਮ ॥ ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਆਪਿ ਵਰਤੀਜਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਰੋਧ=ਮੁਖਾਲਫਤ । ਬਰਨ=ਜਾਤਾਂ । ਚਿਹਨ=ਭੇਖ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ । ਵਰਤੀਜਾ=ਵਰਤਾਉਂਦਾ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਇਸ ਜਗਤ ਦਾ ਅਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਓਦੋਂ ਪਾਪ ਤੇ ਪੁੰਨ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ? ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ? ਓਦੋਂ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਕੋਈ ਕਿਸ ਨਾਲ ਕਮਾਉਂਦਾ ਸੀ ? ਜਦ ਇਸ ਜਗਤ ਦਾ ਕੋਈ ਰੰਗ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਸੀ । ਤਦ ਦਸੋ ਹਰਖ ਸੋਗ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ? ਜਦ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸੀ । ਤਦ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮੋਹ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਭਰਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ? ਆਪਣੇ ਖੇਲ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਜੋ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੀ ਜੀਵ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਹੈਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ

ਤਾਂ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਸੀ ? ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਪਾਇਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਲਕ ਆਪੇ ਹੀ ਮਿਟੀ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾ ਕੇ ਇਕ ਨੂੰ ਵਡਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੀ ਭਲਿਆਈ ਬੁਰਿਆਈ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਦੁਖ, ਸੁਖ, ਗਰੀਬੀ, ਅਮੀਰੀ, ਜਸ, ਅਪਜਸ ਆਦਿਕ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ, ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਨਹੀਂ। ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਸਚਰਜ ਖੇਡ ਹੈ।

ਜਬ ਹੋਵਤ ਪ੍ਰਭ ਕੇਵਲ ਧਨੀ ॥ ਤਬ ਬੰਧ ਮੁਕਤਿ ਕਹੁ ਕਿਸ ਕਉ ਗਨੀ ॥ ਜਬ ਏਕਹਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥ ਤਬ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਕਹੁ ਕਉਨ ਅਉਤਾਰ ॥ ਜਬ ਨਿਰਗੁਨ ਪ੍ਰਭ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ॥ ਤਬ ਸਿਵ ਸਕਤਿ ਕਹਹੁ ਕਿਤੁ ਠਾਇ ॥ ਜਬ ਆਪਹਿ ਆਪਿ ਅਪਨੀ ਜੋਤਿ ਧਰੈ ॥ ਤਬ ਕਵਨ ਨਿਡਰੁ ਕਵਨ ਕਤ ਡਰੈ ॥ ਆਪਨ ਚਲਿਤ ਆਪਿ ਕਰਨੈਹਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਨੀ=ਵਿਚਾਰੀਏ। ਅਉਤਾਰ=ਜਨਮ, ਆਉਣਾ। ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ=ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਮਾਲਕ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਦੱਸੋ ਓਦੋਂ ਬੰਧਨ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਕਿਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰੀਏ। ਜਦ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਹਰੀ ਇਕੋ ਹੀ

ਸੀ। ਦਸੋ, ਓਦੋਂ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਕੌਣ ਆਉਂਦਾ (ਜਾਂਦਾ ਸੀ) ਜਦੋਂ ਨਿਰਗੁਣ ਪ੍ਰਭੂ (ਆਪਣੇ) ਸਹਜ (ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸੀ) ਦੱਸੋ, ਓਦੋਂ ਪੁਰਖ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਵਸਦੇ ਸਨ ? ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਟਿਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਓਦੋਂ ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਅਤੇ ਕੌਣ ਨਿਡਰ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਕੌਤਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਤੇ ਅਪਾਰ ਹੈ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ 'ਪੁਰਖ' ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਭੁਲ ਵਿਚ ਨਾ ਵੱਸੋ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝੋ ਜੋ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਅਬਿਨਾਸੀ ਸੁਖ ਆਪਨ ਆਸਨ ॥ ਤਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਹੁ ਕਹਾ ਬਿਨਾਸਨ ॥ ਜਬ ਪੂਰਨ ਕਰਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ਤਬ ਜਮ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਕਹਹੁ ਕਿਸੁ ਹੋਇ ॥ ਜਬ ਅਬਿਗਤ ਅਗੋਚਰ ਪ੍ਰਭ ਏਕਾ ॥ ਤਬ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਕਿਸੁ ਪੂਛਤ ਲੇਖਾ ॥ ਜਬ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਅਗੋਚਰ ਅਗਾਧੇ ॥ ਤਬ ਕਉਨ ਛੁਟੇ ਕਉਨ ਬੰਧਨ ਬਾਧੇ ॥ ਆਪਨ ਆਪ ਆਪ ਹੀ ਅਚਰਜਾ ॥

ਨਾਨਕ ਆਪਨ ਰੂਪ ਆਪ ਹੀ ਉਪਰਜਾ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਸਨ=ਅਸਥਾਨ, ਸਰੂਪ । ਤ੍ਰਾਸ=ਡਰ । ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ=ਜੀਵ ਦੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ, ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਜੀਵ ਕੋਲੋਂ ਹਿਸਾਬ ਪੁਛਦੇ ਹਨ । ਉਪਰਜਾ=ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਨਾਸ ਰਹਿਤ ਕਰਤਾਰ ਆਪਣੇ ਅਸਥਾਨ ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਸਦਾ ਸੀ। ਓਦੋਂ ਦਸੋ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਬਿਨਾਸ ਕਿਸ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ? ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੀ ਪੂਰਨ ਸੀ। ਓਦੋਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਦਸੋ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ? ਜਦੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਅਵਜਕਤ ਤੇ ਅਗੋਚਰ ਸੀ। ਓਦੋਂ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਕਿਸ ਤੋਂ ਲੇਖਾ ਪੁਛਦੇ ਸਨ ? ਜਦੋਂ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇ ਅਗਾਧ ਅਗੋਚਰ ਹੀ ਮਾਲਕ ਸੀ ਓਦੋਂ ਕੌਣ ਛੁਟਦਾ ਤੇ ਕੌਣ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਬੱਝਦਾ ਸੀ ? ਉਹ ਆਪ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥੩॥

ਜਹ ਨਿਰਮਲ ਪੁਰਖੁ ਪੁਰਖ ਪਤਿ ਹੋਤਾ ॥ ਤਹ ਬਿਨੁ ਮੈਲੁ ਕਹਹੁ ਕਿਆ ਧੋਤਾ ॥ ਜਹ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਬਾਨ ॥ ਤਹ ਕਉਨ ਕਉ ਮਾਨ ਕਉਨ ਅਭਿਮਾਨ ॥ ਜਹ ਸਰੂਪ ਕੇਵਲ ਜਗਦੀਸ ॥ ਤਹ ਛਲ ਛਿਦ੍ਰ ਲਗਤ ਕਹੁ ਕੀਸ ॥ ਜਹ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੀ ਜੋਤਿ ਸੰਗਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ਤਹ ਕਿਸਹਿ ਭੂਖ ਕਵਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕਾ ਨਾਹਿ ਸੁਮਾਰੁ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਖ ਪਤਿ=ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਸਿਰਜਨਹਾਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਧੋਤਾ=ਨਿਰਮਲ । ਨਿਰਬਾਣ=ਬਾਣ ਰਹਿਤ । ਜਗਦੀਸ=ਜਗਤ+ਈਸ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ । ਕੀਸ=ਕਿਸ ਨੂੰ । ਸੁਮਾਰ=ਗਿਣਤੀ ।

ਅਰਥ—ਜਿਥੋਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਪਤੀ ਇਕ ਨਿਰਮਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸੋ ਹੋਰ ਕੌਣ ਮੈਲਾ ਅਤੇ ਕੌਣ ਧੋਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਜਿਥੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਮਾਇਆ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਉਥੇ ਕਿਸ ਦਾ ਆਦਰ ਤੇ ਕਿਸ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਜਿਥੇ ਜਗਤ ਦਾ ਈਸ਼ੂਰ ਹੀ ਸ਼ੁਧ ਸਰੂਪ ਹੈ । ਓਥੇ ਦੱਸੋ ਕਿਸ ਨੂੰ ਛਲ ਛਿਦ੍ਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਜਿਥੇ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦੀ ਜੋਤ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਥੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਭੁਖ ਤੇ ਕੌਣ ਰੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨ, ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਰਤਾ ਰੂਪ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਨੂੰ ਭੁਖ ਤਰੇਹ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ । ਆਦਰ ਅਨਾਦਰ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਛਲ ਕਪਟ ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ । ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੌਤਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਬ ਅਪਨੀ ਸੋਭਾ ਆਪਨ ਸੰਗਿ ਬਨਾਈ ॥ ਤਬ ਕਵਨ ਮਾਇ ਬਾਪ ਮਿਤ੍ਰ ਸੁਤ ਭਾਈ ॥ ਜਹ ਸਰਬ ਕਲਾ ਆਪਹਿ ਪਰਬੀਨ ॥ ਤਹ

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕਹਾ ਕੋਊ ਚੀਨ ॥ ਜਬ ਆਪਨ ਆਪੁ ਆਪਿ ਉਰਿ ਧਾਰੈ ॥ ਤਉ ਸਗਨ ਅਪਸਗਨ ਕਹਾ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਜਹ ਆਪਨ ਊਚ ਆਪਨ ਆਪਿ ਨੇਰਾ ॥ ਤਹ ਕਉਨ ਠਾਕੁਰੁ ਕਉਨੁ ਕਹੀਐ ਚੇਰਾ ॥ ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਨਾਨਕ ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਜਾਨਹੁ ਆਪਿ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨੇਰਾ=ਨੀਵਾਂ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਸੋਭਾ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ । ਓਦੋਂ ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਾਂ, ਪਿਓ, ਮਿੱਤਰ, ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਭਰਾ ਸੀ ? ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਚਤਰ ਸੀ । ਓਦੋਂ ਵੇਦਾਂ ਕਤੇਬਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ? ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਓਦੋਂ ਸ਼ਗਨ ਤੇ ਕੁਸ਼ਗਨ ਕੌਣ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰਦਾ ਸੀ ? ਜਦੋਂ ਆਪੇ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਨੀਵਾਂ ਸੀ । ਓਦੋਂ ਕੌਣ ਮਾਲਕ ਤੇ ਕੌਣ ਦਾਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ? ਉਸ ਅਸਚਰਜ ਦੇ ਅਸਚਰਜ ਕੌਤਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅਸਚਰਜ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਜਹ ਅਛਲ ਅਛੇਦ ਅਭੇਦ ਸਮਾਇਆ ॥ ਊਹਾ ਕਿਸਹਿ ਬਿਆਪਤ ਮਾਇਆ ॥ ਆਪਸ

ਕਉ ਆਪਹਿ ਆਦੇਸੁ ॥ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਕਾ ਨਾਹੀ ਪਰਵੇਸੁ ॥ ਜਹ ਏਕਹਿ ਏਕ ਏਕ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ਤਹ ਕਉਨੁ ਅਚਿੰਤੁ ਕਿਸੁ ਲਾਗੈ ਚਿੰਤਾ ॥ ਜਹ ਆਪਨ ਆਪੁ ਆਪਿ ਪਤੀਆਰਾ ॥ ਤਹ ਕਉਨੁ ਕਥੈ ਕਉਨੁ ਸੁਨਨੈਹਾਰਾ ॥ ਬਹੁ ਬੇਅੰਤ ਊਚ ਤੇ ਊਚਾ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਸ ਕਉ ਆਪਹਿ ਪਹੂਚਾ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਛਲ=ਛਲ ਰਹਿਤ । ਅਛੇਦ=ਨਾ ਕੱਟੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ਅਭੇਦ=ਭੇਦ ਰਹਿਤ । ਆਦੇਸੁ=ਨਮਸ਼ਕਾਰ । ਪਤੀਆਰਾ= ਪਤੀਜਿਆ।

ਅਰਥ—ਜਿਥੇ ਅਛਲ, ਅਭੇਦ ਤੇ ਅਭੇਦ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਮਾਇਆ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਜਿਥੇ ਆਪਣੇ (ਸਰੂਪ) ਨੂੰ ਆਪੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਥੇ ਇਕੋ ਇਕ ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਏਕਤਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਣ ਅਚਿੰਤ ਹੈ ? ਜਿਥੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਆਪੇ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਉਥੇ ਕੌਣ ਕਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਣ ਸੁਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ? ਵੱਡਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਉਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਚਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਆਪ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਨਹੀਂ । ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ

ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਜਹ ਆਪਿ ਰਚਿਓ ਪਰਪੰਚੁ ਅਕਾਰੁ॥ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਮਹਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰੁ॥ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਤਹ ਭਈ ਕਹਾਵਤ॥ ਕੋਊ ਨਰਕ ਕੋਊ ਸੁਰਗ ਬੰਛਾਵਤ॥ ਆਲ ਜਾਲ ਮਾਇਆ ਜੰਜਾਲ॥ ਹਉਮੈ ਮੋਹ ਭਰਮ ਭੈ ਭਾਰ॥ ਦੂਖ ਸੂਖ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਓ ਬਖ੍ਯਾਨ॥ ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਆਪਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ॥ ਖੇਲੁ ਸੰਕੋਚੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੈ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਰਪੰਚ=ਸੰਸਾਰ। ਕਹਾਵਤ=ਕਹਾਣੀ। ਬੰਛਾਵਤ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਲ ਜਾਲ=ਘਰਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਦਾ ਆਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਓਦੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਓਦੋਂ ਹੀ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਕੇ ਕੋਈ ਨਰਕ ਭੋਗਦਾ ਤੇ ਕੋਈ ਸੁਰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੀ ਜੰਜਾਲ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਲਗਾ ਪੁਰਸ਼ ਹਉਮੈ, ਮੋਹ, ਭਰਮ ਤੇ ਡਰ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਦਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਖ, ਸੁਖ, ਆਦਰ ਤੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਆਪੇ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਖੇਡ ਸਮੇਟਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਕੋ ਇਕ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ॥੭॥

ਭਾਵ—ਮੱਕੜੀ ਦੇ ਤਨਣ ਵਾਂਗੂੰ ਕਰਤਾਰ ਜਦੋਂ ਭੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਚਨਾ ਰਚ ਕੇ ਖੇਡ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਖੇਡ ਸਮੇਟਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਇਕੱਲਾ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਹ ਅਬਿਗਤੁ ਭਗਤੁ ਤਹ ਆਪਿ ॥ ਜਹ ਪਸਰੈ ਪਾਸਾਰੁ ਸੰਤ ਪਰਤਾਪਿ ॥ ਦੁਹੂ ਪਾਖ ਕਾ ਆਪਹਿ ਧਨੀ ॥ ਉਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਨਹੂ ਬਨੀ ॥ ਆਪਹਿ ਕਉਤਕ ਕਰੈ ਅਨਦ ਚੋਜ ॥ ਆਪਹਿ ਰਸ ਭੋਗਨ ਨਿਰਜੋਗ ॥ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਆਪਨ ਨਾਇ ਲਾਵੈ ॥ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਖੇਲ ਖਿਲਾਵੈ ॥ ਬੇਸੁਮਾਰ ਅਥਾਹ ਅਗਨਤ ਅਤੋਲੈ ॥ ਜਿਉ ਬੁਲਾਵਹੁ ਤਿਉ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਬੋਲੈ ॥੮॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਬਿਗਤ=ਸਰੀਰ ਰਹਿਤ, ਨਿਰੰਕਾਰ। ਨਿਰਜੋਗ= ਅਲੇਪ, ਜੁੜਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

ਅਰਥ—ਜਿਥੇ ਭਗਤ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਪਸਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਆਪ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਆਪੇ ਹੀ ਕੌਤਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਕੌਤਕ ਹੈ। ਆਪੇ ਰਸ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ

ਦੀ ਖੇਡ ਖਿਡਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੇ-ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੈ, ਅਥਾਹ ਹੈ, ਅਗਿਣਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤੋਲ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦਾਸ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ॥੮॥੨੧॥

ਭਾਵ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਸਭ ਕਰਤਾਰੀ ਹੁਕਮ ਹੈ। 'ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ।' ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਜੀਅ ਜੰਤ ਕੇ ਠਾਕੁਰਾ ਆਪੇ ਵਰਤਣਹਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਪਸਰਿਆ ਦੂਜਾ ਕਹ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਹ=ਕੌਣ। ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ=ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਜੀਵ ਤੇ ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾ! ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਸਭ ਵਿਚ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੌਣ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਆਪਿ ਕਥੈ ਆਪਿ ਸੁਨਨੈਹਾਰੁ ॥ ਆਪਹਿ ਏਕੁ ਆਪਿ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਏ ॥ ਆਪਨੈ ਭਾਣੈ ਲਏ ਸਮਾਏ ॥

ਤੁਮ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਹੋਇ॥ ਆਪਨ ਸੂਤਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਪਰੋਇ॥ ਜਾ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ॥ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਏ॥ ਸੋ ਸਮਦਰਸੀ ਤਤ ਕਾ ਬੇਤਾ॥ ਨਾਨਕ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਜੇਤਾ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੇਤਾ=ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਜੇਤਾ=ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਆਪੇ ਕਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਆਪੇ ਸੁਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਆਪੇ ਹੀ ਇਕ ਹੈਂ, ਆਪੇ ਪਸਾਰੇ ਰੂਪ ਹੈਂ। ਜਦ ਤੈਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਲੀਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ। ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਰੂਪ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪਰੋਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਓਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੀ ਸਮਦਰਸੀ ਅਤੇ ਤੱਤ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਹੈ॥੧॥

ਭਾਵ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ।

ਜੀਅ ਜੰਤ੍ਰ ਸਭ ਤਾ ਕੈ ਹਾਥ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਅਨਾਥ ਕੋ ਨਾਥੁ॥ ਜਿਸੁ ਰਾਖੈ ਤਿਸੁ ਕੋਇ ਨ ਮਾਰੈ॥ ਸੋ ਮੂਆ ਜਿਸੁ

ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰੈ ॥ ਤਿਸੁ ਤਜਿ ਅਵਰ ਕਹਾ ਕੋ ਜਾਇ ॥ ਸਭ ਸਿਰਿ ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨ ਰਾਇ ॥ ਜੀਅ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਜਾ ਕੈ ਸਭ ਹਾਥਿ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਜਾਨਹੁ ਸਾਥਿ ॥ ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ ਬੇਅੰਤ ਅਪਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ॥੨॥

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤੇ ਜੰਤੂ ਹਨ । ਉਹ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਨਾਥ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨੋਂ ਭੁਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਗਰ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ? ਉਸ ਇਕ ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੁਕਮ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜੁਗਤ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣੋ । ਉਹ ਅਪਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਦਾਸ ਉਸ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਬਲਿਹਾਰ ਹੈ ॥੨॥

ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਦਇਆਲ ॥ ਸਭ ਊਪਰਿ ਹੋਵਤ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ਅਪਨੇ ਕਰਤਬ ਜਾਨੈ ਆਪਿ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਰਹਿਓ ਬਿਆਪਿ ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਜੀਅਨ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ॥ ਜੋ ਜੋ ਰਚਿਓ ਸੁ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਤਿ ॥ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਲਏ

ਮਿਲਾਇ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ॥ ਕਰਨਹਾਰੁ ਨਾਨਕ ਇਕੁ ਜਾਨਿਆ ॥੩॥

ਅਰਥ—ਉਹ ਦਿਆਲੂ ਸੰਪੂਰਨ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਪੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਕਰਤਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਹੀ ਆਪਣਾ ਕਰਤਬ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ॥੩॥

ਜਨੁ ਲਾਗਾ ਹਰਿ ਏਕੈ ਨਾਇ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਆਸ ਨ ਬਿਰਥੀ ਜਾਇ ॥ ਸੇਵਕ ਕਉ ਸੇਵਾ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈ ॥ ਇਸ ਤੇ ਊਪਰਿ ਨਹੀ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਸਿਆ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਬੰਧਨ ਤੋਰਿ ਭਏ ਨਿਰਵੈਰ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਪੂਜਹਿ ਗੁਰ ਕੇ ਪੈਰ ॥ ਇਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ॥

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਹਿ ਮੇਲੇ ॥੪॥

ਅਰਥ—ਜੋ ਮਨ ਇਕ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਆਸ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੀ ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਸੇਵਕ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਕਰਤਾਰ ਵਸਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁਟ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਵੈਰ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਰ ਪੂਜਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੈ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਜਤਾ ਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਸੇਵਕ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭਾਣੇ ਉਤੇ ਸ਼ਾਕਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੪॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹੁ ਅਨੰਦ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਤਤੁ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਦ੍ਰੁਲਭ ਦੇਹ ਕਾ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰੁ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਤਰਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭ ਪੇਖਹੁ ਨੇਰਾ ॥ ਮਿਟੈ ਅਗਿਆਨੁ ਬਿਨਸੈ ਅੰਧੇਰਾ ॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ

ਹਿਰਦੈ ਬਸਾਵਹੁ ॥ ਮਨ ਇਛੇ ਨਾਨਕ ਫਲ ਪਾਵਹੁ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਰਮਾਨੰਦ=ਵੱਡਾ ਅਨੰਦ । ਦੁਰਲਭ=ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ । ਤਤੁ=ਉਸ । ਪ੍ਰਾਨ=ਜੀਵ । ਸੁਆਉ=ਸਮਾਂ । ਇਛੇ= ਭਾਉਂਦੇ, ਚਾਹੁੰਦੇ ।

ਅਰਥ—ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਨੰਦ ਕਰੋ । ਵੱਡੇ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੋ । ਉਸ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ । ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਮਨੁਖ ਦੇਹ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਧਾਰ ਕਰ ਲਵੋ, ਮਿਠੇ ਮਿਠੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੋ, ਜੀਵ ਦੇ ਉਧਾਰ ਦਾ ਏਹੋ ਸਾਧਨ ਹੈ । ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਵੇਖੋ । ਅਗਿਆਨ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਵਿਦਿਆ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਵੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਵੋ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਮਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਰੇ ਫਲ ਪਾ ਲਵੋਗੇ ॥੫॥

ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਦੁਇ ਲੇਹੁ ਸਵਾਰਿ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਅੰਤਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਪੂਰੀ ਦੀਖਿਆ ॥ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਤਿਸੁ ਸਾਚੁ ਪਰੀਖਿਆ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਮਨ ਤੇ ਭਉ ਜਾਇ ॥ ਸਚੁ ਵਾਪਾਰੁ ਕਰਹੁ ਵਾਪਾਰੀ ॥ ਦਰਗਹ ਨਿਬਹੈ ਖੇਪ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਏਕਾ ਟੇਕ ਰਖਹੁ ਮਨ

ਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਰਿ=ਹਿਰਦਾ, ਦਿਲ। ਦੀਖਿਆ=ਸਿਖਿਆ, ਉਪਦੇਸ਼। ਪਰੀਖਿਆ=ਪਰਖਿਆ, ਪਛਾਣਿਆ। ਲਿਵ=ਸੁਰਤ, ਪ੍ਰੀਤ। ਖੇਪ=ਸੁਦਾਗਰੀ।

ਅਰਥ—ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੋਵੇਂ ਸਵਾਰ ਲਉ। ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰ ਕੇ। ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਿਖਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ। ਮਨ ਤਨ ਦੀ ਸੁਰਤ ਲਾ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪੋ। (ਤਾਂ) ਦੁਖ, ਪੀੜ ਅਤੇ ਮਨ ਤੋਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਵੀ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੇ ਜਗਿਆਸੂਓ ! ਇਉਂ ਸੱਚ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰੋ। ਤਦ ਦਰਗਾਹੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਦਾਗਰੀ ਪੂਰੀ ਉਤਰੇਗੀ। ਮਨ ਵਿਚ ਇਕੋ ਦੀ ਓਟ ਰੱਖੋ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਆਓ ਜਾਓਗੇ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਫਲ, ਜੀਵ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਪ, ਮਨ-ਇੱਛਤ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕੋ ਕੰਮ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਯਾਦ ਹੈ।

ਤਿਸ ਤੇ ਦੂਰਿ ਕਹਾ ਕੋ ਜਾਇ॥ ਉਬਰੈ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ਧਿਆਇ ॥ ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟੈ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਛੁਟੈ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖੈ ਤਿਸੁ ਨਾਹੀ ਦੂਖ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਮਨਿ ਹੋਵਤ ਸੂਖ॥ ਚਿੰਤਾ ਜਾਇ ਮਿਟੈ ਅਹੰਕਾਰੁ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕੋਇ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰੁ॥ ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਠਾਢਾ ਗੁਰੁ

ਸੂਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ॥੭॥

ਅਰਥ—ਉਸ ਕਾਲ ਤੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਕੋਈ ਕਿਥੇ ਜਾਵੇਗਾ ? ਕਾਲ ਤੋਂ ਓਹੀ ਬਚੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ। ਡਰ ਰਹਿਤ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਪਿਆਂ ਸਾਰੇ ਡਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਕਾਲ ਦੇ ਗੇੜ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਿੰਤਾ ਵੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵੀ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਖੜਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ॥੭॥

ਭਾਵ—ਮੌਤ ਸਭ ਨੂੰ ਖਾਵੇਗੀ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਤੇ ਜਾਵੇ। ਮੌਤ ਉਥੇ ਹੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਉਹ ਸੇਵਕ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ।

ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ॥ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਉਧਰਤ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਾ ਕੇ ਅਨੂਪ ॥ ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਸੁੰਦਰ ਹਰਿ ਰੂਪ ॥ ਧੰਨੁ ਸੇਵਾ ਸੇਵਕੁ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਧਾਨੁ ॥ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਸੁ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਤਾ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵਤ ਕਾਲੁ ॥ ਅਮਰ ਭਏ ਅਮਰਾ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥੮॥੨੨॥

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਪੂਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਫਲ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਸੁੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਧੰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰਖ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਪਾ ਕੇ ਅਮਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ॥੮॥੨੨॥

ਭਾਵ—ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੇਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਗਿਆਨ ਸੁਰਮਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੁਰਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ

ਮਨ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥ ਸਗਲ ਸਮਿਗ੍ਰੀ ਏਕਸੁ ਘਟ ਮਾਹਿ ॥ ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਨਾਨਾ ਦ੍ਰਿਸਟਾਹਿ ॥ ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਸੋਝੀ ਪਾਏ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਨਹਤ=ਨਾਸ ਰਹਿਤ । ਨਾਦ=ਸ਼ਬਦ, ਬ੍ਰਹਮ, ਪ੍ਰਗਟ ।

ਅਰਥ—ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ । ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੀ ਜਗਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮਗਰੀ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਉਸ ਦੇ ਰੰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੀ ਨੌ ਨਿਧਾਂ ਰੂਪ ਹੈ । ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਉਹ ਨਾਸ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਅਸਚਰਜ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸਚਰਜ

ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੋਝੀ ਪਾ ਲਈ ਹੈ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਨਾਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਹੈ । ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਜਪਦਿਆਂ 'ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ' ਫੁਰਨੇ ਮਿਟ ਜਾਣ ਤਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥ ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥ ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ ॥ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਨੰਤ=ਅੰਤ ਰਹਿਤ, ਬੇਅੰਤ । ਪਇਆਲ=ਪਤਾਲ । ਤਿਨਿ=ਕੱਖ । ਦਹ ਦਿਸੇ=ਚਾਰ ਕੁੰਟਾਂ, ਈਸਾਨ, ਨੈਰਤ, ਵਾਯਵੀ ਤੇ ਅਗਨਿ, ਹੇਠਾਂ, ਉਤਾਂਹ । ਬਿਆਪਿ=ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਓਹੀ ਬਾਹਰ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਭਗਵੰਤ ਹੀ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਧਰਤੀ, ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੰਗਲਾਂ,

ਰੱਖਾਂ ਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ । ਜੇਹਾ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਓਹੀ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪੌਣ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ । ਚਾਰ ਕੁੰਟਾਂ ਤੇ ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ (ਨਾਲ ਉਸ) ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ॥੨॥

ਭਾਵ—'ਜੈਸੇ ਬੈਸੰਤਰ ਕਾਸਟ ਮਝਾਰਿ ॥ ਬਿਨ ਸੰਜਮ ਨਹੀ ਕਾਰਜ ਸਾਰ ॥' ਸਾਰੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਸਭਨਾਂ ਲੱਕੜਾਂ ਵਿਚ ਅੱਗ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੌਰਦਾ ।

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਮਹਿ ਦੇਖੁ ॥ ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਨਖ੍ਯਤ੍ਰ ਮਹਿ ਏਕੁ ॥ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਭੁ ਕੋ ਬੋਲੈ ॥ ਆਪਿ ਅਡੋਲੁ ਨ ਕਬਹੂ ਡੋਲੈ ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਕਰਿ ਖੇਲੈ ਖੇਲ ॥ ਮੋਲਿ ਨ ਪਾਈਐ ਗੁਣਹ ਅਮੋਲ ॥ ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾ ਕੀ ਜੋਤਿ ॥ ਧਾਰਿ ਰਹਿਓ ਸੁਆਮੀ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਭਰਮ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਮਹਿ ਏਹੁ ਬਿਸਾਸੁ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਸੀ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ । ਨਖ੍ਯਤ੍ਰ=ਤਾਰੇ । ਓਤਿ ਪੋਤਿ=ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ ।

ਅਰਥ—ਵੇਦਾਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਹੀ ਦਿਸਦਾ

ਹੈ । ਚੰਦਰਮਾ, ਸੂਰਜ ਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ । ਉਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਅਡੋਲ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦਾ । ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਓਹੀ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਮੋਲਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦੀ ਜੋਤ ਹੀ ਚਾਨਣ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਦੇ ਇਕ ਸੂਤਰ ਵਾਂਗ ਸਭ ਵਿਚ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹੈ । ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਭਰਮ ਨਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ॥੩॥

ਭਾਵ—ਪਿਛਲੀ ਪਉੜੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਬੋਲਣਾ, ਚਲਣਾ, ਕਰਨਾ, ਸਹਿਣਾ, ਹੋਣਾ, ਅਨਹੋਣਾ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਸੇ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਭਰਮ ਨਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰਮ ਨਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ 'ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ' ਹੈ।

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਪੇਖਨੁ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਭਿ ਧਰਮ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਸੁਨਹਿ ਸੁਭ ਬਚਨ ॥ ਸਰਬ ਬਿਆਪੀ ਰਾਮ ਸੰਗਿ ਰਚਨ ॥ ਜਿਨਿ ਜਾਤਾ ਤਿਸ ਕੀ ਇਹ ਰਹਤ ॥ ਸਤਿ ਬਚਨ ਸਾਧੂ ਸਭਿ ਕਹਤ ॥ ਜੋ ਜੋ ਹੋਇ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਮਾਨੈ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰੁ

ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਸੇ ਬਾਹਰਿ ਭੀ ਓਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਸਭ ਮੋਹੀ ॥੪॥

ਅਰਥ—ਸੰਤ ਜਨ ਸਭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਰਮ ਹਨ। ਸੰਤ ਜਨ ਸਦਾ ਚੰਗੇ ਹੀ ਬਚਨ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਰਹਿਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਤ ਜਨ ਸਭ ਸੱਚੇ ਬਚਨ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਵਿਚ ਸੁਖ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਅੰਦਰ ਵੀ ਓਹੀ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਓਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨ ਸਭ ਵਿਚ ਉਸੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹੇ ਗਏ ਹਨ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕਰਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪ ਸਦਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਤਿ ॥ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਸਗਲੀ ਉਤਪਤਿ ॥ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਕਰੇ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥ ਅਨਿਕ ਕਲਾ ਲਖੀ ਨਹ ਜਾਇ ॥ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ਕਵਨ ਨਿਕਟਿ ਕਵਨ

ਕਹੀਐ ਦੂਰਿ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਅੰਤਰਗਤਿ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਜਨਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਸਥਾਰ=ਫੈਲਾਵ । ਏਕੰਕਾਰ=ਇਕ ਰੂਪ । ਗਤਿ= ਪ੍ਰਾਪਤੀ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਆਪ ਸੱਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਵੀ ਸਭ ਸੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਕਰਤਬ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਫੈਲਾਵ ਕਰ ਲਵੇ । ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਉਸ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਜਾਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਕੌਣ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਣ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ ? ਆਪੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਸਰਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਆਪੇ ਜਨਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵਿਖਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਸਰਬ ਭੂਤ ਆਪਿ ਵਰਤਾਰਾ ॥ ਸਰਬ ਨੈਨ ਆਪਿ ਪੇਖਨਹਾਰਾ ॥ ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਜਾ ਕਾ ਤਨਾ ॥ ਆਪਨ ਜਸੁ ਆਪ ਹੀ ਸੁਨਾ ॥ ਆਵਨ ਜਾਨੁ ਇਕੁ ਖੇਲੁ ਬਨਾਇਆ ॥ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਕੀਨੀ ਮਾਇਆ ॥ ਸਭ ਕੈ

ਮਧਿ ਅਲਿਪਤੋ ਰਹੈ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਹਣਾ ਸੁ ਆਪੇ ਕਹੈ ॥ ਆਗਿਆ ਆਵੈ ਆਗਿਆ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾ ਭਾਵੈ ਤਾ ਲਏ ਸਮਾਇ ॥੬॥

ਅਰਥ—ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮਗਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਜਸ ਆਪੇ ਕਰਦਾ ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਜੰਮਨਾ ਤੇ ਮਰਨਾ ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਖੇਡ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਜੀਵ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਛੇਵਾਂ ਆਪ ਵਿਚ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ ਇਉਂ ਸਮਝੋ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਰਸਨਾ ਵਿਚ ਰਸ ਪਰਖਦਾ ਤੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਕਰਮ ਹਨ। ਉਸ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਇਹ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ 'ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ' ਹੀ ਜਗਤ ਹੈ।

ਇਸ ਤੇ ਹੋਇ ਸੁ ਨਾਹੀ ਬੁਰਾ ॥ ਓਰੈ ਕਹਹੁ ਕਿਨੈ ਕਛੁ ਕਰਾ ॥ ਆਪਿ ਭਲਾ ਕਰਤੂਤਿ ਅਤਿ ਨੀਕੀ ॥ ਆਪੇ ਜਾਨੈ ਅਪਨੇ ਜੀ ਕੀ ॥

ਆਪਿ ਸਾਚੁ ਧਾਰੀ ਸਭ ਸਾਚੁ ॥ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਆਪਨ ਸੰਗਿ ਰਾਚੁ ॥ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਦੂਸਰ ਹੋਇ ਤ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਜਾਨੁ ॥੭॥

ਅਰਥ—ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੱਸੋ ਜੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ? ਉਹ ਆਪ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਰਣੀ ਵੀ ਡਾਢੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ਖੇਡ ਵੀ ਸਭ ਸੱਚੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਓਹੀ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਦੇ ਇਕ ਸੂਤਰ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਆਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। (ਉਸ ਵਰਗਾ) ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪਾਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੀ ਸਭ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ॥੭॥

ਭਾਵ—ਕਈ ਰੱਬ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬੁਰਾ ਜਾਂ ਭਲਾ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨੋ।

ਜੋ ਜਾਨੈ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ਓਹੁ ਧਨਵੰਤੁ ਕੁਲਵੰਤੁ ਪਤਿਵੰਤੁ ॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਜਿਸੁ

ਰਿਦੈ ਭਗਵੰਤੁ ॥ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਜਨੁ ਆਇਆ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥ ਜਨ ਆਵਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ ॥ ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥੮॥੨੩॥

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੀ ਧਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕੁਲ ਵਾਲਾ ਤੇ ਇਜ਼ਤ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਧੰਨ ਹੈ! ਧੰਨ ਹੈ!! ਧੰਨ ਹੈ!!! ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਜਨ ਕੋਲ ਆਉਣ ਦਾ ਇਹੋ ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਜਨ ਦੇ ਸੰਗ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਆ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਮੁਕਤਿ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫਸੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਦਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ ॥੮॥੨੩॥

ਭਾਵ—ਪਿਛੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮਿਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨੋ। ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਣਾ ਮਿਠਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਦੀਵੀ ਸੁਖ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸਲੋਕੁ ॥

ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਿਆ ਪੂਰਾ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਪੂਰੇ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥੧॥

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ 'ਪੂਰਾ' ਹੈ, ਉਸ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਉਸ ਪੂਰੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੇਂ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਪੂਰੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ॥੧॥

ਅਸਟਪਦੀ ॥

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਪੇਖੁ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ ॥ ਆਸ ਅਨਿਤ ਤਿਆਗਹੁ ਤਰੰਗ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮਨ ਮੰਗ ॥ ਆਪੁ ਛੋਡਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰਹੁ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਅਗਨਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰਹੁ ॥ ਹਰਿ ਧਨ ਕੇ ਭਰਿ ਲੇਹੁ ਭੰਡਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਨਮਸਕਾਰ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਨਿਤ=ਸਦਾ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, ਮਾਇਆ। ਤਰੰਗ=ਫੁਰਨੇ ਸੰਕਲਪ। ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ=ਅੱਗ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਸੰਸਾਰ।

ਭੰਡਾਰ=ਖਜ਼ਾਨੇ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ । ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਜਾਣ ਕੇ ਵੇਖ । ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ । ਮਾਇਆ ਦੀ ਆਸਾ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਛਡ ਦੇਹੁ । (ਹੇ) ਮਨ ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਮੰਗ । ਹੰਕਾਰ ਛਡ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰ, ਤਦ ਅੱਗ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ (ਸੰਸਾਰਕ ਦੁਖਾਂ) ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ । ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਨ ਨਾਲ ਅੰਤਹ ਕਰਣ ਭਰ ਲੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰ, ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ॥੧॥

ਭਾਵ—ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਿਖ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਵੇਖੇ । ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਛਡੇ । ਕਿਤੇ ਮਨ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗ ਕੇ ਸਵਰਗ ਆਦਿਕ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਜਾਂ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰ ਬੈਠੇ । ਅਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਰਖੇ । ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਕਰੇ । ਸਦਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰੇ ।

ਖੇਮ ਕੁਸਲ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਭਜੁ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਿ ਉਧਾਰਹੁ ਜੀਉ ॥ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਪੀਉ ॥ ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਹੁ ਨਾਰਾਇਣ ਏਕ ॥ ਏਕ ਰੂਪ

ਜਾ ਕੇ ਰੰਗ ਅਨੇਕ ॥ ਗੋੋਪਾਲ ਦਾਮੋਦਰ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ॥ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਮੁ ਬਾਰੰ ਬਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਜੀਅ ਕਾ ਇਹੈ ਅਧਾਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੇਮ=ਕਲਿਆਣ, ਰਖਿਆ। ਕੁਸਲ=ਸੁਖ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ਨਿਵਾਰਿ=ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਵਿਰਤੀ। ਰਸ=ਰਸਨਾ, ਜੀਭ। ਗੋਪਾਲ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਾਲਕ। ਦਾਮੋਦਰ=ਮਾਇਆ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਮਾਇਆ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰੰਕਾਰ। ਅਧਾਰ=ਖੁਰਾਕ ਜਾਂ ਰਜੇਵਾਂ।

ਅਰਥ—ਕਲਿਆਣ, ਸੁਖ ਤੇ ਅਨੰਦ (ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ।) ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵਡੇ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ। ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੀਭ ਨਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਲੈ। ਚਿਤ ਵਿਚ ਉਸ ਇਕ ਨਾਰਾਇਣ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ। ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਤਾਂ ਇਕ ਹੈ, ਪਰ ਰੰਗ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ। ਗੋਪਾਲ, ਦਾਮੋਦਰ, ਦੀਨ ਦਇਆਲ, ਦੁਖ ਭੰਜਨ, ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਕਰ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਾਪ ਹੀ ਜੀਵ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਨ ॥੨॥

ਭਾਵ—ਜਿਕੁਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਅੰਨ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਜਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਜਨ ਕਰ, ਤੇਰੀ ਇਸੇ ਵਿਚ ਸਦ ਗਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹੋ ਭਜਨ ਹੀ ਜੀਵ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ।

ਉਤਮ ਸਲੋਕ ਸਾਧ ਕੇ ਬਚਨ ॥ ਅਮੁਲੀਕ

ਲਾਲ ਏਹਿ ਰਤਨ ॥ ਸੁਨਤ ਕਮਾਵਤ ਹੋਤ ਉਧਾਰ ॥ ਆਪਿ ਤਰੈ ਲੋਕਹ ਨਿਸਤਾਰ ॥ ਸਫਲ ਜੀਵਨੁ ਸਫਲੁ ਤਾ ਕਾ ਸੰਗੁ ॥ ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਲਾਗਾ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ॥ ਜੈ ਜੈ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ ਵਾਜੈ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਨਦ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗਾਜੈ ॥ ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੁਪਾਲ ਮਹਾਂਤ ਕੈ ਮਾਥੇ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੇ ਤਿਨ ਕੈ ਸਾਥੇ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਮੁਲੀਕ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਲ ਕੋਈ ਨਾ ਪਾ ਸਕੇ । ਸਲੋਕ=ਜਸ । ਨਿਸਤਾਰ=ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਣਾ । ਅਨਾਹਦ=[ਅਨ+ਹਦ] ਹਦ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਬੇਅੰਤ । ਗਾਜੈ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਹਾਂਤ=ਮਹਾਤਮਾ ।

ਅਰਥ—ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਹੀ ਉੱਤਮ ਜਸ ਹੈ । ਇਹ ਲਾਲ ਤੇ ਰਤਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਜੀਉਣਾ ਸਫਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸਫਲ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਬੇਅੰਤ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਅਨੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਪਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥੩॥

ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਤਮ ਜਸ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਉਣਾ

ਤੇ ਸੁਨਣਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸੁਨਣਾ ਅਤੇ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਕਰਤਬ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਰਨਿ ਜੋਗੁ ਸੁਨਿ ਸਰਨੀ ਆਏ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਆਪ ਮਿਲਾਏ ॥ ਮਿਟਿ ਗਏ ਬੈਰ ਭਏ ਸਭ ਰੇਨ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਲੈਨ ॥ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਸੇਵਕ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ਆਲ ਜੰਜਾਲ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਰਹਤੇ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੁਨਿ ਰਸਨਾ ਕਹਤੇ ॥ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਬਹੀ ਖੇਪ ਹਮਾਰੀ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੋਗ=ਲਾਇਕ। ਆਲ=[ਆਲਯ] ਘਰ।

ਅਰਥ—ਸ਼ਰਨੀ ਆਏ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਰਨੀ ਆਏ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਵੈਰ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਖਾਕ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਮੇਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸੇਵਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਬਖੇੜੇ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ ਹਾਂ। ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਆਖਦੇ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਸੁਦਾਗਰੀ

ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਉਤਰ ਪਈ ਹੈ ॥੪॥

ਭਾਵ—ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜਗਿਆਸੂ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾ ਫੁਰਨ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹੋ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਕਿ ਜੋ ਮੈਂ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਜਸ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ, ਜੀਭ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਭ ਉਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਹੈ । ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ ॥ ਸੁਖਮਨੀ ਸਹਜ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਨਾਮ ॥ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਸੁ ਹੋਤ ਨਿਧਾਨ ॥ ਸਰਬ ਇਛਾ ਤਾ ਕੀ ਪੂਰਨ ਹੋਇ ॥ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਗਟੁ ਸਭ ਲੋਇ ॥ ਸਭ ਤੇ ਊਚ ਪਾਏ ਅਸਥਾਨੁ ॥ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਵੈ ਆਵਨ ਜਾਨੁ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ ਖਾਟਿ ਚਲੈ ਜਨੁ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਵਧਾਨ=ਮਨ ਵਲੋਂ ਸੁਚੇਤ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ । ਨਿਧਾਨ= ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਮਿਤਰੋ ! ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰੋ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਨ ਵਲੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਰਹਿਣਾ । ਇਸ ਸੁਖਮਨੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਹਿਜੇ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਬਾਣੀ ਵਸੇਗੀ ਉਹ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ

ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੁਰਖ ਹੋ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਰ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਪਾਏਗਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਮਨਾ ਤੇ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਪਏਗਾ। ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਨ ਖਟ ਕੇ ਉਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹੋਂ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥੫॥

ਭਾਵ—'ਸੁਖਮਨੀ' ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਤੇ ਨਾਮ ਹੀ ਗਾਏ ਹਨ। ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਖੇਮ ਸਾਂਤਿ ਰਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ॥ ਬੁਧਿ ਗਿਆਨੁ ਸਰਬ ਤਹ ਸਿਧਿ॥ ਬਿਦਿਆ ਤਪੁ ਜੋਗੁ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਨੁ॥ ਗਿਆਨੁ ਸ੍ਰੇਸਟ ਊਤਮ ਇਸਨਾਨੁ॥ ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ॥ ਸਭ ਕੈ ਮਧਿ ਸਗਲ ਤੇ ਉਦਾਸ॥ ਸੁੰਦਰੁ ਚਤੁਰੁ ਤਤ ਕਾ ਬੇਤਾ॥ ਸਮਦਰਸੀ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ॥ ਇਹ ਫਲ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਮੁਖਿ ਭਨੇ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਚਨ ਮਨਿ ਸੁਨੇ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੇਮ=ਕਲਿਆਣ, ਰਖਿਆ। ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ=ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ। ਬੇਤਾ=ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਸਮਦਰਸੀ=ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ=ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਸਰੇਸਟ ਗਿਆਨ=ਬ੍ਰਹਮ

ਗਿਆਨ ।

ਅਰਥ—ਕਲਿਆਣ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਰਿਧੀਆਂ ਤੇ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ । ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਬੁਧੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ । ਵਿਦਿਆ, ਤਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਦਿ । ਜੋਗ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ । ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਖਿੜਨਾ । ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ (ਰਹਿਣਾ) ਸੁੰਦਰ, ਚਤਰ ਤੇ ਤੱਤ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ । ਸਮਦਰਸੀ ਹੋ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਫਲ ਜੋ ਅਸਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਜਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ ॥੬॥

ਇਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ਜਪੈ ਮਨਿ ਕੋਇ ॥ ਸਭ ਜੁਗ ਮਹਿ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਧੁਨਿ ਬਾਣੀ ॥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਬਖਾਣੀ ॥ ਸਗਲ ਮਤਾਂਤ ਕੇਵਲ ਹਰਿ ਨਾਮ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਭਗਤ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਟੈ ॥ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟੈ ॥ ਜਾ ਕੈ ਮਸਤਕਿ ਕਰਮ ਪ੍ਰਭਿ ਪਾਏ ॥ ਸਾਧ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਏ ॥੭॥

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਨਾਮ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਇਸ (ਸੁਖਮਨੀ ਬਾਣੀ) ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹੇਗਾ । ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ । (ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ)

ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਹੀ ਧੁਨ ਹੈ। ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮੱਤਾਂ ਦਾ ਫਲ ਇਕ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ (ਜਪਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। (ਕਿਉਂਕਿ) ਗੋਬਿੰਦ ਭਗਤ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਬਿਰਾਜਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਲਈ) ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆਂ ਕਰੋੜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਥੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣੀ ਆਏ ਹਨ ॥੭॥

ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਸੁਨੈ ਲਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਤਿ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਾ ਕਾ ਦੂਖੁ ਨਿਵਾਰੈ ॥ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਤਤਕਾਲ ਉਧਾਰੈ ॥ ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾ ਕੀ ਬਾਨੀ ॥ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨੀ ॥ ਦੂਖ ਰੋਗ ਬਿਨਸੇ ਭੈ ਭਰਮ ॥ ਸਾਧ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਤਾ ਕੇ ਕਰਮ ॥ ਸਭ ਤੇ ਊਚ ਤਾ ਕੀ ਸੋਭਾ ਬਨੀ ॥ ਨਾਨਕ ਇਹ ਗੁਣਿ ਨਾਮੁ ਸੁਖਮਨੀ ॥੮॥੨੪॥

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜੋ) ਚਿਤ ਲਾ ਕੇ (ਇਹ ਸੁਖਮਨੀ ਰੋਜ਼) ਸੁਣਦਾ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹਰਿ (ਨਾਮ) ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਲਈ) ਉਸ ਦਾ

ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁਖ ਦੇਹ ਦਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਧਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਬੋਲੀ ਮਿੱਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਇਕ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਦੁਖ, ਰੋਗ, ਡਰ ਤੇ ਭਰਮ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਦਾ) ਨਾਮ ਸੰਤ ਹੈ ਤੇ ਕਰਮ ਉਸ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਖਮਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਇਹ ਫਲ ਹੈ ॥੮॥੨੪॥

ਭਾਵ—ਅੰਤ ਵਿਚ ਫਿਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਵਸੇਬਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

